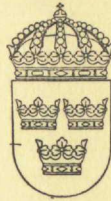

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

UTSÖKNINGSRÄTT

V

VERKSTÄLLIGHET SOM RÖR BARN

FÖRSLAG AV

LAGBEREDNINGEN

Stockholm 1966

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1966

Kronologisk förteckning

1. Svensk ekonomi 1966—1970. Esselte. 294 s. Fi.
2. Export och import 1966—1970. Bilaga 1. Esselte. 92 s. Fi.
3. Yrkesutbildningen. Håkan Ohlssons boktryckeri, Lund. 586 s. E.
4. Ny myntserie. Beckman. 87 s. Fi.
5. Internationellt fredsforskningsinstitut i Sverige. Norstedt & Söner. 61 s. U.
6. Förenklad statsbidragsgivning till hälso- och sjukvården. Håkan Ohlssons boktryckeri, Lund. 157 s. S.
7. Utsökningsrätt IV. Esselte. 147 s. Ju.
8. Tillgången på arbetskraft 1960—1980. Bilaga 2. Esselte. 67 s. Fi.
9. Omsorger om psykiskt utvecklingshämjade. Esselte. 187 s. S.
10. Handelns arbetskrafts- och investeringsbehov fram till 1970. Esselte. 82 s. Fi.
11. Tygförvaltningens centrala organisation. Svenska Reproduktions AB. 164 s. Fö.
12. Renbetesmarkerna. Svenska Reproduktions AB. 273 s. + 1 kartbilaga. Jo.
13. Utvecklingstendenser inom undervisning, hälso- och sjukvård samt socialvård 1966—1970. Bilaga 6. Esselte. 51 s. Fi.
14. Ny hyreslagstiftning. Norstedt & Söner. 473 s. Ju.
15. Undersökning angående hyressplitringen. AB Kopia. 205 s. Ju.
16. Ny folkbokföringsförordning m.m. Esselte. 241 s. Fi.
17. Arbetspromemorior i författningsfrågan. Esselte. 94 s. Ju.
18. Strategi i väst och öst. Esselte. 173 s. Fö.
19. Statliga betänkanden 1961—1965. Kihlström. 170 s. Fi.
20. Decentralisering av naturalisationsärenden m. m. Norstedt & Söner. 50 s. Ju.
21. Oljebranschen. Esselte. 71 s. Fi.
22. Lagstiftning mot radiostörningar. Esselte. 91 s. H.
23. Markfrågan I. Norstedt & Söner. 330 s. Ju.
24. Markfrågan II. Bilagor. Norstedt & Söner. 231 s. Ju.
25. Sällskapsresor. Hæggström. 229 s. H.
26. Bostadsarrende m. m. Esselte. 247 s. Jo.
27. Skeppsholmens framtida användning. Kihlström. 114 s. + 1 utviksblad. Fö.
28. Läkemedelsförmånen. Beckman. 228 s. S.
29. Atomansvarighet III. Norstedt & Söner. 391 s. Ju.
30. Den framtida jordbrukspolitiken. Håkan Ohlssons boktryckeri, Lund. 361 s. Jo.
31. Den framtida jordbrukspolitiken. B. Esselte. 411 s. Jo.
32. Kommunerna och ungdomen. Esselte. 214 s. S.
33. Friluftslivet i Sverige. Del III. Anläggningar för det rörliga friluftslivet m. m. Svenska Reproduktions AB. 248 s. K.
34. Luftfartsverkets ekonomi och organisation. Esselte. 194 s. K.
35. Militärsjukvården. Esselte. 196 s. Fö.
36. Vägfraktavtalet I. Norstedt & Söner. 197 s. Ju.
37. De statliga undervisningssjukhusens organisation. Esselte. 132 s. S.
38. Utsökningsrätt V. Esselte. 81 s. Ju.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1966:38

Justitiedepartementet

UTSÖKNINGSRÄTT

V

VERKSTÄLLIGHET SOM RÖR BARN

FÖRSLAG AV
LAGBEREDNINGEN

ESSELTE AB, STOCKHOLM 1966

Innehåll

Skrivelse till Konungen	5
Förslag till lag om tillägg till föräldrabalken	7
Förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § utsökningslagen	11
Förslag till lag om ändrad lydelse av 12 och 50 §§ barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97)	12
 Motiv	
1 kap. Inledning	13
2 kap. Gällande rätt	14
3 kap. Utländsk rätt	17
4 kap. Reformkrav m. m.	20
5 kap. Huvudinnehållet i den remitterade promemorian	26
6 kap. Huvudinnehållet i remissyttrandena	30
7 kap. Allmän motivering till lagberedningens reviderade förslag	41
Val av myndighet 42. Frivillig verkställighet 44. Tvångsmedel 46. Hinder mot verkställighet 47. Verktällighet utan föregående domstolsprövning 50. Ingripanden i andra fall 51. Förfarandet hos länsstyrelsen 51. Interimistiska åtgärder m. m. 52. Ändring i UL 52. Ändring av BvL 52. Tillämpning av utländska domar m. m. 54.	
8 kap. De särskilda bestämmelserna i lagförslagen	
Förslag till 21 kap. föräldrabalken	54
Ändrad lydelse av 1 § utsökningslagen	72
Ändrad lydelse av 12 och 50 §§ barnavårdslagen	73
Kort sammanfattning	75
 Bilagor	
<i>Bilaga A.</i> Mål om verkställighet av dom rörande vårdnad om barn	77
<i>Bilaga B.</i> Mål om verkställighet av dom rörande umgängesrätt	78
<i>Bilaga C.</i> Mål om verkställighet av dom rörande barns överlämnande i andra fall än som avses i bilagorna A och B	78
<i>Bilaga D.</i> Mål om handräckning jämlikt 191 § UL för överlämnande av barn	79
<i>Bilaga E.</i> Val av tvångsmedel i de fall då ansökan om överlämnande av barn bifallits	80
Förkortningar	81

Till Kongen angående förslaget om en lag om tillämpning av barnsjukvårdens bestämmelser för barn i förskola och förskoleklass samt om tillämpning av bestämmelserna om barnavårdsnämnden och barnavårdsnämndens förordning samt om tillämpning av bestämmelserna om barnavårdsnämndens förordning. Första socialdepartementets förordning om tillämpning av bestämmelserna om barnavårdsnämnden och barnavårdsnämndens förordning. Första socialdepartementets förordning om tillämpning av bestämmelserna om barnavårdsnämnden och barnavårdsnämndens förordning.

Till KONUNGEN

Underlåtenhet
GÖSTA WÄLÉN
GÖSTA DYRSSEN
GÖSTA WÄLÉN

Lagberedningen har under sitt arbete på utsökningslagstiftningens område genom betänkandena Utsökningsrätt I—IV avlämnat förslag till olika partiella reformer. Beredningen framlägger härmed i underdånighet förslag

till nya regler angående verkställighet som rör flyttning av barn jämte motiv. Bestämmelserna har intagits i förslag till lag om tillägg till föräldrabalken och till följdändringar i utsökningslagen och barnavårdslagen.

Under arbetet har beredningen samrått med familjerättskommittén samt socialinspektören Karin Danielsson, första socialinspektören Doris Holmgren, landssekreteraren Ludvig Lorichs, överläkaren Elsa-Brita Nordlund och första byråsekreteraren Margareta Wallin såsom experter.

I utarbetandet av betänkandet har, i enlighet med den arbetsfördelning som tillämpas inom beredningen, ordföranden och undertecknade ledamöter Lundvik och Dyrssen deltagit.

Underdånigst

GÖSTA WALIN

ULF LUNDAVIK

GÖSTA DYRSSEN

Stockholm den 8 juni 1966.

Förslag till
Lag om tillägg till föräldrabalken

Härigenom förordnas, att till föräldrabalken skall fogas ett nytt kapitel, betecknat 21 kap., med den lydelse som angives nedan.

21 kap.

Om verkställighet av dom eller beslut rörande vårdnad m. m.

1 §.

När dom eller beslut meddelats rörande vårdnaden om eller överlämnande av barn och myndighets åtgärd erfordras för tillämpning av vad rätten bestämt, sökes verkställighet hos länsstyrelsen.

Verkställighet må icke äga rum innan domen eller beslutet vunnit laga kraft, om det ej är särskilt medgivet.

2 §.

Länsstyrelsen äger anförtro åt barnavårdsnämnden i orten att söka genomföra verkställigheten, när det kan antagas att åtgärd som sägs nedan i 3 § ej erfordras.

Nämnden skall inom tid som länsstyrelsen bestämmer meddela, huruvida verkställigheten kunnat genomföras, och angiva skälen, om verkställighet ej skett. Tiden må icke sättas längre än två veckor, om det ej är oundgängligt.

Om skäl föreligga därtill, må i stället för barnavårdsnämnden lämplig befattningshavare vid barnavården anlitas för verkställigheten.

3 §.

När det finnes erforderligt för verkställigheten, äger länsstyrelsen förelägga vite eller förordna, att barnet skall hämtas genom polismyndighets försorg. Länsstyrelsen må också utdöma vite.

Hämtning skall ske på ett för barnet så skonsamt sätt som möjligt. Vid förrättningen böra om möjligt befattningshavare vid barnavården och läkare närvara. Om barnet insjuknat och därför ej bör flyttas eller annat särskilt hinder möter, skall åtgärden uppskjutas.

Om särskild anledning föreligger, må länsstyrelsen för att underlätta barnets överflyttning föreskriva, att det tillfälligt skall omhändertagas på lämpligt sätt.

4 §.

Har barnet fyllt femton år, må verkställighet ej äga rum mot dess vilja utan att länsstyrelsen finner det erforderligt av hänsyn till barnets bästa.

Detsamma gäller, om barnet ännu ej fyllt femton år men nått sådan mognad att dess vilja bör beaktas på lika sätt.

5 §.

Är uppenbart att väsentligt ändrade förhållanden inträtt sedan domen eller beslutet meddelats, må länsstyrelsen, om det finnes påkallat av barnets bästa, vägra att meddela verkställighet utan att fråga om ändring beträffande vårdnaden eller vad därmed äger samband prövats av rätten. Saken skall upptagas av rätten, om den som sökt verkställighet, hans motpart, barnavårdsman eller barnavårdsnämnd gör ansökan därom.

Om länsstyrelsen i annat fall finner att verkställighet ej kan ske utan avsevärd fara för barnets kroppsliga eller själsliga hälsa, må länsstyrelsen också vägra verkställighet.

6 §.

Även om dom eller beslut som avses ovan ej föreligger, äger den som har vårdnaden att, när barnet vistas hos annan, vid behov hos länsstyrelsen påkalla erforderlig åtgärd för att det skall överflyttas till honom.

Föreligga särskilda skäl att fråga om ändring beträffande vårdnaden prövas av rätten, må länsstyrelsen vägra att vidtaga den sökta åtgärden utan att sådan prövning skett.

I övrigt skola 2—5 §§ tillämpas.

7 §.

Vad som stadgas i 6 § skall äga motsvarande tillämpning, när föräldrar eller adoptivföräldrar gemensamt hava vårdnaden och den ena utan beaktansvärt skäl egenmäktigt bortfört eller kvarhåller barnet samt den andra begär rättelse.

8 §.

När fara är att barnet föres ur riket eller eljest ärende som avses ovan finnes brådskande, må länsstyrelsen omedelbart förordna om barnets omhändertagande på sätt den finner lämpligt.

Om sådant beslut ej kan avvaktas, må också polismyndighet, såvitt möjligt under medverkan av befattningshavare vid barnavården och läkare, vidtaga omedelbar åtgärd som prövas kunna ske utan skada för barnet. Åtgärden skall genast anmälas till länsstyrelsen, som prövar om den skall bestå.

9 §.

Länsstyrelsen skall i ärende som avses i detta kapitel föranstalta om den utredning som finnes erforderlig. Förhör må inför länsstyrelsen hållas

med envar som antages kunna lämna upplysningar av betydelse. När skäl äro därtill, må länsstyrelsen förordna, att barnet skall undersökas av läkare. I kallelse till förhör eller läkarundersökning må länsstyrelsen förelägga vite. Länsstyrelsen må också utdöma vite.

10 §.

Beträffande skyldighet att ersätta motparts kostnader i ärendet skall vad som är stadgat om utsökningsmål hos överexekutor äga motsvarande tillämpning.

Kostnaden för hämtning eller omhändertagande av barn, hörande av annan än part och läkarundersökning i fall som angivas i detta kapitel betalas av statsverket.

11 §.

Över länsstyrelsens beslut må besvär anföras hos Konungen. Besvären skola ingivas till länsstyrelsen. Denna har att skyndsamt infordra förklaring däröver, om ej anledning uppenbarligen saknas, och införskaffa den ytterligare utredning som må finnas erforderlig samt att därefter insända samtliga handlingar i ärendet jämte eget utlåtande till vederbörande statsdepartement.

Beslut, som ej avser utdömande av vite, länder till efterrättelse utan hinder av förd klagan, om det ej förordnas annorlunda.

12 §.

Beslut i anledning av ansökan om verkställighet som avses i detta kapitel utgör ej hinder att frågan prövas ånyo, när ändrade förhållanden eller eljest särskilda skäl föranleda därtill.

13 §.

Konungen äger meddela närmare bestämmelser angående förfarandet hos länsstyrelsen eller beträffande barnavårdsnämnds eller polismyndighets befattning med ärenden som avses i detta kapitel.

Denna lag träder i kraft den — — —

Bestämmelserna i utsökningslagen skola ej vidare äga tillämpning i ärenden som avses i nya lagen, om ej annat följer av vad som sägs nedan. Vad i annan lag eller författning är stadgat om överexekutor skall i stället gälla länsstyrelsen, såvitt rör frågor som avses i nya lagen.

Ärende som vid nya lagens ikraftträdande är anhängigt hos länsstyrelsen såsom överexekutor skall handläggas enligt nya lagen. Ärende som är anhängigt hos särskild överexekutor må, om det finnes ändamålsenligt, överlämnas till länsstyrelsen för att handläggas som nyss sagts. I annat fall tillämpas utsökningslagen i ärendet.

Förslag till

Lag om ändrad lydelse av 1 § utsökningslagen

Härigenom förordnas, att 1 § utsökningslagen¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt angives nedan.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Utsökningsmål upptagas — — — annat stadgas.

Konungens befallningshavande — — — Konungens befallningshavande.

Konungens befallningshavande — — — vara överexekutor.

Vad i denna lag sägs om utsökningsmål gäller ej verkställighet, varå 21 kap. föräldrabalken är tillämpligt.

Denna lag träder i kraft den — — —

¹ Senaste lydelse se SFS 1964: 446.

Förslag till

Lag om ändrad lydelse av 12 och 50 §§ barnavårdslagen den 29 april 1960¹
(nr 97)

Härigenom förordnas, att 12 och 50 §§ barnavårdslagen den 29 april 1960¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt angives nedan.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

12 §.

Om kommunens — — — fullmäktiges beslut. Nämnden må dock icke an-
norledes än genom samfällt beslut

1. utdöma förelagt — — — — —	eller 51 §,
4. fullgöra vad som ankommer på nämnden enligt föräldrabalken, en- ligt 4 § andra stycket eller 5 § lagen om allmänna barnbidrag eller enligt 11 § 1 eller 3 mom., 12 § 2 mom. eller 17 § andra stycket bidragsförskotts- lagen eller	4. fullgöra vad som ankommer på nämnden enligt 3, 4, 6, 7, 8 eller 20 kap. föräldrabalken, enligt 4 § andra stycket eller 5 § lagen om all- männa barnbidrag eller enligt 9, 11 eller 18 § lagen om bidragsförskott eller
5. göra framställning — — —	kommunens fullmäktige.
Beslut som — — — — —	nästa sammanträde.

50 §.

Om det — — — — — från fosterhemmet.

Är förbud — — — — — fyra veckor.

*Förbud som meddelats enligt förs-
ta eller andra stycket utgör ej hin-
der mot verkställighet, varom läns-
styrelse förordnar enligt 21 kap. för-
äldrabalken.*

Denna lag träder i kraft den — — —

¹ Senaste lydelse av 12 § se SFS 1964: 67.

MOTIV

1 kap.

Inledning

I lagberedningens uppdrag att reformera utsökningsrätten ingår bl. a. sådan verkställighet som rör överlämnande av barn. Det har i skilda sammanhang framhållits, att nuvarande ordning icke är tillfredsställande. Särskilt har tillämpliga regler om fosterbarns förflyttning från fosterhemmet diskuterats. I 1960 års barnavårdslag (BvL) upptogs en bestämmelse om rätt för barnavårdsnämnd att under vissa förutsättningar förbjuda föräldrarna eller annan vårdnadshavare att taga barnet från fosterhemmet. Det förut-sattes därvid, att hithörande problem skulle bli föremål för förnyat över-vägande i samband med revisionen av utsökningslagstiftningen. Frågan har särskilt nämnts i beredningens direktiv. Senare har uttalats förvänt-ningar, att beredningen skulle behandla ämnet med förtur.¹

Beredningen upptog under 1965 frågan om verkställighet som rör barn till behandling och samrådde därvid med familjerättskommittén och sär-skilda experter, nämligen socialinspektören Karin Danielsson, första social-inspektören Doris Holmgren, överläkaren Elsa-Brita Nordlund och första byråsekreteraren Margareta Wallin. På grundval av överläggningarna ut-arbetades en i juni 1965 dagtecknad promemoria med förslag om regler angående verkställighet som rör barn, avsedda att infogas såsom ett nytt kapitel i föräldrabalken (FB). Över promemorian inhämtades yttranden från ett antal myndigheter och organisationer. Med ledning av vad som ut-talats i remissvaren har förslaget reviderats av beredningen. Samråd har därvid ägt rum med nyssnämnda experter och med landssekreteraren L. Lorichs.

På grund av meddelat uppdrag har beredningen även upptagit vissa inter-nationellrättsliga problem, vilka rör möjligheten att erhålla verkställighet av beslut rörande vårdnad om barn m. m. som meddelats av domstol eller administrativ myndighet i annat nordiskt land, d. v. s. internordisk verk-ställighet. Önskemål om vidgade verkställighetsmöjligheter har framförts i Nordiska rådets rekommendation nr 18/1962. Beredningen har upprättat utkast till konvention i ämnet och med delegerade för Danmark, Finland och Norge överlagt därom vid möte i Stockholm den 26 och 27 april 1966. Överläggningarna skall fortsätta vid senare tillfälle.

Vid mötet diskuterades även förutsättningarna för samarbete om nya regler för den interna verkställigheten av vårdnadsbeslut o. l. Det kunde

¹ Andra kammarens prot. 31/1 1964 s. 4 ff, jfr även 24/3 1966 s. 10 ff.

därvid konstateras, att de organisatoriska olikheterna var så betydande att det icke syntes möjligt att nå fram till lika regler i nämnda hänseende. Från dansk och norsk sida ansågs det icke aktuellt att upptaga något samarbete om de interna verkställighetsreglerna. Från finsk sida anmäldes, att det förslag om tillägg till FB som beredningen utarbetat hade intresse för finskt reformarbete inom familje- och förmynderskapsrätten. Det ansågs emellertid icke därför påkallat, att ett närmare samarbete ägde rum innan förslaget framlades av beredningen. Hithörande regler måste under alla förhållanden bli i väsentliga hänseenden avhängiga av den organisation som står till buds.

2 kap.

Gällande rätt

Enligt 6 kap. 1 § FB står barn i äktenskap under föräldrarnas vårdnad till dess det fyllt tjuguetå år eller ingått äktenskap. Om en av föräldrarna gör sig skyldig till grovt missbruk eller grov försummelse vid vårdnadens utövning eller är hemfallen åt missbruk av rusgivande medel eller för ett lastbart liv, äger rätten liksom i vissa andra situationer enligt 6 § i samma kap. förordna, att den andra maken ensam skall ha vårdnaden. Inträffar sådant fall i fråga om bägge föräldrarna, kan vårdnaden överflyttas på särskilt förordnad förmyndare. Lever föräldrarna åtskilda på grund av söndring eller döms till återgång, hemskillnad eller äktenskapsskillnad, skall rätten enligt 7 § bestämma, vilken av föräldrarna som skall ha vårdnaden eller om denna skall utövas av särskild förmyndare. Fader eller moder som är skild från vårdnaden får enligt 10 § icke betagas tillfälle till umgänge med barnet utan att särskilda omständigheter föranleder därtill. Låter han sig ej nöja med vad som bestäms av vårdnadshavaren, får rätten slita tvisten. — Vårdnaden om adoptivbarn tillkommer enligt 11 § adoptanten (vanligen makar) enligt huvudsakligen samma regler som gäller för barn i äktenskap. Beträffande barn utom äktenskap innehåller 12 §, att barnet står under moderns vårdnad. Vårdnaden kan under särskilda förutsättningar överflyttas till fadern eller särskild förmyndare. Fader eller moder som ej har vårdnaden har rätt att umgås med barnet enligt samma regler som gäller för barn i äktenskap.

Beträffande vårdnadens innehåll framgår av 6 kap. 2 och 3 §§ FB, att vårdnadshavaren är pliktig sörja för barnets person och ge det sorgfälligt uppfostran samt ha uppsikt över barnet. Som en konsekvens härav äger vårdnadshavaren ha barnet hos sig eller eljest bestämma dess vistelseort och kan fordra, att den som utan stöd i lag vägrar att överlämna barnet till honom skall utlämna det.

Vårdnadshavarens befogenheter inskränks i princip ej, om han överlämnar barnet till fosterhem. Även om annat avtalats, kan han när som helst fordra att återfå barnet, om han tycker att det är lämpligt. Om det skulle vara till avsevärd skada för ett fosterbarn att det skils från fosterhemmet, kan emellertid barnavårdsnämnd enligt 50 § BvL förbjuda vårdnadshavaren att taga barnet därifrån. Sådant förbud kan meddelas för viss tid eller tills vidare. Så länge förbudet gäller är vårdnadshavarens befogenhet att bestämma barnets vistelseort satt ur kraft.¹ Motsvarande inträffar, om barnet skulle bli omhändertaget för samhällsvård enligt BvL.

Gällande lag innehåller ej några särskilda bestämmelser rörande verkställighet som går ut på att barn skall överlämnas till vårdnadshavaren eller till fader eller moder, vilken ej har vårdnaden men äger rätt att umgås med barnet. Man tillämpar vissa regler i utsökningslagen (UL) som är skrivna med tanke på andra situationer. 3 kap. UL innehåller föreskrifter om verkställighet av domstols avgöranden i tvistemål. Enligt 37 § äger utmätningsman, d. v. s. kronofogdemyndigheten, i vissa fall verkställa dom utan särskilt bemyndigande. I andra fall ankommer det enligt 38 § på överexekutor att förordna om verkställighet och sättet därför. För ändamålet äger överexekutor, när det finnes lämpligt, förelägga vite och utdöma detta. Som överexekutor fungerar numera länsstyrelsen eller den som särskilt förordnats till överexekutor för viss del av län. Vidare gäller enligt 8 kap. UL att överexekutor i viss utsträckning kan bevilja handräckning utan att domstols beslut föreligger. Bl. a. stadgas i 191 §, att om någon egenmäktigt pantat något till sig eller skilt annan från det han innehar eller eljest själv tagit sig rätt, överexekutor genast kan återställa det rubbade besittningsförhållandet.

I praxis har 38 § UL ansetts tillämplig, när dom eller interimistiskt beslut föreligger som reglerar fråga om barns överlämnande.² Vårdnadshavaren, resp. den umgängesberättigade, äger i sådant fall vända sig till överexekutor, som förordnar om verkställighet och föreskriver hur den skall genomföras. I praktiken står härvid valet mellan vitesföreläggande och hämtning genom utmätningsman. När dom eller beslut som nyss nämnts icke föreligger, kan vårdnadshavaren enligt fast praxis begära handräckning hos överexekutor enligt 191 § UL för att få barnet överlämnat från den som har det om händer.³ För genomförande av umgängesrätt torde handräckning enligt 191 § UL knappast bli aktuell. Enligt 6 kap. 10 § FB ankommer det på domstol att pröva tvist i sådan fråga, och det kan svårligen tänkas, att överexekutor skulle kunna ge handräckning enligt 191 § när frågan om

¹ Jfr prop. 10/1960 s. 154, 440 o. 457.

² Det sagda gäller även dom eller interimistiskt beslut angående vårdnaden, NJA 1945 s. 314, 1954 not. C 646 o. 1964 not. C 764; jfr ang. dom rörande umgängesrätt NJA 1957 not. C 518 o. 1964 s. 57. När det visserligen förelegat dom angående vårdnaden men verkställigheten riktats mot person som ej varit part i det målet, har 191 § UL tillämpats, se NJA 1951 s. 682.

³ Se t. ex. NJA 1950 s. 219, 1951 s. 184 o. 1955 s. 509. Se vidare Undén s. 61, Malmström s. 130 ff, Walin s. 97 ff o. Hassler s. 409 ff.

umgängesrätt ej prövats av domstol. Föreligger domstols beslut, blir enligt rådande praxis 38 § UL tillämplig.

Vissa administrativa föreskrifter om förfarandet vid överlämnande av barn meddelas i 2 § kungörelsen den 27 november 1964 med vissa bestämmelser om överexekutors verksamhet. Enligt dessa skall överexekutor höra barnavårdsnämnd och läkare i den mån det är behövligt. Enligt 19 § kungörelsen samma dag med vissa bestämmelser om handläggning hos utmättningsman skall utmättningsman, när beslut om överlämnande av barn skall verkställas, så långt möjligt sörja för att verkställigheten icke medför fara för barnets hälsa. I den mån det kan anses behövligt bör utmättningsmannen höra barnavårdsnämnd och läkare i ärendet och kalla dem till förrättningen. Läkare som hörts av överexekutor eller utmättningsman eller närvarit vid förrättning får ersättning av allmänna medel.

Verkställighet som innefattar överlämnande av barn förekommer i praktiken jämförelsevis sällan. Av uppgifter som lagberedningen infordrat från överståthållarämbetet och samtliga länsstyrelser samt de särskilda överexekutorer som är stationerade i Göteborg, Malmö, Norrköping, Hälsingborg och Borås framgår, att antalet fall i vilka verkställighet blivit av nämnda myndigheter beviljad uppgick år 1960 till 41, år 1961 till 37, år 1962 till 23, år 1963 till 32 och år 1964 till 35.⁴ I flertalet fall avsåg verkställigheten genomförande av umgängesrätt, nämligen år 1960 i 22 fall, år 1961 i likaledes 22 fall, år 1962 i 13 fall, år 1963 i 20 fall och år 1964 i 26 fall. Beredningen får i övrigt hänvisa till de vid detta betänkande fogade bilagorna A—E.

Det har i litteraturen hävdats, att det i allmänhet torde vara lämpligt att överexekutor, oavsett om 38 § eller 191 § UL tillämpas, i första hand använder vitesföreläggande.⁵ Om detta icke leder till åsyftat resultat, borde överexekutor uppdraga åt utmättningsman att hämta barnet. I praxis används vitesföreläggande jämförelsevis ofta vid tillämpning av 38 § UL. Hämtning genom utmättningsman förekommer även i sådana fall, ofta utan att vitesföreläggande först prövats. Vid tillämpning av 191 § UL är hämtning genom utmättningsman det ojämförligt vanligaste. Undantagsvis förekommer, att överexekutor icke utsätter något tvångsmedel. Mening- en torde vara, att sökanden får återkomma med begäran därom för den händelse att överexekutors föreläggande icke respekteras.⁶ Rörande användningen av tvångsmedel må i övrigt hänvisas till bilagan E.

Verkställighet har i praxis vägrats, när med hänsyn till barnets konstitution eller eljest grundad anledning förelåg till antagande att barnet skulle

⁴ Uppgifter har icke infordrats från sådana städer som under åren 1960—1964 haft men ej längre har särskild överexekutor. Svaren redovisar därför icke samtliga fall i riket men torde likväl vara tillräckligt representativa för att belysa frågan.

⁵ Hassler s. 132; jfr ang. genomförande av umgängesrätt JO 1961 s. 187.

⁶ Jfr Olivecrona, Utsökning s. 45 o. JO 1961 s. 187.

åsamkas allvarligt men.⁷ Detta gäller även fall då sökanden kunnat åberopa dom, särskilt om förhållandena undergått väsentlig ändring sedan domen meddelades.⁸ I tidigare praxis har funnits en tendens att icke bevilja handräckning enligt 191 § UL, när fosterföräldrar mottagit ett barn för vård och vårdnadshavaren efter lång tid godtyckligt ville taga barnet åter.⁹ Vårdnadshavaren har då kunnat påkalla prövning i rättegångsväg. Det vill emellertid synas som om numera i huvudsak samma synpunkter anläggs vid prövningen vare sig vårdnadshavaren begärt handräckning hos överexekutor eller väckt talan vid domstol.¹⁰ — Vid bedömandet av risken för att överflyttningen skall medföra skada för barnet har hänsyn även tagits till barnets inställning.¹¹ Det har vidare antagits, att verkställighet, åtminstone som regel, överhuvud icke bör genomföras mot barnets vilja, om detta fyllt femton år eller nått motsvarande utveckling.¹²

3 kap.

Utländsk rätt

Danmark. Retsplejeloven upptager i §§ 495 och 609 bestämmelser om sådan verkställighet som innefattar överlämnande av barn. I § 495 stadgas, att när åberopad dom förpliktar någon att utlämna ett barn, fogden skall bringa domen till verkställighet genom att fråntaga vederbörande barnet, vid behov medelst våld, och överlämna barnet till den som enligt domen skall ha det om händer. Det har hävdats, att stadgandet kan tillämpas icke blott när domen direkt ålägger svaranden att utlämna barnet utan även när i äktenskapsmål förordnats vilken av makarna som skall ha vårdnaden.¹ Om någon av tredska underlåter att ställa sig till efterrättelse dom som avses i § 495, straffas han enligt § 499 med böter eller fängelse (hæfte).

Frågan om vårdnaden upptages i vissa situationer av administrativ myndighet, överøvrigheden. Tvist rörande umgängesrätt avgörs alltid av överøvrigheden.² På vad sätt överøvrighedens beslut kan bringas till verkställighet är omstritt.³ I praxis används s. k. umiddelbar fogedforretning enligt § 609. Lagrummet hänvisar i fråga om förfarandet till § 495. Det ankom-

⁷ Se t. ex. NJA 1949 not. C 153 o. 390; jfr å andra sidan NJA 1951 s. 682. Se också Malmström s. 131, Walin s. 97 f, Hassler s. 411, Olivecrona, Utsökning s. 173 o. Lundberg s. 41.

⁸ Se t. ex. NJA 1937 not. B 1013 (jfr 1936 not. B 1007) o. 1957 s. 551; jfr NJA 1954 s. 109.

⁹ Se t. ex. NJA 1912 s. 3, 1933 not. B 637 o. 1949 s. 32; jfr å andra sidan 1955 s. 509. Se också Malmström s. 131 f, Walin s. 98 o. Hassler s. 411.

¹⁰ Jfr NJA 1949 not. C 153 o. 1951 s. 177. Se vidare SOU 1956: 61 s. 403.

¹¹ Se t. ex. NJA 1951 s. 177 o. 1956 s. 395; jfr NJA 1953 s. 262.

¹² Jfr NJA 1949 s. 229. Se också RÅ 1963 s. 108 ävensom Undén s. 61, Malmström s. 131, Walin s. 98, Hassler s. 410 f, Olivecrona, Utsökning s. 173 samt SOU 1956: 61 s. 404.

¹ Gomard, Fogedret s. 134.

² Enligt föreliggande förslag (Betänkning II fra justitsministeriets ægteskabsudvalg, København 1964) skall dock fråga om umgängesrätt i viss utsträckning avgöras av domstol.

³ Gomard, a. a. s. 134 f o. 177, samt Lind i Forhandlingerne på det treogtyvende nordiske juristmøde s. 61.

mer alltså även här på fogden att hämta barnet. Bestämmelsen om straff i § 499 blir däremot icke tillämplig i dessa fall, vilket uppfattats som en brist särskilt vid verkställighet av beslut rörande umgängesrätt.⁴

Umiddelbar fogedforretning enligt § 609 kan också erhållas utan att det föreligger något overøvrighedens beslut, nämligen när det gäller att göra föräldramyndigheten gällande. VårnadsHAVAREN kan t. ex. begära fogdens medverkan för att få barnet utlämnat från ett fosterhem.⁵ Det har också antagits, att när vårnaden tillkommer föräldrarna gemensamt, den ena kan påkalla umiddelbar fogedforretning för att få barnet överlämnat från den andra, därest det är risk för att denne för barnet ur landet.⁶

Verkställighet antages icke böra beviljas, därest åtgärden skulle kunna medföra allvarlig skada för barnet.⁷ Det har också hävdats, att verkställighet icke bör genomföras mot barnets vilja när detta nått 14—15 års ålder eller motsvarande utveckling.⁸

Hinder mot verkställighet kan möta även av annan anledning. Enligt § 81 lov 4 juni 1964 om børne- og ungdomsforsorg kan børne- og ungdomsværnet bestämma, att ett barn, som ej fyllt 18 år, icke får flyttas från fosterhem utan skälig anledning. Børne- og ungdomsværnet kan också bestämma, att ett barn ej får hemtagas från sådant hem, om åtgärden i väsentlig grad skulle strida mot barnets bästa. Mot beslut som nu sagts kan klagan föras hos landsnævnet for børne- og ungdomsforsorg, och mot dess avgöranden kan talan föras vid allmän domstol (landsretten).⁹

Finland. Den finska utsökningslagen innehåller, liksom den svenska, icke några särskilda bestämmelser om verkställighet för överlämnande av barn. Enligt 3 kap. 3 och 4 §§ ankommer det på överexekutor att, när lagakraftvunnen dom icke kan verkställas av utmättningsman enligt vad därom är stadgat, förordna om verkställigheten och sättet därför. För ändamålet kan överexekutor tillgripa bl. a. vite eller häkte. Bestämmelserna har ansetts tillämpliga, när vid äktenskapsskillnad vårnaden om barnen tillerkänts ena maken och den andra vägrat att överlämna dem.¹⁰ Stadgandena har också tillämpats för genomförande av vad domstol bestämt rörande umgängesrätt.¹¹ Förutom vite uppges förekomma hämtning genom utmättningsman.¹²

⁴ Gomard, a.a. s. 177 o. Lind, a.a. s. 59 ff.

⁵ Gomard, a.a. s. 177 o. Ernst Andersen, Ægteskabsret I s. 155.

⁶ Gomard, a.a. s. 176 o. E. Munch-Petersen, Tvangsfuldbyrdelse s. 290.

⁷ Gomard, a.a. s. 178 o. Munch-Petersen, a.a. s. 290.

⁸ Ernst Andersen, a.a. s. 158 jfr s. 180 f.

⁹ Jfr ang. äldre rätt Ernst Andersen, a.a. s. 158 f o. rättsfäll i Ugeskrift for Retsvæsen 1954 s. 693.

¹⁰ Redogörelser och meddelanden ang. högsta domstolens avgöranden 1946, avd. II nr 147 o. 1954 avd. II nr 49.

¹¹ Redogörelser etc. 1943 avd. II nr 214 a.

¹² Olga Bremer i Forhandlingerne på det treogtyvende nordiske juristmøde s. 55 f; jfr Wrede, Finlands gällande civilprocessrätt III, 2 uppl. s. 216. Annan uppgift, såvitt rör umgängesrätt, se Hakulinen, Familjerätt s. 262.

När dom icke föreligger, kan vårdnadshavaren påkalla handräckning enligt 7 kap. 14 § — vilket lagrum motsvarar 191 § i den svenska UL — för att tvinga den som har barnet om händer att överlämna det.¹³

I litteraturen har hävdats, att verkställighet icke bör genomföras mot barnets vilja, om detta länge vistats i fosterhemmet och fyllt femton år eller närmast sig femtonårsåldern.¹⁴ Om flyttning av barnet framstår som oundgängligen nödvändig för dess bästa, anses dock verkställighet böra ske.

Norge. Några bestämmelser som direkt tager sikte på verkställighet för överlämnande av barn finns icke i lov 13 aug. 1915 om tvangsfuldbyrdelse. Lagen behandlar (i tredje delen) verkställighet av krav på annat än pengar, men det är ovisst, om reglerna kan åberopas i nu förevarande sammanhang.¹⁵ Genom 1956 års lagstiftning om barn i och utom äktenskap har emellertid bestämmelser meddelats om överlämnande av barn i vissa fall.

Lov 21 des. 1956 om born i ekteskap innehåller i § 11 regler om verkställighet av lagakraftvunnen dom och fylkesmans eller departements beslut rörande vårdnaden om eller rätt till umgänge med barn i äktenskap.¹⁶ Dom eller beslut om vem som skall ha vårdnaden kan efter namsrettens bestämmande verkställas antingen direkt av namsmannen eller av vårdnadshavaren själv (vilken vid behov kan påkalla bistånd av namsmannen) eller också genom vite. Dom eller beslut rörande umgängesrätt kan däremot ej verkställas annat än genom vitesföreläggande. Det må även nämnas, att § 16 i lagen stadgar, att när tvist råder om vem av föräldrarna som skall ha vårdnaden om ett barn, ingen av dem får föra barnet ur landet utan den andras samtycke. På begäran av make kan polisen meddela formligt förbud mot att barnet förs ur landet. Om det kan befaras att förbudet bryts, äger polisen omhändertaga barnet på lämpligt sätt tills det blivit avgjort vem som skall ha vårdnaden. Barnevernsnemnden har härvid att på begäran lämna polisen hjälp.

I § 3 lov 21 des. 1956 om born utanom ekteskap är stadgat, att rätten att ha barn utom äktenskap hos sig — vilken rätt tillkommer modern om ej barnevernsnemnden bestämt annorlunda — kan efter namsrettens bestämmande realiseras antingen direkt av namsmannen eller av sökanden själv (vilken kan påkalla bistånd av namsmannen) eller också genom vite.

¹³ Jfr Hakulinen, a.a. s. 258.

¹⁴ Hakulinen, a.a. s. 258.

¹⁵ Före 1956 års barnlagstiftning antogs, att dom i vårdnadsmål redan på grund av sin karaktär av fastställsedom icke kunde åberopas för erhållande av verkställighet. Dom rörande umgängesrätt ansågs överhuvud icke kunna genomföras med tvång. Jfr Innstilling om endringer i lov om born i ekteskap m.v., Orkanger 1964, s. 15 och Alten, Tvangsloven 3 uppl. s. 272. Fylkesmans eller departements beslut rörande vårdnad ansågs icke utgöra exekutionstitel, Alten, a.a. s. 18. Jfr också Sandene i TfR 1957 s. 132 f.

¹⁶ Fråga om vårdnad eller umgängesrätt upptages, såvitt rör barn i äktenskap, av domstol, om ej parterna enats om att lämna avgörandet till fylkesmannen (§ 8). Mot fylkesmannens beslut kan klagan föras i vederbörande departement (§ 17).

Beslut om umgänsrätt, vilket i hithörande fall meddelas av barnevernsnämnden, kan enligt § 4 verkställas genom vite.

I fråga om hinder mot verkställighet stadgas i § 37 lov 17 juli 1953 om barnevern, att barnevernsnämnd kan bestämma att barn, som av enskild placerats i fosterhem eller barnhem, under viss tid icke må flyttas därifrån. Förutsättningen för ett sådant beslut är, att det saknas rimlig anledning att flytta barnet och att flyttningen skulle skada detta. Avgörandet kan överklagas hos fylkesmannen, mot vars beslut talan kan fullföljas i socialdepartementet. Enligt hävd kan lagligheten av ett administrativt beslut i allmänhet överprövas av domstol.¹⁷ Det har antagits, att detta även gäller avgöranden enligt barnevernsloven, ehuru utrymmet för domstolens prövning där skulle vara relativt begränsat.¹⁸

4 kap.

Reformkrav m. m.

I den offentliga debatten har vid olika tillfällen framhållits, att nuvarande ordning för överlämnande av barn behöver revideras. Diskussionen har rört formerna för verkställigheten och frågan vilka organ som skall besluta och utföra åtgärderna. Stor uppmärksamhet har också ägnats förutsättningarna för flyttning av barn från fosterhem.

Socialstyrelsen framlade med skrivelse den 8 mars 1954 till chefen för socialdepartementet förslag till vissa reformer rörande förfarandet. Bl. a. förordades, att handräckning enligt 191 § UL för överlämnande av barn som regel icke skulle få meddelas utan att utlåtande förelåg av läkare om de följder som flyttningen kunde få för barnets psykiska hälsa. Beslut enligt 191 § UL borde vidare icke få gå i verkställighet förrän det vunnit laga kraft, med mindre fråga var om att återställa ett rubbat besittningsförhållande. Som ett första led i verkställigheten av dom eller handräckningsutslag borde det anförtros åt barnavårdsnämnd att söka förmå den som omhändertog barnet att frivilligt utlämna det. Först om detta misslyckats borde överexekutor uppdraga åt utmätningsman att lämna handräckning, vilken om möjligt borde äga rum i närvaro av representant för barnavårdsnämnden och läkare.

Socialstyrelsens skrivelse föranledde Kungl. Maj:t att i cirkulär till de exekutiva myndigheterna den 15 april 1955 meddela vissa föreskrifter angående förfarandet vid verkställighet av beslut om överlämnande av barn. Föreskrifterna har numera överförts till kungörelserna den 27 november

¹⁷ Se Innstilling fra Forvaltningskomiteen, Kragerø 1958 s. 359.

¹⁸ Samma innstilling s. 399.

1964 med vissa bestämmelser om överexekutors verksamhet (2 §) resp. om handläggning hos utmättningsman (19 §).

I motioner till 1957 års riksdag hemställdes om utredning angående det mått av våld som fick tillgripas vid utsökningsförrättning. Första lagutskottet framhöll i sitt utlåtande i ämnet (nr 9), att bristen på lagregler rörande våldsanvändning kunde leda till osäkerhet och ojämnhet vid tillämpningen. Särskild uppmärksamhet förtjänade verkställighet av beslut om överlämnande av barn. Beträffande denna exekutionsform lämnades visserligen ledning genom 1955 års cirkulär. Med hänsyn till verkställighetens speciella karaktär och de ömtåliga situationer som därvid kunde uppkomma fann utskottet önskvärt, att mera bestämda handlingsregler gavs. Vid den förestående revisionen av UL borde övervägas, om frågan rörande våldsanvändning kunde upptagas till särskild behandling. — I skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 mars 1957 (nr 127) gav riksdagen som sin mening tillkänna vad utskottet anfört.

Vid den särskilda utredning för förberedande översyn av UL som föregick lagberedningens uppdrag gjordes en rundfråga till ett avsevärt antal myndigheter och organisationer med begäran om besked i vad mån enligt deras erfarenhet brister yppats på utsökningsrättens område. I flera av de inkomna yttrandena berördes frågor rörande verkställighet för överlämnande av barn. Sveriges advokatsamfund framhöll, att 191 § UL icke var utformad med tanke på ärenden om tvångsförflyttning av barn, varför det syntes lämpligt att det gavs särskilda regler härom. Länsstyrelsen i Älvsborgs län ansåg likaledes, att 191 § UL icke borde tillämpas och att — om några regler behövdes — de borde meddelas i speciallagstiftning som särskilt tog sikte på barnets bästa. Även frågan om verkställighet av dom rörande överlämnande av barn syntes böra regleras genom speciallagstiftning. Liknande synpunkter framfördes av länsstyrelsen i Skaraborgs län och vissa lokala landsfiskalsföreningar. Länsstyrelserna i Västmanlands och Gävleborgs län samt stadsfogden i Uppsala ansåg, att 191 § UL icke borde tillämpas och att frågan om överlämnande av barn borde prövas av domstol, som hade större möjlighet att införskaffa utredning. Länsstyrelsen i Kronobergs län ville begränsa tillämpningen av 191 § UL till relativt klara fall. Flera lokala landsfiskalsföreningar och enskilda utmättningsmän framhöll, att verkställigheten borde ankomma på barnavårdsnämnd eller att barnavårdsnämnd borde vara skyldig att biträda vid verkställigheten. Överexekutor i Halmstad ansåg däremot, att det icke var tillrådligt att verkställigheten anförtroddes barnavårdsnämnd, och framhöll, att det ofta till följd av nämndens eller dess tjänstemäns tidigare befattning med saken förelåg ett motsatsförhållande mellan nämnden och någon av parterna.

Bristerna i nuvarande verkställighetsregler påtalades också i förarbetena till 1960 års barnavårdslag¹ och har även berörts i riksdagen.²

¹ Se prop. 10/1960 s. 147 o. 154 f.

² Se t. ex. andra kammarens prot. 4/5 1954 s. 15 ff o. 31/1 1964 s. 4 ff.

Frågan om förutsättningarna för flyttning av barn från fosterhem berördes av socialvårdskommittén i dess betänkande nr IX (SOU 1944: 34), dock utan att något förslag i ämnet framlades. Kommittén anförde bl. a. följande.³

Barnets överlämnande till fosterhem — vare sig detta sker efter omhändertagande enligt barnavårdslagen eller ej — medför i och för sig ingen förändring av den rättsliga vårdnaden. Så länge som barnet ej adopterats eller den faktiska utövningen av vårdnadsfunktionerna ej är vilande till följd av beslut om omhändertagande för skyddsuppfostran, kunna de legala vårdnadshavarna när som helst fordra att få barnet återlämnat till sig; därest fosterföräldrarna vägra detta, kan handräckning erhållas för barnets utlämnande. Otvivelaktigt förekommer det ej sällan, att föräldrarna, resp. modern begagnar denna sin rätt att ta barnet från fosterhemmet utan hänsyn till att det varit till barnets bästa, att det fått stanna i fosterhemmet. Understundom förekommer ett dylikt skiljande från fosterhemmet under omständigheter, som måste betraktas som upprörande. — — —

Erfarenheterna giva enligt kommitténs mening tydligt vid handen, att en viss inskränkning bör ske av vårdnadshavarens rätt att förflytta barn, som överlämnats till fosterhem. Å andra sidan har man här att göra med synnerligen grannliga förhållanden, och en noggrann avvägning måste ske mellan de olika intressen, som beröras, dock under särskilt beaktande av hänsynen till barnets bästa. För frågans lösning torde man ha att välja mellan två vägar: antingen att införa ändrade regler angående överflyttande av den rättsliga vårdnaden eller att inskränka vårdnadshavarnas faktiska möjlighet att utöva vårdnadsbefogenheterna genom en utvidgning av institutet skyddsuppfostran.

Frågan upptogs av ärvdabalkssakkunniga, vilka i sitt betänkande med förslag till FB (SOU 1946: 49) framhöll att lösningen av spörsmålet, hur olämplig förflyttning av fosterbarn skulle förhindras, syntes böra sökas genom en utvidgning av barnavårdsorganens möjligheter att fråntaga vårdnadshavaren befogenheten att bestämma barnets vistelseort.⁴ Däremot ansågs det icke böra komma i fråga att vidga möjligheterna att överflytta vårdnaden på annan.

I propositionen med förslag till FB anslöt sig föredragande departementschefen till de sakkunnigas uppfattning.⁵ Han anförde bl. a. följande.

Sammanfattningsvis torde man enligt min mening kunna säga, att det i en del fall skulle innebära en alltför vittsyftande åtgärd att överflytta vårdnaden för att därigenom hindra vårdnadshavaren att vidtaga en för barnet icke önskvärd förflyttning. Det kan visserligen sägas att fadern eller modern vid ändrade förhållanden har möjlighet att återinsättas i sina befogenheter, men det ligger i sakens natur att dylika förändringar beträffande vårdnadsskapet om möjligt böra undvikas.

På grund av det anförda anser jag, att man i första hand bör söka ernå en lösning av problemet genom att direkt vända sig mot den åtgärd man vill förhindra. Detta skulle med andra ord innebära, att man öppnade en möjlighet för den offentliga barnavårdens organ — barnavårdsman eller barnavårdsnämnd — att hindra en av vårdnadshavaren ifrågasatt olämplig förflyttning av barnet från

³ SOU 1944: 34 s. 264 f.

⁴ SOU 1946: 49 s. 96.

⁵ Prop. 93/1949 s. 108 ff.

fosterhemmet. På denna väg vill det synas möjligt att med erforderlig snabbhet och smidighet nå det eftersträfvade målet. — — — Man kan naturligtvis mot en sådan lösning invända att, om vårdnadshavaren fråntagits rätten att bestämma barnets vistelseort, en så väsentlig del av vårdnadens innehåll frångått honom, att någon större saklig skillnad icke föreligger i jämförelse med en överflyttning av den rättsliga vårdnaden. Häremot må emellertid framhållas, att en åtgärd som endast inskränker vårdnadshavarens frihet att bestämma barnets vistelseort icke har samma definitiva karaktär som ett fråntagande av vårdnaden. I den mån en sådan inskränkning till följd av ändrade förhållanden upphör, inträder ju vårdnadshavaren automatiskt i sina rättigheter. Har en överflyttning av vårdnaden en gång skett, möta däremot enligt sakens natur större svårigheter att återställa det ursprungliga förhållandet.

Vid riksdagsbehandlingen av propositionen blev frågan icke närmare berörd.

Frågan om skydd mot skadliga förflyttningar från fosterhem blev därefter behandlad av barnavårdskommittén. I sitt år 1956 framlagda förslag till ny BvL (se SOU 1956: 61) upptog kommittén en bestämmelse om rätt för barnavårdsnämnd att, när barn fostrades i fosterhem utan att vara omhändertaget enligt lagen, meddela dess föräldrar föreskrift att barnet icke fick tagas från fosterhemmet utan nämndens tillstånd. Sådan föreskrift fick meddelas, därest nämnden fann det för barnets hälsa och gynnsamma utveckling vara av väsentlig betydelse att det fick växa upp i fosterhemmet eller om nämnden, i fall då barnet motsatte sig att lämna fosterhemmet, ansåg barnet icke kunna skiljas därifrån utan fara för dess hälsa och utveckling.⁶ I motiven till förslaget⁷ framhöll kommittén bl. a., att det torde vara ofrånkomligt att problemet löstes genom utvidgade tvångsbefogenheter för barnavårdsmyndigheterna eftersom statsmakterna avböjt att för ändamålet vidga möjligheterna till entledigande av vårdnadshavare. Enligt kommitténs uppfattning var det också lämpligt, att man möjliggjorde och litade till att organen för samhällets barnavård även i förhållande till vårdnadshavaren ingrep för att tillförsäkra fosterbarn tillfredsställande levnadsförhållanden och skydd mot farliga ändringar i fråga om barnets vård och miljö. Kommittén anförde vidare:

Om barnavårdsnämnden tilldelas uppgiften och befogenheten att, oavsett begäran därom, vid behov avstyra att barn tages från sitt fosterhem, är det tydligen att vänta, att barn kan vinna skydd mot olämplig sådan förflyttning även i en del fall, där fosterföräldrarna själva skulle vara beredda att lämna barnet ifrån sig eller i vart fall icke skulle motsatt sig vårdnadshavarens krav, om denne begärt överexekutors bistånd eller domstols prövning. — — —

Barnavårdsnämndens uppgift att avgöra, om barn må skiljas från fosterhemmet eller icke, är ej av annan *art* än nämndens uppgifter i övrigt, och nämnden skall enligt förslaget ha att vid avgörandet följa sådana regler och anlägga sådana synpunkter, som harmonierar med vad nämnden har att rätta sig efter eller beakta vid andra ingripanden.

⁶ SOU 1956: 61 s. 30, 93 §.

⁷ SOU 1956: 61 s. 447 ff.

Att tillvarataga barnets bästa har här som eljest ansetts böra vara det ojämförligt viktigaste. — — —

Vid bedömningen är att beakta — förutom barnets bestämda önskingar och reaktion i övrigt inför överflyttningen — bl. a. barnets tidigare upplevelser, den utvecklingsfas, vari barnet befinner sig, dess psykiska konstitution, dess känslöbindningar i fosterhemmet samt dess eventuella bekantskap med och inställning till föräldrarna eller annan, till vilken överflyttning avses skola ske.

När det gäller barn, som nått en ålder av ungefär 15 år eller en utveckling, jämförlig med 15-åringens, får det — i anslutning till praxis i handräcknings- och tvistemål om överföring av fosterbarn — anses klart att överflyttning icke må ske i strid med barnets bestämda vilja. Kommittén anser emellertid, att avgörande vikt i regel bör läggas vid barnets vilja redan då barnet nått 12-årsåldern eller motsvarande utveckling. Detta har icke ansetts böra komma till särskilt uttryck i det föreslagna stadgandet, enär en undantagslös regel icke kan uppställas.

Efter remissbehandling överarbetades förslaget i socialdepartementet. Bestämmelsen om förbud att taga barn från fosterhem undergick härvid vissa ändringar.⁸ Vid remissen av förslaget till lagrådet anförde föredragande statsrådet bl. a. följande.⁹

Under den tidigare förda diskussionen har för frågans lösning anvisats två olika vägar, antingen att införa ändrade regler angående överflyttande av den rättsliga vårdnaden eller att genom en utvidgning av barnavårdsmyndigheternas befogenheter inskränka vårdnadshavarens faktiska möjlighet att utöva vårdnaden. Av skäl som förut redovisats har statsmakterna i samband med antagandet av föräldrabalken avvisat alternativet att lösa problemet genom en utvidgning av möjligheterna att entlediga vårdnadshavare. Då det inte varit möjligt att finna någon lämplig form för att överflytta prövningen till allmän domstol, anser jag i likhet med kommittén ofrånkomligt att bereda ökat skydd för fosterbarnen genom en utvidgning av barnavårdsmyndigheternas befogenheter. Denna ståndpunkt har även vunnit anslutning i det övervägande flertalet yttranden. — — —

Att avgöra, i vilka fall det är med barnets sanna bästa mest förenligt, att det får bli kvar i fosterhemmet, är en utomordentligt svår och grannlaga uppgift. — — — I likhet med ett flertal remissinstanser hyser jag den uppfattningen, att ingripande till förhindrande av en ifrågasatt flyttning av fosterbarn bör förekomma endast i undantagsfall. — — — Endast om det föreligger risker för allvarlig skada på barnets kroppsliga eller själsliga hälsa eller för dess utveckling, bör barnavårdsnämnden kunna hindra förflyttningen. En mera måttlig risk för psykisk skada bör sålunda exempelvis inte utgöra tillräckligt skäl för att meddela förbud. Såsom förutsättning för att förbud mot barns skiljande från fosterhem skall få meddelas bör därför enligt min mening krävas, att det skulle vara till avsevärd skada för barnet att bli förflyttat från fosterhemmet. — — —

Såsom kommittén berört är det praxis i handräcknings- och tvistemål om överföring av fosterbarn, att överflyttning inte får ske i strid med barnets bestämda vilja under förutsättning att barnet nått en ålder av ungefär 15 år eller en utveckling, jämförlig med 15-åringens. Enligt kommitténs åsikt bör avgörande vikt i regel läggas vid barnets vilja redan då barnet nått 12-årsåldern eller motsvarande utveckling. Vilken ålder eller grad av utveckling barnet bör ha nått för

⁸ Jfr 50 § i departementsförslaget — prop. 10/1960 s. 407 — som i sak överensstämmer med 50 § i den sedermera antagna lagen.

⁹ Prop. 10/1960 s. 152 ff.

att dess inställning till den ifrågasatta flyttningen skall tillmätas betydelse torde vara en fråga, som bör överlämnas åt den praktiska tillämpningen, varför någon rekommendation i ena eller andra riktningen inte lämpligen synes böra lämnas. Det bör emellertid betonas, att avgörande vid bedömningen endast skall vara, huruvida flyttningen skulle lända barnet till avsevärd skada. Barnets egen inställning är givetvis betydelsefull men utgör endast en bland olika omständigheter som skall beaktas vid prövningen. Till det nu anförda torde ytterligare böra fogas det påpekandet, att största omsorg och försiktighet är på sin plats, när det gäller att fastställa vad som är ett barns verkliga viljeinriktning.

Lagrådet framhöll i sitt utlåtande över förslaget, att lagrådet delade uppfattningen att fosterbarn borde skyddas mot olämpliga förflyttningar, men fann ej den föreslagna lösningen acceptabel och hemställde därför att stadgandet måtte utgå.¹⁰ Lagrådet betonade, att frågor om förflyttning av barn ägnades stor uppmärksamhet när de förelåg i rättegång eller handräckningsmål hos överexekutor. Det var uppenbarligen icke rimligt, att om domstol i rättegång träffat avgörande i en dylik fråga, barnavårdsnämnd skulle kunna förbjuda verkställighet av domen, därför att nämnden fann själva avgörandet olämpligt. Lagrådet anförde vidare rörande förslagets verkningar:

Twister om fosterbarns förflyttning skulle i viss omfattning för framtiden komma att undandragas domstols prövning och det verkliga avgörandet i stället tillkomma barnavårdsnämnden i barnets vistelsekommun genom att nämnden ägde att efter omständigheterna meddela resp. underlåta att meddela förbud mot förflyttningen. Möjligheten att få saken allsidigt prövad vid domstol skulle i sådana fall ersättas av ett avgörande hos nämnden med dess långt mera begränsade utredningsmöjligheter och ur rättssäkerhetssynpunkt svagare sammansättning.

Lagrådet framhöll, att en tänkbar utväg var att barnavårdsnämnd, när saken uppkom annorledes än i rättegång, fick hos allmän domstol göra framställning om förbud mot förflyttningen, varvid domstolen även skulle ha befogenhet att interimistiskt meddela förbud.

Vid anmälan av lagrådets utlåtande vidhöll föredragande statsrådet sin uppfattning och anförde följande.¹¹

Den prövning som enligt förslaget skall tillkomma barnavårdsnämnderna ingår — — — som ett naturligt led i tillsynen över fosterbarnsvården och ligger sålunda väl i linje med nämndernas traditionella uppgifter. Ett av barnavårdsnämnd meddelat förflyttningsförbud kommer att medföra den verkan, att handräckning eller domsverkställighet för barnets utlämnande hindras så länge förbudet gäller. Även om det får anses oundvikligt, att meningsbrytningar mellan domstolar och barnavårdsnämnder stundom kan uppkomma vid bedömanden av den vanskliga natur varom här är fråga, torde man i praktiken inte behöva befara några sådana komplikationer som lagrådet antytt. Självfallet bör det inte få förekomma, att om domstol i rättegång träffat avgörande i en fråga om utlämnande av fosterbarn, barnavårdsnämnd förbjuder verkställighet av domen, därför att nämnden finner själva avgörandet olämpligt. Med hänvisning till det nu anförda finner jag de i 50 § upptagna stadgandena böra bibehållas i förslaget. Jag vill

¹⁰ Prop. 10/1960 s. 440 f.

¹¹ Prop. 10/1960 s. 457.

emellertid framhålla, att denna omstridda och komplicerade fråga icke härmed torde få anses slutgiltigt löst. Anledning att ytterligare pröva frågan och bl. a. överväga den av lagrådet skisserade lösningen föreligger i samband med den pågående revisionen av utsökningslagstiftningen. En av huvudfrågorna vid denna översyn gäller, huruvida exekutionsgöromål i större omfattning bör överflyttas till domstolarna.

I enlighet med föredragandens hemställan avläts proposition till riksdagen. Andra lagutskottet tillstyrkte bifall till propositionen, såvitt nu är i fråga, men underströk, att den föreslagna ordningen fick anses som ett provisorium och att den borde omprövas i samband med den då inledda översynen av utsökningslagstiftningen.¹² Utlåtandet godtogs av riksdagen.

5 kap.

Huvudinnehållet i den remitterade promemorian

Såsom förut nämnts har inom lagberedningen utarbetats en i juni 1965 dagtecknad promemoria angående verkställighet som rör barn. I promemorian framhölls till en början, att man kunde fråga sig i vad mån lagstiftaren överhuvud tänkt sig att UL skulle tillämpas i ärenden om överlämnande av barn. Motiven till lagen innehöll ej något därom. I praxis hade emellertid både 38 § och 191 § vunnit tillämpning. För nutida uppfattning syntes det främmande att reglera en sådan fråga genom bestämmelser som närmast avsåg verkställighet rörande egendom av olika slag. Det föreföll därför klart, att nya regler om verkställighet som rörde barn borde meddelas och att verkställigheten borde frikopplas från det vanliga exekutiva förfarandet.

I promemorian påpekas, att de myndigheter som f. n. kommer i beröring med hithörande eller likartade frågor som rör barn är av tre slag, nämligen allmänna domstolar, exekutiva organ och barnavårdsmyndigheter. De sistnämnda biträds av polis. Barnavårdsmyndigheter är barnavårdsnämnderna och över dem länsstyrelsen, från vilken klagan kan föras till regeringsrätten. Instansordningen för exekutiva mål börjar i allmänhet med utmättningsman, varefter följer överexekutor, hovrätt och högsta domstolen. Ansökan om verkställighet av domar eller andra domstolsbeslut som rör barn görs emellertid direkt hos överexekutor. Detsamma gäller direkt ansökan om handräckning — utan föregående dom — om överlämnande av barn. I regel är länsstyrelsen även överexekutor, men de exekutiva målen handläggs ofta av andra befattningshavare än dem som svarar för barnavårdsfrågor.

Härefter uttalas i promemorian att det efter den starka reducering av antalet utmättningsmannadistrikt som skett genom den nya kronofogdeorganisationen saknas anledning att bibehålla överexekutor såsom instans mellan utmättningsman och hovrätt. Att reducera antalet instanser genom

¹² L²U 5/1960 s. 119.

upphävande av överexekutorsinstitutionen var självfallet i och för sig en önskvärd åtgärd, om den ej mötte hinder av praktiska eller rättssäkerhets-skäl. Beredningen utgick från att åtgärden, som berörts även i andra sammanhang, kommer att genomföras.

Om överexekutorsinstitutionen avskaffas, uppkommer frågan, huruvida verkställighet som rör barn bör sökas hos kronofogden/utmätningssmannen. I promemorian uttalas, att såväl principiella som praktiska skäl talar för att så icke bör ske. Det borde helst icke kvarstå någon sammanblandning av förmögenhetsrättslig exekution och verkställighet som gäller åtgärder med barn. Hämtningsförrättningarna hade föga gemensamt med de göromål som eljest ankom på utmätningssman. När barn i andra sammanhang skulle hämtas, t. ex. till ungdomsvårdsskola, ombesörjdes också åtgärden av barnavårdsnämnd eller polismyndighet. Det hade framkastats, huruvida icke domstol borde få upptaga vissa verkställighetsfrågor i fall då barnavårdsnämnd enligt 50 § BvL kunde förbjuda att barn flyttades. En sådan ordning kunde emellertid bli tyngande. Beredningen föreslog, att verkställighet i vissa fall skulle kunna förklaras beroende på domstolsprövning av frågor om vårdnaden, men i övrigt ansåg beredningen ej, att verkställighetsfrågorna borde flyttas till domstol.

Enligt promemorian borde det ankomma på länsstyrelsen såsom överordnad barnavårdsmyndighet att besluta i hithörande fall. Beredningen anförde härom, att den organisation som svarar för barnavården måste anses bäst rustad att handlägga även tillämpning av domar som rör barn. Det syntes emellertid icke kunna komma i fråga att härvid anlita barnavårdsnämnderna som beslutande organ. Sammansättningen av nämnderna kunde icke anses så kvalificerad att ansvaret som beslutsorgan borde anförtros dem. Antalet ärenden var också så begränsat att varje nämnd endast undantagsvis skulle få något ärende av hithörande slag. Att söka för ändamålet förstärka nämnderna med särskilda ledamöter kunde av detta skäl icke vara ändamålsenligt, om det överhuvud lät sig praktiskt genomföras. Härtill kom, att nämnden i orten kunde ha avgett yttrande till domstol som dömt i saken och fördenskull känna sig jävig. Beredningen föreslog därför, att länsstyrelserna blev beslutsorgan. Hos länsstyrelsen borde ärendena handläggas på den sektion som upptar barnavårdsärenden. Över länsstyrelsens beslut skulle besvär få anföras i regeringsrätten.

För verkställighetens genomförande borde länsstyrelsen få anlita barnavårdsnämnd, när verkställigheten kunde ske utan tvångsmedel. Länsstyrelsen borde i övrigt kunna använda vite eller hämtning såsom tvångsmedel. Hämtning borde verkställas med hjälp av polis som kunde förutsättas ha insikt i sociala frågor och under medverkan av representant för barnavårdsnämnd eller läkare i mån av behov. Om hinder mötte mot verkställigheten, borde förrättningen avbrytas och direktiv inhämtas från länsstyrelsen.

I promemorian framhölls, att de organisatoriska förslag som framlades gav möjlighet att bättre förena tillämpningen av FBs regler om vårdnad med 50 § BvL. Lämpligheten av bestämmelserna i sistnämnda lagrum var omdiskuterad även bland dem som var verksamma inom barnavården. Beredningen ansåg sig emellertid icke böra ompröva, huruvida dessa bestämmelser borde bibehållas eller ej. På motsvarande sätt hade beredningen ej ansett det ingå i dess uppgift att undersöka, i vad mån FBs regler om vårdnaden kunde vara i behov av reformering. Beredningen hade alltså begränsat sig till verkställighetsfrågor. En bättre harmoni mellan FB och BvL kunde emellertid vinnas, om länsstyrelsen gjordes ansvarig ej endast för rent barnavårdande uppgifter utan även för verkställigheten av frågor som härflöt ur FB. Av länsstyrelsen meddelat beslut om verkställighet skulle enligt promemorian bryta barnavårdsnämnds förbud att taga barn från fosterhem enligt 50 § BvL. Om länsstyrelse — vilken ju själv var barnavårdsmyndighet — funnit att barnet kunde skiljas från fosterhemmet, borde sålunda förbudet icke hindra verkställigheten.

Enligt promemorian skulle alltså de vanliga exekutiva organens befattning med hithörande verkställighetsfrågor upphöra. Reglerna om verkställighet som rör barn borde härvid även formellt skiljas från reglerna om vanlig exekution. Enligt ett vid promemorian fogat lagförslag skulle de upptagas som 21 kap. i FB.

Lagförslaget behandlade först det fallet att verkställighet begärdes med anledning av dom eller annat beslut som meddelats av domstol. Ansökan om verkställighet skulle göras hos länsstyrelsen. Om det ansågs ändamålsenligt, skulle denna myndighet kunna överlämna åt barnavårdsnämnden i orten att söka genomföra verkställigheten på frivillighetens väg. Nämnden skulle inom viss tid — i regel högst två veckor — rapportera, om försöket lyckats. Om verkställighet ej skett frivilligt, skulle det ankomma på länsstyrelsen att fatta beslut. Länsstyrelsen kunde härvid förelägga och utdöma vite. När skäl förelåg därtill, kunde länsstyrelsen även förordna, att barnet skulle hämtas genom polisens försorg. Det skulle också kunna föreskrivas, att barnet övergångsvis skulle omhändertagas på anstalt eller på annat lämpligt sätt. Beträffande hämtning upptog förslaget bestämmelse om att den skulle ske på ett för barnet så skonsamt sätt som möjligt. Därvid borde representant för barnavårdsnämnden och, om länsstyrelsen fann det påkallat, även läkare närvara. Åtgärden skulle uppskjutas, om barnet insjuknat eller det förelåg annan särskild omständighet som gjorde uppskov nödvändigt.

Även om utgångspunkten för länsstyrelsens ställningstagande sjölvfallet måste vara att domen eller beslutet skulle lända till efterrättelse, förut-sattes i promemorian, att hinder mot verkställighet kunde möta i vissa fall. Om barnet fyllt femton år eller nått motsvarande utveckling och mot-satte sig verkställigheten, fick denna enligt förslaget icke äga rum utan

att länsstyrelsen fann det erforderligt av hänsyn till barnets bästa. Om det var uppenbart att väsentligt ändrade förhållanden inträtt sedan domen eller beslutet meddelats, skulle länsstyrelsen vidare, när det fanns påkallat av barnets bästa, kunna vägra att meddela verkställighet innan fråga om ändring beträffande vårdnaden eller vad därmed ägde samband prövats. Enligt förslaget skulle rätten upptaga saken på begäran av sökanden, hans motpart, barnavårdsman eller barnavårdsnämnd. Länsstyrelsen skulle slutligen kunna vägra verkställighet, om den i annat fall fann att verkställighet ej kunde ske utan avsevärd skada för barnet.

Förslaget upptog också bestämmelser för sådana fall då vårdnadshavare påkallar åtgärd utan att det föreligger dom eller beslut om vårdnaden eller barns överlämnande. Enligt praxis kan vårdnadshavaren då vända sig till överexekutor med begäran om handräckning enligt 191 § UL för att få barnet överlämnat från den som har det om händer. Förslaget innehöll en motsvarande möjlighet att erhålla omedelbar verkställighet utan föregående domstolsprövning. Ansökan skulle även i sådant fall göras hos länsstyrelsen, och förutsättningarna för erhållande av verkställighet och formerna för denna skulle i stort sett vara desamma som när dom eller beslut förelåg. Enligt en särskild bestämmelse i förslaget skulle länsstyrelsen vidare kunna förordna om verkställighet, när vårdnaden tillkom föräldrar eller adoptivföräldrar gemensamt och den ena utan beaktansvärt skäl egenmäktigt bortfört eller kvarhöll barnet samt den andra begärde rättelse.

Förslaget upptog tillika bestämmelse, att länsstyrelsen ägde omedelbart förordna om omhändertagande av barn på lämpligt sätt när det var fara att barnet fördes ur riket eller eljest verkställighetsärendet fanns vara brådskande. Om länsstyrelsens beslut ej kunde avvaktas, skulle polismyndigheten i orten kunna ingripa, såvitt möjligt under medverkan av representant för barnavårdsnämnden och läkare. Åtgärden skulle då genast anmälas till länsstyrelsen, som prövade huruvida den skulle bestå.

I ärende om verkställighet skulle länsstyrelsen enligt förslaget föranstalta om den utredning som fanns erforderlig. När skäl förelåg därtill, skulle länsstyrelsen kunna förordna, att barnet skulle undersökas av läkare. Över länsstyrelsens beslut skulle som förut nämnts besvär kunna anföras hos Kungl. Maj:t (i regeringsrätten).

Vid promemorian var jämväl fogat förslag till ändring i 50 § BvL. I ett nytt tredje stycke skulle där upptagas stadgande, att förbud som barnavårdsnämnd meddelat mot flyttning av fosterbarn icke utgjorde hinder mot verkställighet varom länsstyrelsen förordnat enligt de nya bestämmelserna i FB.

Huvudinnehållet i remissyttrandena

Över promemorian har yttranden avgetts av Svea hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Nedre Norrland, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, överståthållarämbetet och samtliga länsstyrelser, Sveriges advokatsamfund, Föreningen Sveriges rättshjälpsjurister, Svenska kommunförbundet, Svenska stadsförbundet och Svenska föreningen för barn- och ungdomspsykiatri. Länsstyrelserna har bifogat yttranden från vissa socialvårdskonsulenter och andra organ, varjämte barnavårdsnämnderna i de större städerna inkommit med yttranden direkt till beredningen. Yttranden har sålunda avgetts av kronofogdemyndigheterna i Stockholm, Danderyd, Norrköping, Jönköping, Malmö, Lund, Hälsingborg, Halmstad och Borlänge, socialvårdskonsulenterna i Stockholm, Linköping, Växjö, Kristianstad, Göteborg, Mariestad, Västerås, Falun, Härnösand och Luleå, barnavårdskonsulenterna i Södermanlands, Kronobergs, Kopparbergs och Väster-norrlands län, länsläkarna i Stockholms, Kristianstads och Väster-norrlands län, polismyndigheterna i Uppsala, Linköping, Visby, Karlskrona, Karlshamn, Malmö och Hälsingborg samt barnavårdsnämnderna i Stockholm, Solna, Uppsala, Linköping, Norrköping, Jönköping, Tranås, Växjö, Kalmar, Oskarshamn, Karlskrona, Karlshamn, Simrishamn, Malmö, Lund, Hälsingborg, Halmstad, Göteborg, Borås, Kristinehamn, Örebro, Västerås, Borlänge, Sundsvall, Örnsköldsvik, Skellefteå, Luleå samt Gnosjö och Själevads kommuner.

Samtliga remissinstanser biträder åsikten att *verkställighet som rör barn bör frikopplas från det vanliga exekutiva förfarandet* och att reglerna om sådan verkställighet bör upptagas i ett nytt kap. i FB. Svea hovrätt anför, att det skulle varit mera tillfredsställande om frågan kunnat behandlas i samband med en revision av verkställighetsförfarandet i tvistemål i dess helhet. Då en sådan reform torde låta vänta på sig men starka skäl talade för att nu förevarande spörsmål snarast möjligt bragtes till sin lösning, ville hovrätten ej motsätta sig, att en lagstiftning i ämnet nu kom till stånd. Länsstyrelsen i Örebro län uttalar, att om överexekutorsinstitutionen bibehålls såsom länsstyrelsen förordad i annat sammanhang, mål om verkställighet rörande barn alltjämt bör ankomma på överexekutor med rätt till fullföljd hos hovrätt. Vissa andra remissinstanser synes grunda sitt ställningstagande på förutsättningen att överexekutorsinstitutionen kommer att upphöra.

De allra flesta remissinstanserna biträder utan tvekan förslaget, att *länsstyrelse* i egenskap av barnavårdsmyndighet *skall vara beslutande organ*,

men några tar upp frågan huruvida icke beslutsfunktionen i stället borde tilläggas allmän domstol. *Svea hovrätt* anser tveksamt, huruvida länsstyrelserna eller de allmänna underdomstolarna bör i första instans besluta om verkställighet. Med nuvarande underrättsorganisation finner hovrätten dock icke ändamålsenligt att överflytta verkställigheten till underdomstolarna. Hovrätten anför bl. a. följande.

Verkställighetsärenden som rör barn har uppenbarligen mycket ofta mer eller mindre direkt samband med problemställningar, som rör vårdnad och umgängesrätt. I dylika frågor har självfallet domstolarna, som beslutar om vårdnad och umgängesrätt, den största erfarenheten. Sambandet mellan vårdnad och verkställighet är särskilt tydligt, när dom eller beslut om vårdnad eller umgängesrätt föreligger. — — — Ett ytterligare skäl, som enligt hovrättens mening talar för att anförtro verkställigheten i ärenden av denna art åt underdomstolarna, är att dessa har större möjlighet än länsstyrelserna att företaga allsidig och fullständig utredning. — — — Det anförda talar enligt hovrättens mening med viss styrka för att ärenden angående verkställighet som rör barn bör avgöras av allmän underdomstol såsom första instans.

Vägande skäl kan emellertid också anföras mot en sådan lösning. Det torde sålunda kunna ifrågasättas, om de allmänna underdomstolarnas nuvarande organisation är sådan, att ärenden av angiven art bör överflyttas på dem. Uppenbarligen är det angeläget att ärenden rörande överlämnande av barn handläggas snabbt. Med hänsyn till betydelsen av dessa ärenden finge, därest beslutanderätten i sådana ärenden skulle handhas av underdomstol, besluten i allmänhet fattas av fullsuttan rätt, således på landet av häradshövding med nämnd. I fall av mera enkel beskaffenhet skulle otvivelaktigt domstolsproceduren kunna bli omständlig och tyngande. I vissa situationer kunde det dessutom bli behövt, att beslut fattades omedelbart och att fortlöpande kontakt hölls mellan polismyndigheten, som skulle utföra hämtning eller omhändertagande, och den beslutande myndigheten. Med nuvarande underrättsorganisation synes det kunna bli alltför omständligt att låta fullsuttan rätt behandla dylika frågor.

Hovrätten tillstyrker därför, att länsstyrelserna blir beslutande organ i första instans. Hovrätten ifrågasätter emellertid, om icke länsstyrelsen i särskilda fall borde kunna hänskjuta verkställighetsfrågan till domstol, t. ex. när det kan antagas att väsentligt ändrade förhållanden inträtt sedan dom eller beslut meddelades eller när muntlig bevisning erfordras.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län anser, att frågor om överlämnande av barn i princip bör ankomma på domstol, men godtager det oaktat förslaget med hänsyn till att detta innefattar påtagliga fördelar framför nuvarande ordning. *Länsstyrelsen i Uppsala län* delar uppfattningen, att länsstyrelse i allmänhet bör vara beslutande organ. Det kunde emellertid ifrågasättas, om icke verkställigheten borde beslutas av domstol när föräldrar eller adoptivföräldrar gemensamt hade vårdnaden och den ena utan beaktansvärt skäl egenmäktigt bortfört eller kvarhåller barnet samt den andra begär rättelse. Den vanligaste situationen syntes vara den att ena maken på grund av söndring i äktenskapet lämnade det gemensamma hemmet och därvid medtog makarnas barn. Att utreda om detta skett »utan beaktansvärt skäl»

fann länsstyrelsen som regel ligga utanför länsstyrelsens möjligheter.

Styrelsen för *Sveriges advokatsamfund* hemställer, att det ytterligare övervägs huruvida icke verkställigheten av domar rörande utlämnande av barn bör förläggas till de allmänna domstolarna. Styrelsen anför till stöd här för bl. a. följande.

Styrelsen är för sin del icke övertygad om att den av beredningen föreslagna ordningen, där verkställigheten förlägges till länsstyrelserna med biträde av barnavårdsnämnd, är den lämpligaste. Styrelsen anser att principen att kvalificerad exekution skall förläggas till domstol är riktig, och exekution som rör barn måste anses utgöra en kvalificerad exekution.

Enligt styrelsens uppfattning finns det många skäl som talar för att de allmänna domstolarna bättre än länsstyrelserna lämpar sig som verkställande organ i frågor, som rör överflyttande av barn. Det är de allmänna domstolarna som handlägger mål om vårdnaden om barn i samband med skilsmässor liksom frågor om umgängesrätt och om överflyttande av vårdnaden vid väsentligt ändrade förhållanden, och det förefaller styrelsen både praktiskt och lämpligt att även verkställigheten av sådana domar och beslut handhas av domstolarna. Den ganska omfattande utredning som det i många fall kan bli fråga om även på verkställighetsstadiet (hörande av parter, barnet och läkarexpertis) ligger mera i linje med domstolarnas arbetsrutin än med länsstyrelsernas. — — —

När verkställighet av en vårdnadsdom begäres, sedan längre tid förflutit från det vårdnadsfrågan prövades av domstol, är det ej sällan i hög grad önskvärt att en omprövning av denna fråga kommer till stånd, innan någon verkställighet äger rum. — — —

Enligt styrelsens mening skulle en lämplig lösning av — — — frågan vinnas, om man gör domstolarna till verkställande organ och ger domstolen befogenhet att, när verkställighet begärts, ex officio upptaga vårdnadsfrågan till omprövning, om rätten finner skäl därtill. — — —

Om verkställigheten skall omhänderhas av en annan myndighet än domstolen, föreligger alltid risk för att domstolens avgörande i en vårdnads- eller umgängesfråga mer eller mindre blir ett slag i luften. När verkställighet begäres, kan motparten förebringa ny utredning. En ny »process» kommer i gång inför den verkställande myndigheten, och resultatet kan bli att verkställighet vägras eller i allt fall under avsevärd tid fördröjes.

Kronofogdemyndigheten i Lund anser, att beslut om verkställighet för överlämnande av barn bör meddelas av domstol och att domstolen i samband därmed alltid skall pröva vårdnadsfrågan.

Samtliga remissinstanser utom *Svea hovrätt* och *barnavårdsnämnden i Borås* godtar förslaget, att *länsstyrelses beslut* om verkställighet skall få *överklagas i regeringsrätten*. Om länsstyrelsen, såsom *hovrätten* förordat, i vissa fall skall kunna hänskjuta verkställighetsärende till allmän underdomstol, anser *hovrätten* självfallet, att talan mot länsstyrelsens beslut i verkställighetsärende bör fullföljas till hovrätt och i sista hand till högsta domstolen. Det kunde icke vara lämpligt att stadga olika ordning för fullföljd, allteftersom verkställighetsärende avgjordes av länsstyrelse eller hänsköts till domstol. Men även om den av *hovrätten* föreslagna ordningen icke

skulle genomföras borde ändock talan mot länsstyrelsens beslut fullföljas till hovrätt och därifrån till högsta domstolen. Hovrätten anför till motive-ring bl. a. följande.

Härigenom bibehålles i dessa ärenden ett visst samband mellan de myndigheter, som har att besluta i frågor om vårdnad och umgängesrätt, och de, som skall förordna om verkställighet. — — — Hovrätten och högsta domstolen kan också vid muntlig förhandling höra vittnen och sakkunniga. Det torde även vara till fördel, om de domstolar, hos vilka nu föreliggande praxis rörande överlämnande av barn utvecklats, även i fortsättningen får som överinstanser besluta i dylika ärenden. Man kunde därigenom också vinna att ett beslut på verkställighetssta-diet, som av en enskild rättssökande skulle kunna uppfattas som en oförklarlig ändring av ett lagakraftvunnet, kanske av högsta dömande instans meddelat av-görande i en vårdnadsfråga, skulle te sig mindre stötande, eftersom verkställig-hetsbeslutet då skulle kunna överklagas hos domstol eller således i regel samma myndighet, som ursprungligen avgjort sakfrågan.

Även *barnavårdsnämnden i Borås* ifrågasätter, om icke talan mot läns-styrelsens beslut bör fullföljas till hovrätt och därifrån till högsta domstolen.

Förslaget att *länsstyrelserna skall kunna anlita barnavårdsnämnderna* för att söka genomföra verkställigheten på frivillighetens väg har föranlett skiftande bedömning av remissinstanserna. Några — däribland *länsstyrel-serna i Stockholms, Uppsala, Jönköpings och Värmlands län, socialvårds-konsulenterna i Växjö och Kristianstad* samt *barnavårds-konsulenten i Kro-nobergs län* — anser, att förslaget saknar större praktisk betydelse eftersom barnavårdsnämnd ofta redan innan verkställighet söks har anlåtats av part för ändamålet men misslyckats och metoden i andra fall ej kan användas på grund av tidsbrist, t. ex. när det gäller frågor om umgängesrätt. *Läns-styrelsen i Värmlands län* påpekar också, att det för att nå positivt resultat krävs en sådan erfarenhet och auktoritet som endast undantagsvis finns hos barnavårdsnämnderna i mindre samhällen och landskommuner. *Barna-vårdsnämnden i Hälsingborg* ifrågasätter, huruvida barnavårdsnämnderna är tillräckligt rustade för att påtaga sig de nya arbetsuppgifter som enligt förslaget tillagts dem. Styrelsen för *Sveriges advokatsamfund* befarar, att barnavårdsnämnds medverkan kan medföra onödigt försening särskilt när det gäller verkställighet av domar om umgängesrätt. *Socialvårds-konsulenten i Luleå* anmärker, att det, eftersom avsikten icke är att uppdraget till barna-vårdsnämnd skall behöva föregås av utredning, skulle kunna hända att länsstyrelsen lämnade nämnden verkställighetsuppdrag även i fall då läns-styrelsen senare av nämndens utredning finner att verkställighet måste vägras. Den invändningen kunde därför göras, att utredningen i verkställig-hetsärendet förutsattes ske på ett alltför sent stadium. *Länsstyrelserna i Stockholms och Norrbottens län* erinrar, att i promemorian uttalats att barnavårdsnämnden icke borde verka för barnets överlämnande, om den själv fann att verkställighet ej kunde ske utan avsevärd skada för barnet. Denna grundsats fann länsstyrelserna så väsentlig att den borde lagfästas.

Andra remissinstanser — däribland *medicinalstyrelsen, länsstyrelserna i Kopparbergs och Västernorrlands län, länsläkaren i Kristianstads län, kronofogdemyndigheten i Borlänge* och *barnavårdsnämnden i Linköping* — finner förslaget om barnavårdsnämnds medverkan ändamålsenligt. Medicinalstyrelsen framhåller, att det skulle vara av stort värde om en ingående information lämnades parterna om de förutsättningar som bör föreligga för att barnet skall klara en förflyttning och den roll de biologiska föräldrarnas och fosterföräldrarnas attityder spelar. — Ett par remissinstanser vill skärpa kravet på barnavårdsnämndens medverkan. *Barnavårdsnämnden i Sundsvall* ifrågasätter sålunda, om det icke borde stadgas att länsstyrelsen endast i särskilda undantagsfall fick förbigå barnavårdsnämnden. I syfte att minska länsstyrelsernas arbetsbörda föreslår *barnavårdsnämnden i Borlänge*, att sökanden alltid i första hand skall vända sig till barnavårdsnämnden för att den skall söka genomföra verkställigheten på frivillighetens väg.

Svenska stadsförbundet erinrar om att barnavårdsnämndernas medverkan enligt förslaget skall omfatta dels insatser för en frivillig lösning av konfliktsituationen och dels biträde vid förflyttning tvångsvis av barnet. Förbundet framhåller, att en sådan medverkan i vissa situationer kan te sig alltför krävande för barnavårdsnämnderna. Om barnavårdsnämnd så önskar, borde länsstyrelsen i stället anlita socialvårdskonsulent eller barnavårdskonsulent för utredande och medlande uppgifter. Också *socialstyrelsen, länsstyrelserna i Kopparbergs och Västernorrlands län* samt *barnavårdsnämnden i Norrköping* uttalar sig för att länsstyrelsen även skall kunna anlita socialvårdskonsulent och barnavårdskonsulent för att söka genomföra verkställighet på frivillighetens väg.

De allra flesta remissinstanserna biträder förslaget, att länsstyrelsen som tvångsmedel för verkställighetens genomförande skall i första hand äga *förelägga och utdöma vite*. *Länsstyrelsen i Södermanlands län, kronofogdemyndigheten i Borlänge* och *barnavårdsnämnden i Örebro* är dock av annan mening. Länsstyrelsen finner vitesförfarande alltför omständligt och tidsödande för ärenden av detta slag samt anser knappast troligt, att det i allmänhet leder till resultat. Barnavårdsnämnden framhåller, att oftast ett djupt personligt engagemang finns i konflikter rörande barn och att det kunde verka stötande att förutsätta att pengar skulle ha betydelse för parts ställningstagande. *Länsstyrelsen i Örebro län* anser, att det av rätts-säkerhetsskäl bör ankomma på domstol att pröva fråga om utdömande av vitet.

Remissinstanserna ansluter sig överlag till beredningens ståndpunkt, att *hämtning* icke kan undvaras som tvångsmedel. *Barnavårdsnämnden i Kristinehamn* framhåller dock, att våld mot barnet måste anses högst olämpligt,

i vilken form det än förekommer och av vem det än utövas. Det danska systemet med hot om frihetsstraff mot den som tredskas att lämna barnet från sig finner nämnden vara en principiellt riktigare linje. *Länsstyrelserna i Gotlands och Kristianstads län* samt *barnavårdsnämnden i Malmö* uttalar betänkligheter mot hämtning för att genomföra umgängesrätt.

Remissinstanserna tillstyrker i allmänhet förslaget, att hämtning skall ske genom polisens försorg. *Kronofogdemyndigheten i Lund* anser dock, att verkställigheten bör handhas av kronofogde. Exekutionsväsendet hade under mycket lång tid verkställt ärenden av detta slag och därigenom fått erfarenhet av ärendena. Många uppfattade hämtning genom polisens försorg som kränkande och även små barn reagerade med särskild styrka mot tvångsåtgärd från polisens sida. Sedan exekutionsväsendet numera i personellt hänseende helt skilts från polisväsendet, behövde någon reaktion knappast väntas, om kronofogden utförde verkställigheten. *Länsläkaren i Kristianstads län* anför av samma anledning betänkligheter mot att hämtningsförrättningen utförs av polisen. Enligt länsläkaren borde förrättningen helst anförtros åt kuratorsutbildad personal eller sjuksköterska. Endast som en yttersta utväg borde polisen få medverka och ingripa. *Kronofogdemyndigheten i Malmö* anser lämpligare, att hämtning utförs av barnavårdsnämnd, eventuellt med biträde av polis, än att åtgärden företas av polismyndighet, eventuellt med biträde av barnavårdsmyndighet. I samma riktning uttalar sig även *polismyndigheten i Malmö*. Polismyndigheten föreslår, att företrädare för barnavårdsmyndighet, lokal eller regional, skall vara förrättningsman och att polisens medverkan reduceras till att vid behov närvara på förrättningsstället och sörja för förrättningens behöriga gång. *Medicinalstyrelsen* föreslår, att barnpsykiatriskt skolad läkare och representant för barnavårdsnämnden alltid skall medverka vid hämtning. *Kronofogdemyndigheten i Halmstad* anser, att det bör vara obligatoriskt att föreståndare eller chef för barnavårdsnämnd är närvarande vid hämtningsförrättning. Enligt kronofogdemyndigheten borde vidare klara bestämmelser meddelas om de i förrättningen deltagande myndigheternas funktioner och om vem som skulle leda förrättningen. Även *länsstyrelserna i Uppsala, Östergötlands, Malmöhus och Norrbottens län* samt *polismyndigheten i Linköping* och *barnavårdsnämnden i Halmstad* anser, att funktionsfördelningen mellan länsstyrelsen och förrättningsmannen samt mellan denne och övriga i förrättningen deltagande befattningshavare bör klarläggas. *Kronofogdemyndigheten i Borlänge* ifrågasätter, huruvida icke skyldighet bör stadgas för socialstyrelsen att biträda barnavårdsnämnder och barnavårdskonsulenter vid tvångsverkställighet.

Remissinstanserna lämnar i allmänhet utan erinran, att länsstyrelsen skall kunna *vägra verkställighet i vissa fall*. Endast *barnavårdsnämnden i Borås* anser tveksamt, om länsstyrelsens befogenhet bör gå så långt som

föreslagits. Enligt nämndens mening måste som huvudregel gälla, att domstols lagakraftvunna dom eller beslut ej kunde angripas annat än genom de i rättegångsbalken stadgade rättsmedlen. Även nämnden ansåg emellertid, att det måste vara av värde med hänsyn till barnets bästa att verkställighetsmyndighet kunde temporärt vägra verkställighet av äldre domar och beslut. Däremot syntes det betänkligt att ge länsstyrelsen befogenhet att vägra verkställighet även när väsentligt ändrade förhållanden ej inträtt sedan domen eller beslutet meddelades.

Ganska många remissinstanser uttalar sig om den betydelse som bör tilläggas barnets egen vilja, och ett avsevärt antal — däribland *länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Kristianstads, Älvsborgs och Kopparbergs län, Föreningen Sveriges rättshjälpsjurister, socialvårdskonsulenterna i Stockholm och Linköping, barnavårdskonsulenterna i Södermanlands och Kopparbergs län, länsläkaren i Kristianstads län, kronofogdemyndigheten i Danderyd samt barnavårdsnämnderna i Hälsingborg, Luleå och Simrishamn* — förordar mer eller mindre bestämt, att 12 år stadgas som åldersgräns i stället för 15 år som föreslagits i promemorian. *Socialvårdskonsulenten i Kristianstad* föreslår åldersgränsen 13 år. *Medicinalstyrelsen* och *Svenska föreningen för barn- och ungdomspsykiatri* har intet att erinra mot den vid promemorian fogade lagtexten men vill, att det klart framhålls i motiven att särskild hänsyn i allmänhet bör tagas till barnets klart visade vilja även när barnet icke fyllt 15 år eller nått motsvarande mognad. *Hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Nedre Norrland och länsstyrelsen i Norrbottens län* ifrågasätter, om icke denna grundsats borde komma till uttryck i själva lagtexten. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* framhåller i anslutning härtill, att en tvångsförflyttning av en 13—14-åring kan vara kränkande även när risk för avsevärd skada icke med säkerhet kan konstateras, t. ex. när barnet av egen drift begivit sig till den av föräldrarna som icke hade vårdnaden och vägrar att återvända till den andra.

Sveriges advokatsamfund, socialvårdskonsulenten i Falun samt *barnavårdsnämnderna i Malmö, Linköping och Kalmar* anser, att i lagen icke bör anges någon åldersgräns vid vilken barnets vilja i allmänhet skall vara utslagsgivande. Styrelsen för advokatsamfundet anför bl. a. följande.

Barn utvecklas oerhört olika. Ett brådmoget barn kan redan vid 12-årsåldern ha en mycket bestämd uppfattning om hos vilken av föräldrarna det vill vistas och om det vill stanna kvar hos sina fosterföräldrar liksom i frågor om umgänge med icke vårdnadshavare, och skilsmässobarn blir ofta bråd mogna. Det kan vidare finnas anledning att taga hänsyn till åsikterna hos ett barn, som är nummer två eller tre i en syskonkull, vid en tidigare ålder än när det gäller det äldsta barnet. Det kan även finnas fall, då en femtonåring icke har den mognad att hänsyn bör tagas till barnets viljeyttring, och en fix åldersgräns är även på grund härav olämplig.

Länsstyrelsen i Gotlands län betonar bl. a., att barnets vilja icke bör vara helt avgörande ens om barnet fyllt 15 år. *Barnavårdsnämnden i Borlänge*

föreslår, att stadgandet begränsas till barn som fyllt 15 år men icke skall avse yngre barn som nått motsvarande utveckling. Nämnden anser, att det icke bör överlämnas åt subjektivt bedömande t. ex. av tillkallad läkare, huruvida stadgandet skall vara tillämpligt, samt hänvisar till att i BvL barnets rätt att själv taga ställning, bli personligen hörd o. s. v. gjorts beroende av 15-årsgränsen.

Vad angår möjligheten att vägra verkställighet, när väsentligt ändrade förhållanden inträtt sedan domen eller beslutet meddelades, har *socialstyrelsen* anmärkt, att kravet på att det skulle vara uppenbart att väsentlig ändring inträtt förde för långt. Det borde enligt socialstyrelsens mening räcka, att länsstyrelsen fann särskilda skäl föreligga för omprövning av domen eller beslutet. *Barnavårdsnämnden i Kalmar* uttalar sig i liknande riktning. *Länsstyrelserna i Östergötlands och Älvsborgs län, kronofogdemyndigheterna i Borlänge och Danderyd samt barnavårdsnämnden i Linköping* föreslår, att länsstyrelsen själv skall kunna taga initiativ till en förnyad prövning vid domstol. *Barnavårdsnämnden i Själevads kommun* anser, att sådant initiativ bör vara obligatoriskt om länsstyrelsen vägrar verkställighet.

Förslaget, att länsstyrelsen också i annat fall skulle kunna vägra verkställighet om denna ej kan ske utan avsevärd skada för barnet, har föranlett *länsstyrelsen i Älvsborgs län* och *barnavårdsnämnden i Linköping* att anmärka, att uttrycket »avsevärd skada» kan leda till en alltför restriktiv användning av länsstyrelsens befogenhet att vägra verkställighet. *Länsstyrelsen i Hallands län* och *barnavårdsnämnden i Kalmar* har uttalat sig i samma riktning.

Vad i promemorian föreslagits om att länsstyrelsen skulle kunna bevilja vårdnadshavare *omedelbar verkställighet* utan föregående domstolsprövning har icke föranlett någon erinran i sak från remissinstansernas sida. Ej heller har remissinstanserna i allmänhet haft något att erinra mot att verkställighet skulle kunna beviljas, när den ena av föräldrarna utan beaktansvärt skäl egenmäktigt bortfört eller kvarhåller barnet och den andra begär rättelse. Som tidigare framhållits har dock *länsstyrelsen i Uppsala län* ifrågasatt, om icke beslut om verkställighet i dessa fall borde ankomma på domstol. Vidare har *barnavårdsnämnden i Örebro* förordat, att länsstyrelsens befogenhet begränsas till fall då fara är att barnet förs ur riket.

Länsstyrelsernas resurser och möjligheter att anskaffa *utredning i verkställighetsärenden* belyses av *länsstyrelsen i Värmlands län*, som bl. a. anför följande.

För utredningar av det slag, varom här är fråga, har länsstyrelserna möjligheter att använda antingen länsstyrelsernas egna tjänstemän, barnavårdskonsum-

lenterna, eller vederbörande statens socialvårdskonsulent. Båda dessa tjänstemän äro kvalificerade socialtjänstemän och anlitas för övrigt ej sällan av domstolarna för utredningar och utlåtanden i vårdnadsärenden. Vid flertalet centrallasarett i länen torde numera finnas barnpsykiatriska avdelningar. En sådan avdelning finnes sedan länge vid härvarande centrallasarett. Med överläkaren vid nämnda avdelning har länsstyrelsen ett utmärkt samarbete och denne är vid behov närvarande vid de muntliga förhör, som länsstyrelsen regelmässigt håller i samhällsvårdsärenden. Vidare avger läkare vid samma avdelning utlåtanden i praktiskt taget alla barnavårdsärenden, där sådant utlåtande anses erforderligt. Ehuru lagbestämmelse i frågan saknas, har det förekommit, att representant för länsstyrelsen jämte statens socialvårdskonsulent i verkställighets- eller handräckningsärende av den art, varom här är fråga, haft muntliga samtal med endera eller båda parterna för att om möjligt undvika hämtning genom polisens försorg eller för att få parternas medverkan till att verkställigheten sker på ett för barnet så skonsamt sätt som möjligt.

Barnavårdsnämnden i Linköping understryker, att erforderliga utredningsresurser måste ställas till länsstyrelsernas förfogande, och hävdar, att den statliga regionala konsulentverksamheten på socialvårdens område är extremt underdimensionerad. Även *socialvårdskonsulenten i Stockholm* finner angeläget, att den regionala organisationen för socialvården med socialkonsulentkontor m. m. utbyggs och får en sådan ställning att den kan biträda länsstyrelserna bl. a. vid utredningar i verkställighetsärenden som rör barn. *Länsläkaren i Kristianstads län* betonar värdet av utredning genom läkare. *Länsläkaren i Stockholms län* anser, att i ärendena bör ske dels en snabbutredning genom läkare på verkställighetsärendets förberedande stadium och dels en mera omfattande psykiatrisk undersökning på senare stadium, om ärendet fortsätter.

Några remissinstanser framhåller, att verkställighetsärendena bör handläggas skyndsamt. Andra varnar för att sådana önskemål överbetonas och framhåller som viktigare, att ärendena handläggs med noggrannhet och varsamhet. Bland de förra är *medicinalstyrelsen*, som uttalar att det för länsstyrelserna blir en mycket viktig uppgift att tillse att verkställighetsfrågorna icke förhålas. Dröjsmål gick så gott som undantagslöst ut över barnet. Detta fixerades i ett spänningstillstånd som kunde åstadkomma ett verkligt psykiskt lidande hos barnet och försvåra dess frigörande från den gamla miljön och anpassning till den nya. *Svenska föreningen för barn- och ungdomspsykiatri* föreslår, att i lagtexten särskilt framhålls att verkställighetsärende skall behandlas så skyndsamt som noggrannheten medger. *Länsstyrelsen i Stockholms län* anser däremot, att omsorgen om barnets bästa bör vara normgivande för handläggningen snarare än önskvärdheten av att föräldrar eller andra snabbt kommer till sin rätt. *Länsstyrelserna i Södermanlands och Kopparbergs län* samt *barnavårdskonsulenten i Kronobergs län* framhåller, att det visserligen är angeläget att handlägga verkställighetsärendena skyndsamt men att det ofta icke kan undgås att handläggningen drar ut på tiden. Ibland måste läkarutlåtande inhämtas, och

dröjsmål kunde föranledas av att barnpsykiatrisk undersökning brukar draga ut på tiden och av bristen på barnpsykiatriskt utbildade läkare. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* finner det böra övervägas, huruvida icke verkställighetsförfarandet i ärenden om umgängesrätt kan förbättras, och anför härom följande.

Den ringa frekvensen av ärenden av detta slag torde få ses mot bakgrunden av att utsikterna för närvarande måste bedömas som små att en prövning i sak kan ske i så god tid att en i dom beslutad umgängesrätt kan utövas. — — — Enligt länsstyrelsens mening borde undersökas möjligheterna att förkorta den tid inom vilken beslut kan fattas samt om prövningen kan göras tidigare än som för närvarande synes ske. I förra fallet vill länsstyrelsen peka på möjligheten att ärendet tas upp till behandling vid muntlig förhandling på samma sätt som numera i allmänhet sker i ärenden angående ifrågasatt tvångsintagning på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare och i underställningsärenden enligt barnavårdslagen. Det är möjligt att detta kan ske även utan uttryckligt stadgande men enligt länsstyrelsens mening skulle det vara värdefullt om detta framginge av lagtexten. Beträffande den tidpunkt då en ansökan om överlämnande av barn för utövande av umgängesrätt kan göras borde det enligt länsstyrelsens mening undersökas om inte framställningen kan göras redan då det får anses föreligga sannolika skäl att vårdnadshavaren kommer att motsätta sig att lämna ut barnet till den umgängesberättigade. I viss utsträckning torde redan nu förekomma att ansökan göres i god tid. Ofta torde överexekutor anse sig oförhindrad att kommunicera en sådan ansökan med motparten. Det är emellertid tveksamt, om man alltid är beredd att föranstalta om erforderlig utredning om det icke är uppenbart att vårdnadshavaren kommer att vägra att lämna ifrån sig barnet.

Även *länsstyrelsen i Västmanlands län* föreslår med tanke på verkställighetsärenden som rör umgängesrätt, att i lagtexten erinras om att länsstyrelsen kan hålla muntlig förhandling. Enligt länsstyrelsen är den tid som står till buds för utredning i sådana ärenden så kort att skriftligt förfarande med remisser icke medhinns. Med hänsyn till att verkställighetsärenden rörande umgängesrätt ej sällan drar ut på tiden så länge att man ej hunnit överlämna barnet vill *länsstyrelsen i Södermanlands län* ifrågasätta, om icke ett beslut om verkställighet skulle kunna gälla flera tillfällen under en längre tidsperiod.

Flertalet remissinstanser tillstyrker eller lämnar utan erinran det i memorian föreslagna *tillägget till 50 § barnavårdslagen*. En del remissinstanser har dock invändningar mot förslaget eller hävdar, att det i nu förevarande sammanhang bör prövas huruvida nämnda lagrum bör omarbetas i dess helhet eller upphävas.

Länsstyrelsen i Stockholms län samt *barnavårdsnämnderna i Solna och Kristinehamn* förordar, att barnavårdsnämnds beslut enligt 50 § BvL skall underställas länsstyrelsens prövning enligt samma regler som gäller för beslut som avses i 24 § BvL. Dessa remissinstanser anser olämpligt, att om barnavårdsnämnd enligt 50 § förbjudit vårdnadshavare att taga barn från fosterhem, vårdnadshavaren skulle kunna få beslutet upprivet genom att

begära verkställighet för barnets överlämnande. Fosterföräldrarna borde i allt fall känna den tryggheten, att de fick behålla fosterbarnet så länge förhållandena var oförändrade. Förbud enligt 50 § och beslut att vägra verkställighet borde därför grundas på identiska förutsättningar.

Länsstyrelsen i Kalmar län anmärker, att tillägget till 50 § BvL knappast var behövt och som icke önskvärd konsekvens kunde få att prövningen av fråga om barns skiljande från fosterhem försköts till verkställighetsskedet. Även *socialvårdskonsulenten i Luleå* ifrågasätter, om det föreslagna tillägget till 50 § BvL medför bättre samordning mellan nämnda lagrum och reglerna i FB.

Länsstyrelserna i Östergötlands och Västernorrlands län, socialvårdskonsulenten i Västerås samt *barnavårdskonsulenterna i Södermanlands och Västernorrlands län* ifrågasätter, huruvida icke de föreslagna nya reglerna i FB kommer att göra 50 § BvL obehövt och sistnämnda lagrum därför bör upphävas. Det framhålls sålunda, att beslut av länsstyrelse att vägra verkställighet kommer att få samma följd som ett beslut av barnavårdsnämnd enligt 50 § BvL att förbjuda barns skiljande från fosterhem. *Socialvårdskonsulenten i Västerås* befarar, att bibehållande av 50 § BvL kan leda till osäkerhet och förvirring, eftersom därigenom barnavårdsnämnd och länsstyrelse skulle komma att operera på samma område.

Hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Nedre Norrland och *länsstyrelsen i Kristianstads län* uttalar sig däremot positivt för att 50 § BvL bibehålls. Förstnämnda hovrätt uttalar, att det är ofrånkomligt, att domstols prövning av vårdnadsfrågor icke utesluter behovet av en sådan befogenhet för barnavårdsmyndigheterna som stadgandet innefattar.

Flera remissinstanser förordar i nu förevarande sammanhang översyn av bestämmelserna i 50 § BvL och erinrar om att det vid lagens tillkomst förutsattes att bestämmelserna skulle omprövas i samband med revisionen av UL. Hit hör *socialstyrelsen, överståthållarämbetet, Svenska kommunförbundet, Svenska stadsförbundet, socialvårdskonsulenterna i Stockholm och Mariestad* samt *barnavårdsnämnderna i Stockholm och Lund*.

Socialstyrelsen framhåller, att förbud att skilja fosterbarn från fosterhemmet enligt 50 § BvL stundom meddelas i samband med att barnets omhändertagande för samhällsvård enligt 31 § upphör. Tillämpningen av 50 § i sådana fall hade visat sig medföra vissa olägenheter.

Styrelsen anför ett par exempel härpå. Ett barn hade av barnavårdsnämnd omhändertagits för samhällsvård enligt 31 § och placerats i fosterhem i annan kommun. Efter några år begärde vårdnadshavaren att själv få taga hand om barnet. Som förutsättningar för fortsatt samhällsvård icke förelåg, förklarade barnavårdsnämnden samhällsvården avslutad. Barnavårdsnämnden i den kommun där fosterhemmet fanns tog då upp ärendet och förbjöd enligt 50 § vårdnadshavaren att taga barnet från fosterhemmet. Barnet blev kvar i detta, men betalningen av fosterlön upphörde i och med att samhällsvården avslutats och kunde icke återupptagas av vare sig den nämnd som först omhändertagit barnet

eller nämnden i fosterhemskommunen. I ett annat fall var utgångsläget likaledes, att vårdnadshavaren begärde att få återtaga ett barn som några år varit omhändertaget för samhällsvård enligt 31 § i fosterhem utanför den kommun där vårdnadshavaren var bosatt. Barnavårdsnämnden i sistnämnda kommun beslutade då med stöd av 42 § tredje stycket, att barnet skulle omhändertagas för fortsatt samhällsvård enligt 25 § a) och 29 §. Vårdnadshavaren samtyckte icke till att beslutet verkställdes, beslutet underställdes länsstyrelsen, som fastställde beslutet, men detta undanröjdes av regeringsrätten efter besvär. Barnavårdsnämnden i fosterhemskommunen förbjöd då enligt 50 § vårdnadshavaren att taga barnet från fosterhemmet, men även detta beslut undanröjdes av regeringsrätten, sedan vårdnadshavaren anfört besvär först hos länsstyrelsen och därefter hos regeringsrätten. Barnet återlämnades till vårdnadshavaren först sedan de båda processerna pågått under sammanlagt mer än två år. Återlämnandet skulle i sämsta fall kunna dröja ännu längre, om ett långdraget verkställighetsförfarande följde efter de båda processerna.

Svenska kommunförbundet, Svenska stadsförbundet samt *barnavårdsnämnderna i Stockholm och Lund* framhåller också som en brist i den nuvarande ordningen, att fosterlön enligt bestämmelserna i BvL icke längre utgår när barnavårdsnämnd enligt 50 § meddelat förbud mot barnets skiljande från fosterhemmet i samband med att barnets omhändertagande för samhällsvård enligt 31 § upphört. *Kommunförbundet* — och även *socialvårdskonsulenten i Mariestad* — påpekar vidare som en brist, att om barnavårdsnämnd enligt 50 § förbjudit fosterbarns skiljande från fosterhemmet, det icke är möjligt att på försök under begränsad tid placera barnet hos vårdnadshavaren. Om sådan placering skedde, kunde barnet nu återföras till fosterhemmet tvångsvis endast om förutsättningar härför förelåg enligt 25 § a) och 29 §.

Även *överståthållarämbetet* anser särskilt otillfredsställande, att förbud enligt 50 § BvL mot fosterbarns skiljande från fosterhemmet icke kan utgöra underlag för utbetalning av fosterlön samt att prövningen av ärende om tvångsvis omhändertagande av barnet för samhällsvård och ärende om förbud enligt 50 § kan leda till olika utgång.

7 kap.

Allmän motivering till lagberedningens reviderade förslag

Utsökningslagen innehåller ej några verkställighetsregler som uttryckligen rör överlämnande av barn. I praxis har emellertid såväl 38 § som 191 § UL vunnit tillämpning.¹ I förra fallet förutsätts, att det är fråga om verkställighet av domstols beslut. Med domstols beslut avses i det följande både avgöranden, vilka betecknats såsom dom eller intagits i en dom som gäl-

¹ Jfr s. 15.

ler även andra frågor, och beslut som meddelats under rättegången eller är s. k. slutliga beslut. För tillämpning av 191 § förutsätts ej föregående domstolsprövning.

Som framhållits i den remitterade promemorian och även understrukits i inkomna yttranden är det för nutida uppfattning främmande att behandla frågor om barns överlämnande enligt verkställighetsregler som rör egendomsobjekt av olika slag. Den i promemorian uttalade åsikten att nya regler om verkställighet som rör barn bör frikopplas från det vanliga exekutiva förfarandet har också vunnit anslutning av samtliga remissinstanser.

Val av myndighet

Enligt promemorian skulle frågor om verkställigheten upptagas av länsstyrelsen i dess egenskap av överordnad barnavårdsmyndighet och där handläggas på den sektion som är avsedd för barnavårdsärenden. Talan mot länsstyrelsens beslut skulle få föras genom besvär i regeringsrätten. Remissinstanserna har i allmänhet tillstyrkt en sådan ordning eller lämnat förslaget därom utan erinran. I ett par yttranden har man dock uttalat sig för att meddelandet av beslut om verkställighet i stället borde ankomma på allmän underrätt. Det har även framförts, att ärendena borde förbli hos överexekutor, om denna institution behålles, eller att talan mot länsstyrelsens beslut borde fullföljas i hovrätt och därifrån till högsta domstolen.

Valet mellan den ena eller den andra ståndpunkten är i första hand beroende av den allmänna syn man har på frågan.

Beslut som rör vårdnaden om barn meddelas av domstol, t. ex. i hem- eller äktenskapskillnadsmål. Ibland rör beslutet fråga om överflyttning av vårdnaden i anledning av vanvård e. l. Domstol kan även ha ålagt fosterföräldrar att överlämna barn till vårdnadshavaren. Förslaget gör ej på något sätt intrång i domstols befogenhet att döma härom. Det rör endast verkställighetsfrågan.

När det gäller tillämpningen av domstols beslut, bör först och främst framhållas, att de exekutiva myndigheterna ej i några andra fall har hand om verkställighet som rör omhändertagande av människor. Det synes principiellt betydelsefullt, att de även befrias från omhändertagande av barn.

I detta sammanhang kan det förtjäna framhållas, att det i exekutions-tekniskt hänseende föreligger en beaktansvärd skillnad mellan vanliga domar i tvistemål som avses i 38 § UL och domstolsavgöranden i vårdnadsfrågor. De domar som enligt nämnda lagrum skall bringas till verkställighet går i allmänhet ut på en viss prestation. När denna prestation väl en gång är fullgjord, kommer regelmässigt ej någon ytterligare verkställighet i fråga. Beslut beträffande vårdnad om barn utgör eller är i allt fall jämförbart med avgörande i en statusfråga och innehåller ej något direkt åläggande att utlämna barnet. Det är därför tveksamt om 38 § UL överhuvud varit av-

sedd att tillämpas på dylika beslut,² ehuru man i rättspraxis ansett paragrafen tillämplig. Härtill kommer, att verkställigheten, särskilt när hämtning krävs, i realiteten främst rör en person som ej var part i målet, nämligen barnet. Omhändertagandet av barnet utgör en form för utövning av de befogenheter som anförtrotts vårdnadshavaren. Behov av myndighets bistånd därmed kan bli aktuellt gång efter annan och under skilda omständigheter.

Enligt beredningens mening kan de åtgärder som vid behov erfordras för ändamålet bäst jämföras med de praktiska uppgifter som eljest ankommer på barnavårdsmyndigheterna. Dessa har tillgång till speciell sakkunskap om behandlingen av barn och kan förutsättas vara förtrogna med närliggande frågor. Befogenheten att besluta om verkställighet i sådana ärenden som omfattas av promemorian kan visserligen av skäl som där anförts icke lämpligen anförtros barnavårdsnämnderna, som regelmässigt är första instans enligt BvL. Länsstyrelserna som överordnade barnavårdsmyndigheter synes däremot väl skickade att handha uppgiften. Dessa bör också bl. a. kunna bedöma, om de skäl som kan komma att anföras mot verkställighet är tillräckligt bärande för att hindra att sådan äger rum. Om verkställighetsfrågan anförtros länsstyrelserna, synes det också beredningen lämpligt, att talan mot deras beslut må föras hos regeringsrätten som nu är sista instans i ärenden om samhällsvård, förbud mot flyttning av fosterbarn o. l.

Såsom framhållits i promemorian förutsätter beredningen, att överexekutorsinstitutionen kommer att avskaffas. Utan att här gå närmare in på denna fråga vill beredningen framhålla, att det icke kan anses föreligga tillräcklig anledning att i vanliga exekutiva mål mellan kronofogdemyndigheten och hovrätt behålla en särskild prövningsinstans. Den nuvarande ordningen innebär ett system med fyra instanser som, med tanke på de kvalifikationer som förutsätts hos kronofogdemyndigheten, utgör en påtaglig överorganisation. Om överexekutorsinstitutionen i enlighet härmed avskaffas, är det tänkbart, att vissa särskilda uppgifter skulle kunna läggas på allmän underrätt. I allmänhet torde emellertid icke underrättsorganisationen vara lämpad för att handha praktiska verkställighetsfrågor. Beredningen anser sig därför kunna utgå från att de nya kronofogdemyndigheterna skall svara för den vanliga exekutiva verksamheten även sedan överexekutorerna avskaffats.

Vad särskilt angår överflyttning av barn är enligt beredningens mening länsstyrelserna under alla förhållanden bättre lämpade att handha verkställighetsfrågan än de allmänna underrätterna. Som även Svea hovrätt understrukit kan dessa icke anses organisatoriskt rustade att handha verkställigheten på ett tillfredsställande sätt. Det är uppenbarligen mycket angeläget, att verkställigheten ej fördröjs och att ärendena handläggs på ett följsamt sätt. Länsstyrelsernas erfarenhet som barnavårdsmyndigheter synes också uppväga domstolarnas erfarenhet av vårdnadsfrågor i skillnadsmål. De

² Jfr beträffande norsk rätt s. 19 not 15.

förra har tillgång till speciell sakkunskap i fråga om behandlingen av barn. Det kan möjligen göras gällande, att länsstyrelserna, om deras antal minskas genom en omorganisation, blir mera svårtillgängliga. Synpunkten torde dock ej ha så stor betydelse med hänsyn till nutida kommunikationer. Förhör o. l. kan t. ex. av länsstyrelsen hållas på den plats som bäst lämpar sig.

Enligt beredningens uppfattning saknas anledning befara, att förslaget skall leda till någon motsatsställning mellan förvaltningsmyndigheter och allmänna domstolar. Länsstyrelserna kan förutsättas till fullo inse vikten av att domstols beslut länder till efterrättelse och att verkställighetsfrågorna icke förhalas, samtidigt som de kan bedöma de ofta ömtåliga verkställighetsfrågorna ur barnavårdssynpunkt. Motsvarande gäller, när den som enligt lag har vårdnaden utan att åberopa domstols beslut gör ansökan om att någon som har hand om barnet skall överlämna detta. Att regeringsrätten som överinstans i verkställighetsärendena skulle på olämpligt sätt åsidosätta domstols beslut kan icke befaras. Med hänsyn till önskemålet att ärendena ej förhalas är det också en fördel, att talan kan fullföljas direkt till regeringsrätten som högsta instans och ej, såsom talan mot överexekutors beslut, må fullföljas i två högre instanser.

Den befogenhet att införskaffa erforderlig utredning som i förslaget tillerkänts länsstyrelserna får icke missbrukas till en reguljär omprövning av domstols beslut. Som bl. a. medicinalstyrelsen framhållit går dröjsmål i regel ut över barnet. Utredningen hos länsstyrelsen bör begränsas till att i tveksamma fall klarlägga, huruvida medicinska hinder mot genomförandet av verkställigheten möter. Länsstyrelserna skall bl. a. för ändamålet kunna anlita läkarexpertis.

De ärenden som avses med förslaget handläggs f. n. i allmänhet av länsstyrelsen i dess egenskap av överexekutor. Där särskild överexekutor nu finns, innebär förslaget en överflyttning av ärendena till länsstyrelsen. Antalet verkställighetsärenden är emellertid så jämförelsevis ringa, att detta ej bör vålla några särskilda svårigheter med hänsyn till tillgången på arbetskraft. Handläggningen av ärendena torde knappast bli mera betungande enligt förslaget än enligt gällande lag.

Frivillig verkställighet

Givetvis är det önskvärt, att erforderlig verkställighet för överflyttning av barn kan genomföras på frivillighetens väg. Enligt promemorian skulle länsstyrelsen kunna uppdraga åt barnavårdsnämnden i orten att verka därför. Denna ordning har i stort sett mottagits gynnsamt av remissinstanserna. Några har dock hävdats, att förslaget ej kan få större praktisk betydelse eftersom det kunde väntas att vårdnadshavaren ofta först vänder sig till barnavårdsnämnden och att han gör formlig ansökan om verkställighet hos länsstyrelsen endast när nämnden misslyckats. Det har också på sina håll uttalats den farhågan att nämndens medverkan skulle föranleda

uppskov med verkställigheten och yppats tvekan om barnavårdsnämnderna alltid är rustade för uppgiften. Därför har förordats, att länsstyrelsen skulle alternativt kunna för ändamålet anlita barnavårdskonsulent eller socialvårdskonsulent.

Det torde vara riktigt, att man mången gång icke kan ställa så stora förhoppningar på barnavårdsnämndernas medverkan. I princip är det emellertid naturligt, att länsstyrelsen anlitar barnavårdsnämnd, vilken är det lokala organ som i första hand svarar för samhällets barnavård. Om det på grund av nämndens tidigare befattning med saken eller av annan anledning är mindre ändamålsenligt att anlita nämnden, bör länsstyrelsen få anlita särskild befattningshavare inom barnavården och uppdraga åt denne att taga hand om saken. Beredningen har ansett, att förslaget bör kompletteras med en uttrycklig bestämmelse härom. För uppdraget kan anlitas t. ex. socialvårdskonsulent, barnavårdskonsulent eller tjänsteman hos barnavårdsnämnd. Vid överläggningar som beredningen haft med experter på området har uttalats, att det måhända kunde vara bäst att anlita socialvårdskonsulenten för uppgiften.

Verkställighetsfrågan bör icke uppehållas med särskilt försök att komma fram på frivillighetens väg, om det redan från början kan anses uteslutet att sådant försök skulle bli framgångsrikt. En annan sak som bör uppmärksammas är, att länsstyrelsen ej heller bör söka åstadkomma frivilligt överlämnande, om sådana omständigheter framkommit att verkställighet enligt förslaget bestämmelser i övrigt ej bör komma i fråga. Uppdrag åt barnavårdsnämnd eller annan att verka för barnets överlämnande bör därför icke lämnas undantagslöst. Ibland kan det vara lämpligt, att länsstyrelsen, när den vänder sig till barnavårdsnämnd eller viss befattningshavare, antyder att vederbörande bör beakta de hinder som eventuellt kan möta. Om det i sådant fall eller eljest framkommer omständigheter som gör saken tveksam, bör nämnden eller befattningshavare som anlitas varsko länsstyrelsen för att den skall överväga hur man därefter bör förfara i ärendet.

Några närmare anvisningar hur det bör gå till vid försök till frivillig verkställighet torde icke behöva meddelas i lag. När uppgiften anförtros barnavårdsnämnd, bör denna låta lämplig representant för nämnden taga kontakt med den som omhänderhar barnet och verka för att barnet godvilligt överlämnas, om ej särskilda omständigheter gör att detta skulle strida mot barnets bästa. För att undanröja varje tvekan om att sådan delegation är möjlig föreslår beredningen en ändring i 12 § BvL, där det nu stadgas att nämnden icke annorledes än genom samfällt beslut äger fullgöra vad som enligt FB ankommer på nämnden. Angående nämndens befattning med verkställighetsärenden kan bestämmelser i övrigt meddelas i administrativ ordning. Det torde bl. a. finnas anledning att medge ett enklare och mindre formbundet förfarande än som föreskrivs i 3 kap. BvL. Bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela erforderliga bestämmel-

ser har upptagits i förslaget om tillägg till FB. Något behov av tillämpningsföreskrifter även för det fallet att länsstyrelsen uppdragit åt socialvårdskonsulent eller annan befattningshavare att söka genomföra verkställigheten torde knappast föreligga. I anslutning till vad medicinalstyrelsen anfört i sitt remissyttrande kan i detta sammanhang framhållas, att det skulle vara värdefullt om länsstyrelserna fick tillgång till en broschyr, som vid behov kan tillställas parterna och innehåller råd och anvisningar om vad dessa bör iakttaga för att omplaceringen icke skall bli för påfrestande för barnet. En sådan broschyr bör lämpligen kunna utarbetas av socialstyrelsen och medicinalstyrelsen i samråd.

Tvångsmedel

Om försök till frivillig verkställighet misslyckats eller framstår som gagnlöst, måste länsstyrelsen kunna tillgripa tvångsmedel. Enligt promemorian borde länsstyrelsen i första hand förelägga och vid behov utdöma vite. Denna ståndpunkt har biträtts av de flesta remissinstanserna. Att såsom en länsstyrelse förordat överlämna frågan om vitets utdömande till domstol synes mindre lämpligt. Överexekutor äger f. n. enligt 38 § UL utdöma bl. a. vite som förelagts i ärende om barns överlämnande, och länsstyrelse har i andra fall motsvarande befogenhet. Såvitt är känt har detta icke medfört någon olägenhet. Självfallet måste länsstyrelsen iakttaga tillbörlig försiktighet. Det må här framhållas, att utdömande av försuttet vite i hithörande ärenden icke bör anses obligatoriskt. Frågan bör alltså bli föremål för diskretionär prövning i överensstämmelse med vad som för andra fall antagits inom förvaltningsrättslig doktrin.³

Det är naturligtvis icke givet, att vitesföreläggande eller ens vites utdömande medför avsedd effekt. I brådskande fall kan också tillämpning av vitesföreläggande draga allt för långt ut på tiden. Enligt promemorian skulle länsstyrelsen därför alternativt kunna förordna om hämtning av barnet. Remissinstanserna har på ett undantag när icke haft något att erinra mot att hämtning skall kunna tillämpas. Från några håll har dock uttalats betänkligheter mot användning av hämtning, när ärendet gäller rätt för den av föräldrarna som ej har vårdnaden att få vara tillsammans med barnet, d. v. s. att utöva sin s. k. umgängesrätt.

När verkställigheten ej gäller allenast umgängesrätten utan barnets överlämnande till vårdnadshavaren, kan man svårigen tänka sig att avvara möjligheten till hämtning. Valet av tvångsmedel måste rättas efter omständigheterna i det särskilda fallet. Beslut om hämtning har den fördelen att det säkrare leder till resultat utan dröjsmål. Som förut antytts bör man såvitt möjligt undvika, att barnet hålls i ett spänningstillstånd.

Beträffande de fall då saken gäller utövning av umgängesrätt må fram-

³ Fahlbeck, Förvaltningsrättsliga studier I s. 56 ff, Herlitz, Förvaltningsrättsliga plikter s. 567 o. Sundberg, Allmän förvaltningsrätt s. 681 f; jfr Ekelöf, Straffet, skadeståndet och vitet s. 174 ff.

hållas att användningen av hämtning då förutsätter särskild försiktighet. Det kan av hänsyn till barnet bl. a. icke vara lämpligt, att hämtning under någon längre tid sker t. ex. var fjortonde dag. Den återhållsamhet som är påkallad bör emellertid ej föränleda, att man avsäger sig möjligheten att använda hämtning för ändamålet, t. ex. när sökanden skall ha barnet hos sig någon månad på sommaren och användning av vite ej är praktikabel. Möjligheten att använda hämtning kan i och för sig leda till att vårdnadshavaren respekterar domstols beslut i fortsättningen. Även om han är ovillig att rätta sig därefter, kan den omständigheten att hämtning vid ett tillfälle genomförts vara nog för att han i fortsättningen skall rätta sig därefter. Det må här erinras, att obstruktion från vårdnadshavarens sida kan föränleda att vårdnaden överflyttas till annan.

I frågan vilket organ som skall ombesörja hämtning har flertalet remissinstanser anslutit sig till den i promemorian intagna ståndpunkten, att hämtning skall ske genom polisens försorg, om möjligt i närvaro av representant för barnavårdsnämnden och, om länsstyrelsen finner det påkallat, även läkare. Från enstaka håll har emellertid uttalats önskemål om att man i stället anlitar kronofogdemyndighet, barnavårdsnämnd, kuratorsutbildad personal eller sjuksköterskor. Beredningen vill med anledning härav framhålla, att polisen är det organ som i allmänhet ombesörjer erforderliga verkställighetsåtgärder i likartade situationer.⁴ Bl. a. skall polismyndighet enligt 94 § BvL lämna barnavårdsnämnd handräckning, när beslut angående omhändertagande av barn eller ungdom skall verkställas eller någon som är omhändertagen skall förflyttas. Polisen har alltså erfarenhet av liknande förrättningar och disponerar helt andra resurser för ändamålet än t. ex. kronofogdemyndighet. De förslag som i övrigt framförts såsom alternativ torde knappast vara realistiska. Beredningen vidhåller därför den ståndpunkt som intagits i promemorian. Vissa modifieringar beträffande förfarandet har dock funnits påkallade med anledning av vad som uttalats i remissyttrandena. Frågan om läkares närvaro bör sålunda icke bero av vad länsstyrelsen förordnar, utan polisen bör normalt anlita läkare när det är praktiskt möjligt. Vidare bör polisen i stället för representant för barnavårdsnämnden kunna anlita annan befattningshavare vid barnavården. Rörande vissa andra hithörande frågor, såsom om ansvaret för hämtningens genomförande, må hänvisas till vad som i det följande sägs till närmare motivering av de särskilda bestämmelserna i beredningens lagförslag.

Hinder mot verkställighet

Vare sig verkställighet begärs med anledning av domstols beslut eller vårdnadshavare grundar en begäran om barnets överlämnande direkt på sin

⁴ Se t. ex. 22 § lagen 20/6 1918 ang. åtgärder mot utbredning av könssjukdomar samt 38 o. 56 §§ lagen 27/7 1954 om nykterhetsvård.

lagenliga befogenhet att bestämma dess vistelseort kan omständigheterna i särskilda fall vara sådana att verkställighet icke bör äga rum. Frågan under vilka förutsättningar länsstyrelsen skall kunna vägra verkställighet har berörts i åtskilliga av de inkomna remissyttrandena. Särskilt har remissinstanserna uppehållit sig vid spörsmålet, vilken hänsyn som skall tagas till barnets vilja.

Det antages f. n. att verkställighet åtminstone som regel icke kan genomföras mot barnets vilja, om det fyllt femton år eller nått motsvarande utveckling. Promemorian anknöt till denna ståndpunkt. Enligt vad där föreslogs skulle verkställighet icke få äga rum, om barnet fyllt femton år eller nått motsvarande utveckling och motsatte sig åtgärden, såvida ej länsstyrelsen fann det erforderligt av hänsyn till barnets bästa. Det framhölls i promemorian, att stadgandet icke uteslöt att hänsyn kunde och borde tagas till barnets bestämt uttalade vilja även i andra fall, nämligen som ett moment i bedömandet av risken för att verkställigheten skulle medföra skada för barnet. Åtskilliga remissinstanser har mer eller mindre bestämt förordat, att tolv år anges som åldersgräns i förevarande sammanhang i stället för femton år. Önskemål har vidare uttalats om att det i själva lagtexten utsägs att viss hänsyn även bör tagas till yngre barns vilja. I andra yttrandena har hävdats, att någon fix åldersgräns överhuvud icke bör anges i lag utan att en bedömning bör ske med hänsyn till barnets mognad i varje särskilt fall.

Vid sitt förnyade övervägande av frågan har beredningen ej funnit tillräckliga skäl att i någon väsentlig mån frångå förslaget i promemorian. Principen att, när barnet nått viss mognad, dess vilja bör respekteras så att verkställighet icke utan tvingande skäl genomförs i strid däremot har ej mött erinran hos remissinstanserna och är otvivelaktigt riktig. Lagen synes böra ge viss ledning för bedömningen. I likhet med flertalet remissinstanser anser beredningen, att femton års ålder är den gräns som lämpligen bör upptagas i lagen. Enligt vad som vitsordats från barnpsykiatriskt håll kan det för yngre barn medföra en alltför stor belastning att nödgas själv välja vem det skall vistas hos. Man får vidare icke förbise, att barnet ofta påverkats liksom att dess inställning kan växla snabbt. Även om en femtonårsgräns upptages i lagen, måste emellertid möjlighet finnas att göra undantag i ena eller andra riktningen. Det kan t. ex. finnas anledning att beakta en väl utvecklad trettonårings vilja, om barnet bestämt motsätter sig att flytta och det ej är till skada för barnet att stanna där det är. Å andra sidan bör även en femtonåring kunna flyttas, om det är påkallat av barnets bästa t. ex. därför att det vistas i olämplig miljö. Beredningen har därför icke ansett det remitterade förslaget böra ändras på annat sätt än att möjligheten att beakta även ett yngre barns vilja har framhävts något mera i lagtexten. Att ett barns viljeinriktning liksom dess psykiska egenskaper i allmänhet har betydelse även vid prövningen av risken för eventuella skadeverkningar

av verkställigheten har beredningen icke ansett behöva särskilt utmärkas i lagen. Det är givet, att länsstyrelsen skall beakta alla omständigheter av denna art.

Det kan inträffa, att verkställighet av beslut om vårdnaden eller om umgängesrätt blir aktuell först en längre tid efter beslutets meddelande. Förhållandena kan då ha ändrats väsentligt. Barnet har kanske hela tiden bott hos fader eller moder som ej hade den rättsliga vårdnaden, eller medgiven umgängesrätt har måhända icke utövats, med påföljd att barnet förlorat all kontakt med den därtill berättigade o. s. v. Det kan i sådana fall vara olämpligt, att verkställighet äger rum. Ändring av rättens beslut kan i stället vara motiverad. Enligt 6 kap. 13 § FB äger också rätten meddela nya bestämmelser om vårdnadens handhavande och umgängesrätt, när väsentligt ändrade förhållanden påkallar det.

När det är uppenbart att väsentligt ändrade förhållanden inträtt, skulle länsstyrelsen enligt det remitterade förslaget kunna vägra att meddela verkställighet innan fråga om ändring beträffande vårdnaden eller vad därmed ägde samband prövats. Som en ytterligare förutsättning för att verkställighet skulle få vägras upptogs, att detta var påkallat av barnets bästa. Vidare angavs, att rätten skulle upptaga saken på begäran av sökanden, hans motpart, barnavårdsman eller barnavårdsnämnd.

Remissinstanserna har i allmänhet icke haft något att erinra häremot. Från bl. a. socialstyrelsens sida har dock anmärkts, att förutsättningarna för länsstyrelsens befogenhet att vägra verkställighet var alltför snäva. Det borde enligt socialstyrelsen vara tillfyllest, att länsstyrelsen fann särskilda skäl föreligga för omprövning av beslutet. Flera remissmyndigheter har vidare uttalat önskemål om att länsstyrelsen själv skulle kunna taga initiativ till en förnyad prövning vid domstol.

Beredningen har ej funnit skäl frångå den i promemorian intagna ståndpunkten. Att vidga länsstyrelsens möjligheter att i här avsedda fall vägra verkställighet av domstols beslut synes knappast tillrådligt. Ej heller finner beredningen lämpligt att såsom i några yttranden ifrågasatts låta länsstyrelsen själv inleda en ny domstolsprövning. Den initiativrätt som föreslagits för bl. a. barnavårdsnämnd synes vara tillfyllest.

Enligt promemorian skulle länsstyrelsen även i andra fall än här berörts kunna vägra verkställighet, nämligen om sådan befanns icke kunna ske utan avsevärd skada för barnet. Huvudregeln måste visserligen vara, att när domstols beslut föreligger, avgörandet skall lända till efterrättelse, om icke väsentligt ändrade förhållanden inträtt och en omprövning därför synes påkallad av barnets bästa. Rätten kan emellertid icke i allo överblicka de framtida konsekvenserna av sitt avgörande. Det kan t. ex. vara svårt att förutse, om verkställigheten måste genomföras med tvång och hur saken i

så fall kommer att utveckla sig. Länsstyrelsen måste därför ha en möjlighet att vägra verkställighet även när förhållandena icke undergått någon väsentlig ändring sedan beslutet meddelades. Några remissinstanser har anmärkt, att det i förslaget använda uttrycket »avsevärd skada» kunde leda till en alltför restriktiv användning av länsstyrelsens befogenhet att vägra verkställighet. Uttrycket är hämtat från 50 § BvL, där det stadgas att barnavårdsnämnd äger förbjuda vårdnadshavaren att taga barn från fosterhem om åtgärden skulle vara till avsevärd skada för barnet. I förarbetena till bestämmelsen har beträffande innebörden uttalats, att den befarade skadan förutsättes vara allvarlig.⁵ Om denna restriktiva tolkning av uttrycket »avsevärd skada» tillämpas även i nu förevarande sammanhang, kan de anförda invändningarna ej fränkännas ett visst berättigande. Verkställighet bör visserligen icke vägras, om åtgärden skulle medföra allenast övergående störning eller annan tillfällig olägenhet för barnet. Om skadeverkningarna däremot kan befaras bli mera långvariga, kan det vara påkallat att vägra verkställighet även om skadan ej är verkligt allvarlig i vanlig bemärkelse. Vid bedömningen måste också beaktas den större eller mindre sannolikheten för att skada skall uppkomma. Beredningen har ansett, att den åsyftade innebörden hos bestämmelsen kommer bättre fram i lagtexten, om uttrycket »avsevärd skada» undviks och det i stället stadgas att länsstyrelsen må vägra verkställighet i fall då verkställigheten ej anses kunna ske utan »avsevärd fara» för barnets kroppsliga eller själsliga hälsa. Beträffande förhållandet till 50 § BvL och det där använda uttrycket »avsevärd skada» får beredningen hänvisa till vad som i det följande sägs om förslaget till ändringar i BvL.

Verkställighet utan föregående domstolsprövning

Som redan framhållits skulle länsstyrelsen enligt promemorian kunna meddela verkställighet icke blott när domstols beslut föreligger utan även när en vårdnadshavare vänder sig direkt till länsstyrelsen, utan föregående domstolsprövning, och begär att barnet överlämnas till honom från någon hos vilken det vistas. Motsvarande direkta verkställighet kan f. n. meddelas av överexekutor enligt 191 § UL. Bakom tillämpningen av detta lagrum ligger att vårdnadshavaren har befogenhet att bestämma var barnet skall vistas. Om någon undanhåller barnet, gör han intrång i vårdnadshavarens rådighet. Det må vidare nämnas, att vårdnadshavaren anses icke kunna genom avtal eller annorledes avstå från sina befogenheter.

Remissinstanserna har icke haft något att erinra mot att länsstyrelsen skall kunna meddela direkt verkställighet i här avsedda fall. Det skulle ej heller vara rimligt, om vårdnadshavaren måste först vända sig till domstol och utverka dom på barnets utlämnande innan någon verkställighet får äga rum. Något hinder mot att vårdnadshavaren väljer att först gå till

⁵ Se prop. 10/1960 s. 153.

domstol följer dock ej av förslaget. Det står också en vårdnadshavare, som ej vunnit bifall hos länsstyrelsen, fritt att vända sig till domstol för frågans prövning.

Beträffande prövningen av fråga om verkställighet utan föregående domstolsbeslut föreslogs i promemorian väsentligen samma regler som när domstolsbeslut föreligger. Om särskilda skäl talar för att fråga om ändring beträffande vårdnaden prövas av domstol, skall länsstyrelsen kunna vägra verkställighet innan sådan prövning skett. I övrigt skall reglerna om verkställighet av domstols beslut äga motsvarande tillämpning. De föreslagna reglerna har ej föranlett erinringar i sak från remissinstansernas sida.

Ingripanden i andra fall

Det remitterade förslaget har även uppmärksammat, att oenighet kan uppstå mellan föräldrar som gemensamt har vårdnaden om barn. Det kan inträffa, att ena maken i anledning av schism mellan makarna ger sig i väg och egenmäktigt tar barnet med sig. Ibland föreligger då risk, att barnet förs utom riket. Förfarandet har i viss utsträckning straffbelagts i 7 kap. 4 § BrB. I promemorian föreslogs, att länsstyrelsen i sådana fall skulle på begäran av andra maken kunna meddela omedelbar verkställighet för barnets återlämnande, om barnet bortförts utan beaktansvärt skäl. Detsamma skulle gälla, när ena maken utan sådant skäl egenmäktigt kvarhöll barn t. ex. när det kommit på besök under ett skollov. En länsstyrelse har i sitt yttrande över promemorian ifrågasatt, om icke svårigheterna för länsstyrelse att verkställa erforderlig utredning föranledde att beslut om verkställighet i dessa fall borde ankomma på domstol. Vidare har en barnavårdsnämnd förordat, att länsstyrelsens befogenhet begränsas till de fall då fara är att barnet förs ur riket. Beredningen vill med anledning härav framhålla, att länsstyrelse givetvis icke bör begagna befogenheten att meddela omedelbar verkställighet i tveksamma fall. Det synes emellertid icke behöva befaras, att den föreslagna befogenheten missbrukas, och i ett tillspetsat läge kan den otvivelaktigt vara behövlig. Beredningen har därför ej ansett, att förslaget bör ändras på denna punkt. Det må i detta sammanhang påpekas, att om verkställighet vägras, det står sökanden fritt att vända sig till domstol och påkalla beslut om vårdnaden. Sökanden kan givetvis också vända sig till domstol först, i stället för till länsstyrelsen.

Förfarandet hos länsstyrelsen

Det remitterade förslaget upptog även vissa regler om förfarandet hos länsstyrelsen i de ärenden som behandlas i förslaget. Bl. a. angavs, att länsstyrelsen skulle föranstalta om erforderlig utredning och att förhör fick hållas med envar som antogs kunna lämna upplysningar av betydelse. Vidare skulle länsstyrelsen kunna förordna, att barnet skulle undersökas av

läkare. Ytterligare bestämmelser om förfarandet fick enligt förslaget meddelas i administrativ ordning.

Remissinstanserna har framfört en del synpunkter på förfarandet, i allmänhet utan att påyrka någon ändring i den föreslagna lagtexten. Från medicinalstyrelsens sida och flera andra håll har betonats vikten av att verkställighetsfrågorna icke förhalas. Skyndsamt har ansetts påkallad för att barnet icke skall fixeras i ett skadligt spänningstillstånd. Andra remissmyndigheter har lagt större vikt vid att utredningen blir grundlig så att garantier vinnas för ett riktigt avgörande.

Beredningen vill erinra om att rättsläget i allmänhet är fullt klart i ärenden som rör överlämnande av barn. Den tvekan som kan uppkomma brukar hänföra sig till verkställighetens eventuella skadeverkningar för barnet. Dessa måste emellertid ägnas tillbörlig uppmärksamhet. För ändamålet bör länsstyrelsen bl. a. begagna den föreslagna befogenheten att förordna om läkarundersökning av barnet, när anledning förekommer därtill. Att påbjuda ett mera omständligt förfarande synes icke lämpligt. Utredningen bör bedrivas efter vad omständigheterna i det aktuella fallet påkallar. Särskilt när sökanden åberopar ett helt nyligen av domstol meddelat beslut behöver någon tvekan knappast råda om möjligheten att genomföra verkställigheten. Några mera ingående lagregler om förfarandet synes icke behöva meddelas. Beredningen kan erinra om att några närmare regler för överexekutors handläggning av ärenden om överlämnande av barn ej finns i UL. Någon praktisk olägenhet härav har veterligen icke yppats. Om de föreslagna förfarandereglerna behöver kompletteras, kan det enligt förslaget ske i administrativ ordning.

Interimistiska åtgärder m. m.

Det remitterade förslaget innehöll vidare bestämmelser, som gav länsstyrelse eller polismyndighet befogenhet att i brådskande fall omedelbart föranstalta om barns omhändertagande på lämpligt sätt. Vidare upptogs vissa regler om kostnad, fullföljd av talan m. m. Bestämmelserna bör enligt beredningens mening genomföras i väsentligen oförändrat skick. I dessa delar hänvisas till specialmotiveringen i det följande.

Ändring i UL

De nya reglerna om verkställighet och vad därmed sammanhänger har i det vid promemorian fogade lagförslaget upptagits som 21 kap. i FB. För att ytterligare klargöra att UL i fortsättningen icke är tillämplig i hithörande fall synes därjämte i 1 § UL böra anges, att vad i UL sägs om utsökningsmål ej gäller verkställighet varå det nya 21 kap. FB är tillämpligt.

Ändring av BvL

Beredningens förslag berör även BvL. Såsom nämnts i det föregående föreslås en ändring av bestämmelserna i 12 § om barnavårdsnämnds befogenhet

att delegera handläggningen av ärenden till särskild avdelning, ledamot i nämnden eller befattningshavare i kommunens tjänst. Vidare föreslås ett tillägg till 50 § BvL. Där stadgas nu i första stycket, att om det skulle vara till avsevärd skada för ett fosterbarn att skiljas från fosterhemmet, barnavårdsnämnd kan för viss tid eller tills vidare förbjuda föräldrarna eller annan vårdnadshavare att taga barnet från fosterhemmet. Enligt andra stycket kan nämnden i avbidan på erforderlig utredning meddela sådant förbud interimistiskt för längst fyra veckor. I promemorian föreslogs, att i paragrafen skulle som ett nytt tredje stycke upptagas att förbud enligt första eller andra stycket icke utgjorde hinder mot verkställighet varom länsstyrelsen förordnade enligt 21 kap. FB. Flertalet remissinstanser har tillstyrkt förslaget eller lämnat det utan erinran. Från några håll har uttalats tvekan, om det föreslagna tillägget är behövt. Vissa andra remissinstanser har ifrågasatt, om icke de nya reglerna i 21 kap. FB gör 50 § BvL obehövt och denna paragraf därför bör upphävas. Önskemål har också framförts om en mera omfattande omarbetning av paragrafen och därmed sammanhängande bestämmelser i BvL. Det har sålunda bl. a. påtalats, att förbud mot flyttning av fosterbarn får mindre lämpliga ekonomiska konsekvenser.

Om frågor angående verkställighet som rör barn överflyttas till länsstyrelsen såsom överordnad barnavårdsmyndighet och länsstyrelsen förordnar om verkställighet, bör ett av barnavårdsnämnd meddelat förbud mot att barnet flyttas från fosterhemmet icke hindra genomförande av verkställigheten. Förslaget härom har i och för sig accepterats av flertalet remissinstanser. Med förslaget minskas givetvis i viss mån betydelsen av att barnavårdsnämnd kan meddela förbud mot att fosterbarn tages från fosterhemmet. Det nuvarande stadgandet härom kan dock ha en funktion att fylla, och beredningen har ej ansett sig böra gå närmare in på frågan om eventuellt upphävande av stadgandet eller en revision därav. Dessa frågor faller utom beredningens uppdrag. De torde emellertid komma att övervägas i socialdepartementet.

Som förut nämnts föreslår beredningen bl. a. en bestämmelse, att länsstyrelsen må vägra verkställighet om den finner att sådan ej kan ske utan »avsevärd fara för barnets kroppsliga eller själsliga hälsa». Beredningen har i denna del ansett sig böra jämka lydelsen av det förslag som var föremål för remissbehandling och som innehöll att verkställighet kunde vägras, om den ej kunde ske utan »avsevärd skada för barnet». Det remitterade förslaget anslöt till uttryckssättet i 50 § BvL. Beredningen har ej ansett sig böra förorda, att uttrycket »avsevärd skada» även i 50 § BvL utbyts mot uttrycket »avsevärd fara för barnets kroppsliga eller själsliga hälsa», vilket skulle kunna tolkas som att barnavårdsnämnd tillerkändes något ökad befogenhet att meddela förbud enligt 50 § BvL. Att denna paragraf får behålla en något mera restriktiv lydelse på förevarande punkt synes i och för sig motiverat, då man enligt förarbetena till

lagrummet endast velat ge barnavårdsnämnd en mycket begränsad befogenhet att ingripa. När det gäller länsstyrelses befogenhet att som överordnad barnavårdsmyndighet vägra verkställighet, har betänkligheter ej ansetts möta att använda en mindre hård formulering, som bättre framhåller att det är *risken* för skada som i verkställighetsärendet skall vägas och tagas i betraktande.

Tillämpning av utländska domar m. m.

De föreslagna nya bestämmelserna om verkställighet med anledning av dom eller beslut blir tillämpliga även när domen eller beslutet meddelats av utländsk myndighet, i den mån sådant avgörande kan verkställas här i riket. Detta är i första rummet förhållandet med domar och beslut som meddelats i något av våra nordiska grannländer. Se härom lagen den 2 december 1932 om erkännande och verkställighet av dom, som meddelats i Danmark, Finland, Island eller Norge.

Tillämpning av 6 § eller 8 § kan komma i fråga även om det är utländsk lag som anger att sökanden skall ha vårdnaden om barnet. Utländsk lag kan dock icke alltid jämföras med svensk lag, lika litet som utländska domar kan utan vidare tillämpas här i riket. Försiktighet måste iakttagas i internationellrättsliga förhållanden. Bl. a. kan stundom asyrrättsliga grundsatser hindra verkställighet, om den skulle få till följd att barnet förs ur riket. Ordre public är vidare av särskild betydelse i sådana sammanhang som förevarande. I övrigt skall självfallet barnets bästa beaktas på samma sätt som i andra mål.

8 kap.

De särskilda bestämmelserna i lagförslagen

Förslag till 21 kap. föräldrabalken

Det har ansetts lämpligt att låta de nya reglerna om verkställighet för överlämnande av barn inflyta i föräldrabalken, såsom ett sista kap. efter bestämmelserna i 20 kap. om rättegången. I allmänhet gäller det verkställighet av beslut som rör vårdnaden, frågor om umgängesrätt inbegripna. Även när saken rör barns överlämnande från fosterhem är det fråga om tillämpning av vårdnad. Sambandet med FBs bestämmelser är sålunda mycket framträdande.

1 §.

I första stycket upptages den grundläggande bestämmelsen, att när domstol meddelat föreskrift rörande vårdnaden om eller överlämnande av barn, verkställighet vid behov får sökas hos länsstyrelsen. Sådan föreskrift kan

med tillämpning av RBs terminologi ha meddelats genom dom, beslut under rättegången eller slutligt beslut. För tydlighetens skull används i förslaget RBs terminologi, varför dom och beslut nämns vid sidan av varandra. Förslaget överensstämmer i detta hänseende med 20 kap. FB (se t. ex. 10 §).

Med dom rörande vårdnaden avses i första hand dom, vilken anger vem som skall ha vårdnaden om barnet. En sådan dom brukar icke innehålla något direkt åläggande att överlämna barnet. Det är emellertid underförstått, att den som får vårdnaden skall kunna kräva att motparten i målet överlämnar barnet, om det finns hos honom. I praxis har också vårdnadshavaren ansetts kunna erhålla verkställighet på grund av domen enligt 38 § UL.¹ Förslaget ansluter i sak till denna praxis.

En dom kan i allmänhet icke åberopas för exekution mot annan än den som varit part i målet.² I enlighet härmed torde enligt gällande rätt verkställighet för utfående av ett barn från fosterhem icke kunna grundas direkt på en vårdnadsdom.³ Förslaget åsyftar icke att göra någon ändring på denna punkt. För att utfå barn som vistas i fosterhem eller eljest hos tredje man får vårdnadshavaren — vare sig han grundar sin ställning som vårdnadshavare på domstols förordnande eller direkt på lag — använda sig av 6 § i förslaget. Har han undantagsvis fört särskild talan mot den som omhänderhar barnet, kan han givetvis för verkställighet enligt 1 § åberopa dom i målet, varigenom den andre ålagts att överlämna barnet. Om motparten i vårdnadsålet sökt hindra verkställigheten genom att placera barnet hos tredje man, liksom i därmed jämförliga situationer, bör också 1 § kunna tillämpas.⁴ Om 1 § eller 6 § tillämpas, spelar f. ö. i sak icke någon större roll, eftersom villkoren och formerna för verkställigheten är väsentligen desamma.

Under dom som rör »vårdnaden» inbegrips även dom, vilken reglerar umgängesrätt för fader eller moder som är skild från vårdnaden om barnet. Sådana verkställighetsfall är icke så ovanliga.

Stadgandet nämner vidare dom om »överlämnande» av barn, d. v. s. dom som innehåller direkt åläggande att överlämna barnet. Man har härvid knappast att räkna med andra domar än sådana som avser fosterbarns överlämnande från fosterhem, och även sådana domar är sällsynta.

Med domar jämföres i förslaget genomgående beslut som rätten i mål eller ärende meddelat rörande frågor av här avsett slag. Som förut nämnts åsyftar beredningen, när det talas om domstols beslut, såväl domar som andra hithörande beslut.

Förslaget anger icke, hos vilken länsstyrelse verkställigheten skall sökas. Beredningen vill erinra om att icke heller UL innehåller någon bestämmelse

¹ NJA 1945 s. 314, 1954 not. C 646 o. 1964 not. C 764.

² Jfr Hassler s. 206 f, Olivecrona, Utsökning s. 52 f o. Domen s. 177 ff, Trygger II s. 182 f, Kalenberg i TFR 1905 s. 171 f, Alexanderson s. 52 f o. Lundberg s. 20 f. Se också NJA 1953 s. 499.

³ Jfr NJA 1951 s. 682, där i den antydda situationen 191 § UL tillämpades.

⁴ Jfr Olivecrona, Domen s. 179 f.

om överexekutors lokala kompetens, vare sig när fråga är om överlämnande av barn eller i andra fall, frånsatt vad som stadgas i 98 § om försäljning av fastigheter inom skilda överexekutors områden.⁵ Det torde ligga i sakens natur, att ansökan om verkställighet alltid kan göras hos länsstyrelsen i det län där den som omhänderhar barnet är bosatt. Skulle denne tillfälligt ha medtagit barnet till någon ort i annat län, t. ex. för en tids semester, torde även länsstyrelsen i det länet få anses behörig.⁶ Fall kan också tänkas, när barnet och den som har det i sin vård vistas på skilda orter. Sökanden torde i en sådan situation kunna vända sig antingen till länsstyrelsen där barnet finns eller till länsstyrelsen där motparten i ärendet bor eller vistas. I överensstämmelse med vad som förekommer bl. a. i ärenden om nykterhetsvård får länsstyrelse, som upptagit ansökan, anses befogad att fortsätta handläggningen och meddela beslut även när själva verkställigheten måste ske på ort utom länet. I särskilda fall, såsom när det kan förutses att utredningen väsentligen kommer att beröra personer och förhållanden i annat län, kan det dock vara mera ändamålsenligt att ärendet överlämnas till länsstyrelsen i det länet.

I allmänhet torde verkställighet icke påkallas annat än när den som omhänderhar barnet vägrat att efterkomma vad domstolen förordnat om dess överlämnande. Enligt förslaget är det dock icke någon förutsättning för ansökans upptagande och behandling, att det visas att motparten underlåtit att följa domen. Intet hindrar, att länsstyrelsen, t. ex. när det gäller utövning av umgängesrätt, i förväg uppdrar åt barnavårdsnämnd att verka för att barnet frivilligt överlämnas på utsatt tid, om det av någon anledning finnes sannolikt att det annars ej kommer att ske. Om tvångsmedel bedöms erforderliga, kan länsstyrelsen förelägga vite för att framtinga att barnet överlämnas på den tid som angivits i domen. Även förordnande om hämtning bör kunna meddelas i förväg, ehuru härvid särskild försiktighet är påkallad.

I andra stycket av paragrafen har upptagits stadgande, att verkställighet icke må äga rum innan domen eller beslutet vunnit laga kraft, om det ej är särskilt medgivet. Föreskrift om omedelbar verkställighet finns i 20 kap. 10 § FB, såvitt rör där avsedda interimistiska beslut. Vidare stadgas i 17 kap. 14 § RB, att rätten, när skäl är därtill, äger förordna att dom må verkställas utan hinder av att den icke äger laga kraft. Det må här erinras, att 42 § UL som en ytterligare förutsättning för verkställighet i sådant fall upptar att sökanden skall ställa pant eller borgen för det skadestånd som han kan finnas pliktig utge om domen ändras. Någon motsvarighet till denna bestämmelse, som ej lämpar sig för hithörande verkställighetsfall, har icke medtagits i förslaget. Eftersom reglerna i UL icke vidare skall tillämpas i ärenden om överlämnande av barn kommer enligt förslaget någon skyldighet att ställa säkerhet icke att föreligga.

⁵ Jfr Utsökningsrätt I s. 71.

⁶ Jfr Utsökningsrätt III s. 321.

2 §.

Som framgår av den allmänna motiveringen är det önskvärt, att verkställigheten såvitt möjligt genomförs på frivillighetens väg. När det kan antagas att några tvångsmedel icke behövs, kan länsstyrelsen enligt förevarande paragraf uppdraga åt barnavårdsnämnden i orten att söka genomföra verkställigheten. Alternativt kan länsstyrelsen enligt tredje stycket i paragrafen anlita lämplig befattningshavare inom barnavården, såsom socialvårdskonsulent, barnavårdskonsulent eller tjänsteman hos barnavårdsnämnd.

I några yttranden, bl. a. av socialstyrelsen, har framhållits, att länsstyrelsen bör införskaffa viss utredning innan den lämnar något uppdrag åt barnavårdsnämnd eller annan att söka genomföra verkställigheten. Förhållandena kan emellertid vara mycket skiftande. Länsstyrelsen bör höra sig för hos barnavårdsnämnden, om denna redan haft med saken att göra eller ändå känner till parterna. I tveksamma fall, såsom när det gäller att verkställa en äldre dom eller att överlämna fosterbarn, bör regelmässigt motparten höras innan uppdrag eventuellt lämnas åt barnavårdsnämnden att söka genomföra verkställigheten. Såsom antytts i den allmänna motiveringen kan det emellertid också vara en praktisk väg, att länsstyrelsen, när den lämnar sådant uppdrag, anger att den som får uppdraget bör undersöka hur saken ligger till. Det kan ofta vara bättre att detta sker genom personligt besök än att förklaring infordras genom kommunikation av ansökningen. Beredningen anser uppenbart, att det även eljest måste lämnas utrymme åt nämnden eller befattningshavaren att själv bedöma, om hinder mot verkställighet föreligger.

Redan av det anförda torde framgå, att länsstyrelse, som lämnar ett sådant uppdrag som här avses, icke därmed meddelat något beslut om att verkställighet skall ske. Om barnavårdsnämnd meddelat förbud enligt 50 § BvL mot att fosterbarn skils från fosterhemmet, fordras dock beslut av länsstyrelsen om verkställighet för att verkan av nämndens beslut skall brytas. Handläggningen får då anpassas därefter. Även i andra fall kan det vara lämpligt att beslut om verkställighet meddelas oaktat man räknar med att verkställigheten kan genomföras på frivillighetens väg.

Beträffande det formella förfarandet när det uppdragits åt barnavårdsnämnd att söka genomföra verkställigheten hänvisas till vad som anförts därom i den allmänna motiveringen. Som där framhållits torde nämnden böra överlämna åt lämplig representant att taga kontakt med den som omhänderhar barnet. Överhuvud bör vid försök till uppgörelse i godo förfaras på ett sätt som passar för ändamålet, utan onödig omständlighet.

I promemorian föreslogs, att länsstyrelsen skulle utsätta viss tid inom vilken barnavårdsnämnden hade att rapportera om verkställigheten kunnat genomföras och, i nekande fall, ange skälen till att det ej kunnat ske. Tiden skulle ej få sättas längre än två veckor, om det ej var oundgängligt.

Flera barnavårdsnämnder har hävdad, att två veckor är för kort tid. Beredningen har dock ej ansett lämpligt att förlänga tiden. Om verkställighet ej kunnat genomföras inom två veckor, torde det i allmänhet vara lämpligast, att länsstyrelsen själv svarar för fortsatta åtgärder. Länsstyrelsen är dock oförhindrad att om verkställigheten ej kunnat genomföras inom utsatt tid låta nämnden göra ett nytt försök, när det någon gång anses ändamålsenligt. Det måste emellertid beaktas, att verkställigheten stundom är särskilt brådskande, t. ex. när det gäller att bereda fader eller moder tillfälle att ha barnet hos sig under ett jullov. Även två veckor kan då vara för lång tid för verkställighetens genomförande. Om i en sådan situation försök överhuvud görs att få verkställigheten utförd genom nämndens försorg, måste tiden anpassas därefter.

Vad nu sagts om tiden för verkställigheten gäller självfallet även när länsstyrelsen för ändamålet anlitar socialvårdskonsulent eller annan befattningshavare i stället för barnavårdsnämnd.

Om verkställigheten genomförts på frivillighetens väg, erfordras icke någon vidare åtgärd från länsstyrelsens sida och ärendet kan avslutas. Ställning måste dock självfallet tagas till eventuellt yrkande från sökandens sida om ersättning för kostnaderna. Om däremot barnavårdsnämnd eller särskilt anlita befattningshavare rapporterar att verkställighet ej skett, ankommer det på länsstyrelsen att fortsätta handläggningen av ärendet.

3 §.

I denna paragraf anges bl. a. de tvångsmedel, vite eller hämtning, som länsstyrelsen vid behov äger använda för verkställighetens genomförande. Vitesföreläggandet riktas till den som motsätter sig verkställigheten — ehuru självfallet ej mot barnet. Som framhållits vid 1 § kan verkställighet av domstols beslut i allmänhet icke erhållas mot annan än den som var part i målet. Stadgandet i förevarande 3 § skall emellertid enligt förslaget tillämpas även i fall som anges i 6 §. Vitesföreläggande kan alltså användas, när dom eller beslut ej kan åberopas mot vederbörande.

Vägran att ställa sig vårdnadsdom till efterrättelse eller att eljest överlämna barn till vårdnadshavaren kan i vissa fall medföra straff för egenmäktighet med barn enligt 7 kap. 4 § första stycket BrB. Detta gäller t. ex. när barnet står under moderns vårdnad och fadern egenmäktigt kvarhåller barnet när det kommit på ett tillfälligt besök.¹ Den omständigheten att i ett dylikt fall vederbörande gjort sig skyldig till straffbart förfarande genom att kvarhålla barnet bör icke hindra, att länsstyrelsen tillgriper vitesföreläggande för att förmå honom att återlämna barnet till

¹ NJA II 1962 s. 202 f.

vårdnadshavaren.² I allmänhet torde det dock vara mera ändamålsenligt att i ett sådant läge genast skrida till hämtning av barnet.³

Vitesföreläggande enligt förevarande 3 § går ut på att vederbörande skall överlämna barnet till sökanden eller eljest ställa sig till efterrättelse föreskrift som domstolens beslut innehåller, t. ex. att sökanden skall erhålla tillfälle att sammanträffa med barnet hos vårdnadshavaren eller någon utomstående. Om domstolens beslut t. ex. innehåller att sökanden äger träffa barnet varannan lördag, bör möjligheten att meddela vitesföreläggande ej vara inskränkt till det närmaste aktuella tillfället utan länsstyrelsen måste kunna låta sitt beslut gälla för en tid framåt.⁴ Därvid kan vara lämpligt att det anges gälla tills vidare, dock högst viss period som länsstyrelsen kan överblicka. Länsstyrelsen bör också i sitt beslut i mån av behov närmare precisera tidpunkt på dagen och liknande detaljer så att det hela kan väntas gå i lås utan ytterligare stridigheter.

Med vitesföreläggandet skiljer sig länsstyrelsen formellt sett från ärendet. Om föreläggandet icke åtlöds, äger emellertid sökanden återkomma. Länsstyrelsen kan då utdöma vitet. Länsstyrelsen äger även förelägga nytt vite, men i allmänhet torde det vara lämpligare, att länsstyrelsen i stället förordnar om hämtning. När skäl är därtill, kan sådant förordnande meddelas även utan föregående vitesföreläggande. Som anförts i den allmänna motiveringen är vitets utdömande icke obligatoriskt. Länsstyrelsen kan också jämka beloppet, om det anses att det skulle vara för hårt att utdöma hela vitet.

Vad härefter angår hämtning stadgas i förslaget, att den ombesörjs av polismyndighet, d. v. s. vederbörande lokala polischef. Det är avsett, att länsstyrelsen åtminstone som regel skall vända sig direkt till polismyndigheten med sin order; det skall m. a. o. icke fordras, att sökanden gör en särskild framställning hos polismyndigheten för att få hämtningen utförd. Sökanden bör likväl underrättas om länsstyrelsens beslut och även motparten bör få del därav, t. ex. genom att beslutet översänds till honom i vanligt tjänstebrev. Att motparten underrättas är av betydelse för att icke hans besvärsmätt skall bli illusorisk. Underrättelsen kan också stundom medföra, att han frivilligt överlämnar barnet inför alternativet att det eljest hämtas.

Om den lokala polischefen icke har tillfälle att ombesörja hämtningen personligen utan befogenheten måste delegeras, bör endast väl kvalificerad polisman i befälsställning anlitas. Det är vidare önskvärt, att vederbörande

² Jfr prop. 42/1964 s. 111 ff o. 116 f samt SOU 1964: 27 s. 269 ff; se även Herlitz, Förvaltningsrättsliga plikter s. 561 med där (not 8) angiven litteratur o. H. Strömberg i Förvaltningsrättslig tidskrift 1955 s. 197 ff.

³ Det kan anmärkas, att förslaget ej inkräktar på polisens allmänna befogenhet och skyldighet att förebygga brott t. ex. vid »kidnapping».

⁴ Se betr. gällande rätt NJA 1957 not. C 518 o. JO 1961 s. 187; jfr NJA 1964 s. 57.

är civilklädd vid förrättningen. Såsom framhållits i den allmänna motive-
ringen bör om möjligt befattningshavare vid barnavården — t. ex. social-
vårdskonsulent, barnavårdskonsulent eller barnavårdsnämndens ordföran-
de — och läkare vara närvarande. Det ankommer på polismyndigheten
att kalla dem. Deras uppgift är att biträda förrättningsmannen, vilken i
första hand bär ansvaret för hämtningens genomförande. När förrättning-
en uppdragits åt underordnad befattningshavare, kan denne vid behov in-
hämta direktiv av polischefen, om han ställs inför oförutsedda svårigheter.

I andra stycket av paragrafen sägs, att hämtning skall ske på ett för bar-
net så skonsamt sätt som möjligt. Det torde i regel vara lämpligt, att åtgär-
den icke genomförs förrän polisen haft kontakt med den som omhänder-
har barnet och denne fått visst rådrom. Självfallet måste polismyndighe-
ten även taga kontakt med sökanden. Stundom kan man ännu på detta
stadium vinna en uppgörelse i godo, och i allt fall framstår hämtningen
som mindre brysk om vederbörande varskotts i förväg. Om något längre an-
stånd kan det dock icke bli fråga.

I förslaget har vidare upptagits stadgande, att hämtningen skall upp-
skjutas om barnet insjuknat och därför ej bör flyttas eller om annat sär-
skilt hinder möter. I den remitterade promemorian antydde, att man kun-
de tänka sig att förrättningsmannen tog direkt kontakt med länsstyrelsen
och att denna lämnade direktiv om hur det skulle förfaras. Under remiss-
behandlingen har uttalats, att en sådan ordning är mindre lämplig. Bered-
ningen har icke ansett sig böra vidhålla tanken. Det nu föreliggande för-
slaget utgår från att länsstyrelsen skall anses ha skilt sig från ärendet i
och med hämtningsbeslutet. Frågan huruvida hämtningen skall genom-
föras eller uppskjutas på grund av hinder som förekommit får i enlighet
härmed bedömas av den lokala polismyndigheten. När uppdraget slutförts,
bör polismyndigheten underrätta länsstyrelsen härom. Underrättelse bör
också lämnas, om hämtning på grund av barnets sjukdom eller av annan
anledning mött hinder som ej är allenast tillfälligt. Sådan underrättelse
kan ibland tänkas ge länsstyrelsen anledning att taga upp verkställighets-
frågan på nytt och ompröva sitt beslut; se 12 § i förslaget och vad som
anförs därom nedan. Meddelande bör vidare lämnas länsstyrelsen, om det
visar sig att barnet förts till ort i annat polisdistrikt och uppdraget att
verkställa hämtning därför bör ombesörjas av polismyndigheten på den
orten. Den polismyndighet som mottagit länsstyrelsens uppdrag bör dock,
när barnet flyttats till annat distrikt, själv i viss utsträckning kunna verk-
ställa hämtning inom det distriktet eller för ändamålet begära biträde av
polismyndigheten där. Ibland kan det emellertid vara påkallat, att läns-
styrelsen beslutar om ärendets överflyttning. Det må i detta sammanhang
även framhållas, att om polismyndighet av någon anledning uppskjutit
hämtningen, sökanden kan besvara sig häröver hos länsstyrelsen.

I sådana fall då ändamålet med hämtningen är att bereda sökanden till-

fälle att umgås med barnet, t. ex. en gång i månaden, kan det komma i fråga att länsstyrelsen låter sitt beslut omfatta flera tillfällen. Länsstyrelsen kan härvid lämpligen förordna, att vårdnadshavaren har att utlämna barnet på angivna tider och att, om detta ej iakttages, sökanden kan omedelbart hos polismyndighet påkalla hämtning av barnet. Med hänsyn till risken för komplikationer bör metoden dock användas endast med försiktighet. Det kan särskilt i sådana fall som här avses vara lämpligt, att länsstyrelsen i sitt beslut erinrar om att hinder mot hämtning kan följa av vad som sägs i andra stycket av förevarande paragraf.

Enligt den remitterade promemorian skulle länsstyrelsen som ett led i verkställigheten kunna föreskriva, att barnet skulle övergångsvis omhändertagas på anstalt eller på annat lämpligt sätt, t. ex. i ett »neutralt» enskilt hem. I sitt yttrande över promemorian har en länsstyrelse uttalat tvekan om förfarandets lämplighet, och medicinalstyrelsen har hävdad, att det borde användas endast undantagsvis och för kortare tid. I andra yttranden har framförts önskemål om att närmare bestämmelser meddelas om formerna för omhändertagandet, t. ex. att länsstyrelsen äger uppdraga åt barnvårdsnämnd att ombesörja erforderliga placeringsåtgärder. Från flera håll har också framhållits, att det behövde regleras hur kostnaden skall gäldas. Några remissinstanser har uppehållit sig vid frågan, om barnet i förekommande fall bör placeras på anstalt eller i enskilt hem. Hovrätten för Nedre Norrland och en länsstyrelse hävdar, att placering i enskilt hem bör komma i fråga i första hand. En länsläkare befarar däremot, att placering i enskilt hem skapar nya känslomässiga bindningar för barnet, och föredrar därför placering på anstalt.

Syftet med förfarandet är att skapa gynnsammare betingelser för den slutliga omplaceringen så att denna kan genomföras utan större påfrestningar för barnet. Åtgärden är alltså avsedd att utgöra ett led i själva verkställigheten. I särskilda fall kan behov uppkomma att omhändertaga barnet på ett tidigare stadium, medan utredningen ännu pågår. Härom stadgas i 8 §.

Vad som framkommit under remissbehandlingen har föranlett beredningen att jämka förslaget något. Det har sålunda angivits, att tillfälligt omhändertagande får tillgripas endast om särskild anledning föreligger att på det sättet underlätta barnets överflyttning. Befogenheten bör ej utnyttjas annat än undantagsvis och i allmänhet högst för några dagar. Hur barnet därvid bör placeras, har ej angivits i lagtexten. Frågan får avgöras efter vad som i varje särskilt fall är lämpligt med hänsyn till omständigheterna och de möjligheter som står till buds. Det må tilläggas, att de experter med vilka beredningen samrått ansett placering på barnsjukhus eller annan jämförlik institution vara det enda lämpliga. I enskilt hem kan barnet icke alltid skyddas mot störningar från den eller dem som tidigare haft hand om barnet eller från omgivningen, ej minst på grund av den

publicitet som hämtning beklagligtvis emellanåt för med sig. Beredningen har icke heller ansett lämpligt att i andra hänseenden ge närmare anvisningar i lagen om hur länsstyrelsen bör förfara. Vid behov kan tillämpningsföreskrifter meddelas i administrativ ordning. Beredningen återkommer vid 10 § till kostnadsfrågan.

För att verkställigheten skall gå så smärtfritt som möjligt och utan menliga följder för barnet synes lämpligt, att socialstyrelsen och medicinalstyrelsen i samråd utfärdar allmänna anvisningar om vad polisen och andra berörda myndigheter bör iakttaga. Såsom framhållits i den allmänna motiveringen skulle det också vara av värde, om länsstyrelsen fick tillgång till en broschyr med råd och anvisningar till parterna. En sådan broschyr kan tillställas parterna vare sig 2 § eller 3 § skall tillämpas.

4 §.

I denna paragraf har upptagits stadgande, att om barnet fyllt 15 år, verkställighet ej må äga rum mot dess vilja utan att länsstyrelsen finner det erforderligt av hänsyn till barnets bästa. Detsamma skall gälla, om barnet ännu ej fyllt 15 år men nått sådan mognad att dess vilja bör beaktas på lika sätt. Beredningen får hänvisa till vad som anförts härom i den allmänna motiveringen. Som ett exempel, då verkställighet bör få ske mot barnets vilja även om det fyllt 15 år, kan nämnas, att den som omhänderhar barnet är alkoholmissbrukare eller narkoman och därför uppenbart olämplig som fostrare.

Även om barnet icke nått den ålder eller mognad som anges i förevarande paragraf är dess vilja icke utan betydelse för verkställighetsfrågan. Enligt 5 § andra stycket må länsstyrelsen vägra verkställighet, om den finnes ej kunna ske utan avsevärd fara för barnets kroppsliga eller själsliga hälsa. Vid denna prövning måste hänsyn tagas bl. a. till barnets viljeinriktning. Alltför stor betydelse kan dock icke tillmätas ett yngre barns vilja, särskilt om det finns anledning förmoda att barnet utsatts för påverkan och att dess inställning snart nog kan ändras.

5 §.

Första stycket behandlar det fallet att väsentligt ändrade förhållanden inträtt sedan det beslut som föreligger till verkställighet meddelades. Länsstyrelsen kan i så fall enligt förslaget vägra att meddela verkställighet utan att domstol först prövat fråga om ändring beträffande vårdnaden eller vad därmed äger samband. Det skall vara uppenbart, att väsentlig ändring inträtt. Förutsättning för att verkställighet skall vägras är vidare, att detta finnes påkallat av barnets bästa. Tydligt är sålunda, att härande skäl måste föreligga.

Länsstyrelsens ställningstagande hänför sig enbart till frågan, om verkställighet skall meddelas eller ej. Oavsett vad länsstyrelsen beslutar står

möjligheten till domstolsprövning öppen. Viss oklarhet råder för närvarande om vem som kan taga initiativ till omprövning av domstols beslut liksom också om ordningen för sakens behandling vid rätten.¹ Familjerättskommittén har i sitt år 1964 avgivna betänkande Äktenskapsrätt föreslagit sådan ändring i 20 kap. FB att fråga om vårdnaden alltid må upptagas såsom domstolsärende.² Spörsmålet om initiativrätt har däremot icke berörts. Beredningen har ej för sin del funnit anledning att ingå på problemet i hela dess vidd. För den händelse verkställighet vägras enligt förevarande paragraf i beredningens förslag innehåller förslaget, att saken skall upptagas av rätten, om den som sökt verkställighet, hans motpart, barnavårdsman eller barnavårdsnämnd gör ansökan därom. Förslaget har viss anknytning till vad som i 6 kap. 6 och 12 §§ FB föreskrivs om initiativrätt i där avsedda fall. Såsom framhållits i den allmänna motiveringen har beredningen ej funnit lämpligt, att länsstyrelsen själv skall kunna påkalla domstolsprövning. Beredningen har ej heller, såsom under promemorians remissbehandling förordats av bl. a. en länsstyrelse, velat föreslå skyldighet för barnavårdsnämnd att draga frågan inför rätten så snart verkställighet vägrats enligt den nu aktuella bestämmelsen. Det ingår i barnavårdsnämndens allmänna skyldigheter att vid behov utnyttja sin initiativrätt, när en domstolsprövning är påkallad av hänsyn till barnets bästa. Den omständigheten att verkställighet vägrats behöver emellertid icke alltid innebära, att en omprövning är så angelägen att myndighet bör taga initiativ därtill.

Hovrätten för Nedre Norrland har i sitt remissyttrande uttalat viss tvekan om innebörden av den talan som sökanden hos länsstyrelsen kan komma att föra vid rätten. Det må med anledning härav framhållas, att hans talan kan förutsättas gå ut på att rätten skall fastställa att anledning saknas till ändring beträffande vårdnad eller umgängesrätt. Beredningen har ansett det följa av förslaget, att en sådan fastställelsetalan blir möjlig, om det eljest skulle kunna råda någon tvekan om tillåtligheten därav.

Från Sveriges advokatsamfunds sida har hävdats, att länsstyrelsen borde kunna förelägga den som motsätter sig verkställigheten att inom viss tid draga frågan under domstols prövning. Om ett sådant föreläggande skall kunna meddelas, synes nödvändigt, att det förknippas med äventyret att verkställighet sker, om talan ej väcks. Enligt beredningens mening måste man räkna med att vederbörande mängen gång icke kommer sig för att väcka talan. Det kan i så fall inträffa, att verkställighet genomförs trots att åtgärden strider mot barnets bästa. Beredningen har för sin del ej velat acceptera en sådan lösning.

Det hittills sagda har avsett domar och beslut rörande vårdnad i allmänhet eller enbart umgängesrätt. I fall då dom eljest meddelas rörande barns

¹ Jfr i sistnämnda del SOU 1964: 35 s. 483.

² SOU 1964: 34 s. 75, motiv i SOU 1964: 35 s. 482 ff.

överlämnande, t. ex. från fosterhem till de naturliga föräldrarna, torde verkställighet i regel begäras ganska omgående, och de problem som uppkommer vid ändrade förhållanden blir då icke aktuella. Om verkställighet av någon särskild anledning skulle bli aktuell först efter en längre tid, kan emellertid motsvarande problem uppkomma. Den omprövning som förslaget förutsätter hänför sig i sådant fall icke till den aktuella domen utan till den bakomliggande frågan om vem som skall ha vårdnaden. Om ändring vinnns i fråga om vårdnaden, blir regelmässigt tillämpning av domen ej längre aktuell.

I andra stycket har upptagits stadgande, enligt vilket länsstyrelsen även i andra fall än som avses i första stycket må vägra verkställighet, om denna finnes ej kunna ske utan avsevärd fara för barnets kroppsliga eller själsliga hälsa. Beredningen får hänvisa till vad som anförts härom i den allmänna motiveringen. Som där framhållits måste huvudregeln vara, att domstols beslut skall lända till efterrättelse, om ej förhållandena undergått väsentlig förändring och en omprövning är påkallad av barnets bästa. Utrymmet för tillämpning av andra stycket i förevarande paragraf blir därför ganska begränsat, när domstols beslut föreligger. Enligt 6 § får bestämmelsen användning även när sökanden icke kan åberopa domstols beslut, och den kan då få större praktisk betydelse.

6 §.

Paragrafen behandlar de förut berörda fall, då vårdnadshavaren påkallar verkställighet utan att kunna åberopa dom eller beslut som avses i det föregående. Enligt förslaget skall han även i sådant fall kunna påkalla, att länsstyrelsen vidtager erforderlig åtgärd för att barnet skall överflyttas till honom. Paragrafen ersätter i förevarande hänseende 191 § UL. Den blir tillämplig icke blott när vårdnadshavaren grundar sin ställning direkt på lag utan även när han blivit av domstol utsedd till vårdnadshavare men situationen ej är sådan att han kan åberopa domstolens beslut för verkställighet enligt 1 §. Beredningen får hänvisa till vad som vid 1 § anförts om att dom eller beslut i allmänhet icke grundar rätt till exekution mot annan än den som var part i målet. Beträffande frågan, till vilken länsstyrelse vårdnadshavaren har att vända sig med sin ansökan, gäller vad beredningen framhållit i motiven till 1 §.

Vårdnadshavaren äger i princip bestämma, var barnet skall bo. Begär han att få barnet överlämnat till sig, bör framställningen därför höras, om ej alldeles speciella omständigheter föranleder till annat. Enligt andra stycket i paragrafen kan länsstyrelsen emellertid i särskilda fall vägra verkställighet innan frågan om överflyttning av vårdnaden till annan än sökanden blivit prövad. I regel har ju domstol här icke haft tillfälle att pröva sökandens lämplighet som vårdnadshavare. I allt fall har rätten icke tagit ställning till den aktuella konflikten. Om särskilda skäl

föreligger att fråga om ändring beträffande vårdnaden prövas av rätten, skall länsstyrelsen därför kunna vägra att vidtaga den sökta åtgärden innan domstolsprövning skett. Vägran förutsätter, att anledning verkligen finns till en dylik prövning. Förslaget ger något större frihet för länsstyrelsen vid bedömningen än som följer av 5 § första stycket. Är bestämmelsen i 6 § andra stycket icke tillämplig; kan det ändå på grund av hänvisning i tredje stycket till 5 § bli fråga om att vägra verkställighet, nämligen om åtgärden finnes icke kunna genomföras utan avsevärd fara för barnets kroppsliga eller själsliga hälsa.

Förslaget reglerar i tredje stycket förutsättningarna i övrigt för verkställighet i här avsedda fall. Därvid hänvisas till de regler som i 2—5 §§ föreslagits beträffande verkställighet med anledning av dom eller beslut.

Fråga om vårdnadens överflyttning skall, såsom framgår av hänvisningen till 5 §, i förekommande fall upptagas av rätten på ansökan av den som begärt verkställighet, hans motpart, barnavårdsman eller barnavårdsnämnd.

7 §.

Bestämmelserna i 6 § omfattar icke det fallet att den ena av två makar som gemensamt har vårdnaden begär bistånd för att få barnet överlämnat från den andra. Söndring kan då förutsättas ha uppstått i äktenskapet. I allmänhet kan det icke anses lämpligt, att någon verkställighet här sker innan rätten prövat vilka föreskrifter som med anledning av söndringen bör meddelas rörande vårdnaden. Möjlighet bör dock finnas att vidtaga omedelbar rättelse, om ena maken egenmäktigt bortfört eller kvarhåller barn. I 7 kap. 4 § andra stycket BrB straffbeläggs egenmäktigt bortförande, som skett utan beaktansvärt skäl. Även när det gäller ingripande för att återföra barnet bör som förutsättning uppställas, att bortförandet skett utan beaktansvärt skäl. I promemorian föreslogs, att ingripande skulle under samma förutsättning få ske även när ena maken självständigt kvarhåller barn, om vilket båda makarna har vårdnaden. I överensstämmelse med det vid promemorian fogade lagförslaget har i förevarande 7 § upptagits bestämmelse, att vad som stadgas i 6 § skall äga motsvarande tillämpning, när föräldrar eller adoptivföräldrar gemensamt har vårdnaden och den ena utan beaktansvärt skäl egenmäktigt bortfört eller kvarhåller barnet samt den andra begär rättelse.

8 §.

Ärende om överlämnande av barn kan stundom vara mycket brådskande. Detta gäller främst, när fara föreligger att barnet förs ur riket så att verkställigheten försvåras eller helt omöjliggörs. Även i andra fall kan ett omedelbart omhändertagande vara starkt påkallat, såsom när barnet är utsatt för allvarlig vanvård där det vistas. I den remitterade promemorian föreslogs, att länsstyrelsen under här angivna omständigheter skulle äga

omedelbart förordna om barnets omhändertagande samt att också polismyndighet skulle kunna ingripa, när länsstyrelsens beslut ej kunde avvaktas. Förslaget har i huvudsak lämnats utan erinran av remissmyndigheterna.

I första stycket av förevarande paragraf stadgas i överensstämmelse med det vid promemorian fogade lagförslaget, att länsstyrelsen må, när fara är att barnet förs ur riket eller ärende som avses i förslaget eljest finnes brådskande, omedelbart förordna om barnets omhändertagande på lämpligt sätt. Om sådant beslut ej kan avvaktas, må polismyndigheten enligt andra stycket i paragrafen, såvitt möjligt under medverkan av befattningshavare vid barnavården och läkare, vidtaga omedelbar åtgärd som prövas kunna ske utan skada för barnet. Åtgärden skall genast anmälas till länsstyrelsen, som prövar om den skall bestå.

Andra stycket är jämfört med det remitterade förslaget jämkat med anledning av ett uttalande från Föreningen Sveriges rättshjälpsjurister, i syfte att klargöra att polismyndighetens befogenhet icke är beroende av att ärendet redan är anhängigt hos länsstyrelsen. Det må i detta sammanhang framhållas, att befogenheten att ingripa får anses tillkomma polismyndigheten där barnet vistas men att, om sökanden vänder sig till polisen på annan ort, han bör få hjälp att uppspåra barnet, varefter ansökningen vidarebefordras. När polismyndighet omhändertagit barn enligt förevarande bestämmelse, skall den genast underrätta länsstyrelsen i länet eller, om annan länsstyrelse handlägger ansökan om barnets överlämnande, denna länsstyrelse.

Möjligheten att interimistiskt omhändertaga barnet bör av naturliga skäl begagnas med försiktighet. I fråga om sättet för genomförande av åtgärden må framhållas, att det någon gång kan vara mindre lämpligt att barnet på detta stadium överlämnas till sökanden. Barnet får då omhändertagas på annat sätt.

En länsstyrelse har i sitt remissyttrande över promemorian hävdadt, att ingripande som verkställs av polismyndighet alltid bör ske i närvaro av representant för barnavårdsnämnden. Beredningen har icke ansett det möjligt att uppställa ett ovillkorligt krav därpå, när det som här är fallet gäller brådskande ingripanden. När det blir fråga om att placera omhändertaget barn, bör givetvis samråd ske med lämplig representant för barnavården. Det har ej ansetts erforderligt att särskilt framhålla detta i lagtexten.

9 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om förfarandet hos länsstyrelsen. Såsom framhållits i den allmänna motiveringen har några mera ingående regler härom icke ansetts böra upptagas i lagen. Det förutsätts, att den i mån av behov kompletteras med administrativa föreskrifter (se 13 §).

Paragrafen inleds med stadgande, att länsstyrelsen i ärende som avses

i förevarande kap. av FB skall föranstalta om den utredning som finnes erforderlig. Länsstyrelsen har alltså i princip att själv svara för utredningen. Under promemorians remissbehandling har en länsstyrelse uttalat önskemål om att i lagen upptages regler om motpartens hörande. Beredningen har ansett, att man i detta hänseende bör få handla efter omständigheterna. Det kan sålunda vara obehövt att på förhand underrätta motparten, när enligt 2 § försök görs att få verkställigheten genomförd genom barnavårdsnämnds eller särskild befattningshavares försorg utan anlitan av tvångsmedel. Motparten får i sådant fall kännedom om ansökningen genom barnavårdsnämndens representant eller anlita befattningshavare. Om verkställigheten ej i samband därmed genomförs på frivillighetens väg, måste givetvis motparten höras. Detta behöver icke alltid ske genom formlig kommunikation av ansökningshandlingarna med anmodan till vederbörande att skriftligen yttra sig. Det kan vara lämpligare, att han kallas till sammanträde och därvid får del av ansökningen och vad som anförts till stöd för denna. Överhuvud bör enkla och praktiskt ändamålsenliga former eftersträvas. I sådana fall då saken tidigare varit före inför länsstyrelsen men återkommer, t. ex. därför att meddelat vitesföreläggande icke åttlytts, behöver självfallet icke den i det tidigare ärendet förebragta utredningen göras om, utan handläggningen kan begränsas till de nya omständigheter som tillkommit.

I promemorian angavs vidare, att förhör fick hållas med envar som antogs kunna lämna upplysningar av betydelse. Det framhölls i anslutning härtill, att det kunde vara ändamålsenligt att förhör icke hölls i länsstyrelsens ämbetslokal utan där barnet eller sökanden vistades samt att hinder icke mötte att länsstyrelsen uppdrog åt lämplig befattningshavare, som ej hörde till länsstyrelsen, att hålla förhöret. Medicinalstyrelsen och en länsstyrelse har med anledning härav uttalat, att det syntes bäst att länsstyrelsen själv höll erforderligt förhör. Otvivelaktigt är det bäst, om länsstyrelsen själv kan hålla förhör när sådant behövs. Det synes dock föra för långt att utesluta möjligheten att låta t. ex. socialvårdskonsulent eller barnavårdskonsulent vid möte med anhöriga informera sig i saken och rapportera till länsstyrelsen. Ett sådant förfarande bör kunna användas bl. a. för att förbereda en muntlig förhandling inför länsstyrelsen. Förfarandet bör dock måhända ej betecknas som förhör i egentlig mening. Beredningens nu förevarande förslag nämner därför endast förhör inför länsstyrelsen. Vid kallelse till sådant förhör kan länsstyrelsen förelägga vite. Något vite kommer däremot enligt förslaget ej i fråga, om en befattningshavare vill informera sig hos olika personer på sätt nyss nämnts.

Förhör inför länsstyrelsen kan gestaltas som en formlig muntlig förhandling, när det är lämpligt. Det har icke ansetts erforderligt att meddela uttrycklig föreskrift härom, såsom ifrågasatts i vissa remissyttranden.

I överensstämmelse med vad som förordats i promemorian upptar för-

slaget vidare bestämmelser om rätt för länsstyrelsen att förordna om läkarundersökning av barnet samt om befogenhet att förelägga och utdöma vite. Läkarundersökning blir aktuell, när det kan befaras att överflyttningen av barnet till ny miljö skulle utsätta det för alltför stora påfrestningar. Beredningen har ej ansett, att man generellt kan föreskriva att läkarundersökning skall äga rum. Det bör fordras, att anledning därtill framkommit.

Flera remissmyndigheter har förmodat, att länsstyrelsen ofta torde komma att inhämta yttrande från barnavårdsnämnd. I samband därmed har uttalats farhågor för att reglerna i BvL om förfarandet hos barnavårdsnämnd, särskilt 19 § med dess krav på kommunikation av aktmaterialet m. m., skall visa sig betungande. Beredningen vill framhålla, att formliga remisser till barnavårdsnämnd kan försena verkställigheten och därför ej bör tillämpas utan att det verkligen är behövt. I den mån det skulle visa sig påkallat att nämnden härvid får avvika från eljest gällande regler i BvL om förfarandet kan frågan regleras i administrativ ordning (se 13 § i förslaget).

10 §.

Fråga om kostnadsersättning i utskningsmål regleras i 197 § UL. Där stadgas att överexekutor skall efter vad som finnes skäligt bestämma, om och till vilket belopp tappande part bör till den andra parten gälda ersättning för hans kostnad i målet. Kostnadsfrågan kommer att uppmärksammas vid beredningens fortsatta arbete på revision av UL. Därvid kan nya principer komma att tillämpas. Här må även erinras om besvärssakkunnigas år 1964 framlagda förslag till lag om förvaltningsförfarandet¹ som också behandlar frågor om kostnadsersättning. I detta läge anser beredningen, att man icke bör på det begränsade område som nu är i fråga införa några nyheter beträffande gäldande av partskostnad jämfört med ULs regler. I första stycket av förevarande paragraf har därför allenast upptagits en hänvisning till vad som gäller enligt nyssnämnda stadgande i UL.

I andra stycket har, med anledning av vissa under promemorians remissbehandling framförda önskemål, upptagits stadgande angående kostnaden för hämtning, barns omhändertagande m. fl. åtgärder. F. n. gäller, att kostnaden för läkarundersökning och läkares närvaro vid verkställighetsförrättning i hithörande fall betalas av statsmedel.² Det torde ej böra göras någon ändring häri. Statsverket synes också böra svara för annan kostnad för hämtning av barn som eljest skulle kunna uttagas av enskild part. Detta synes även böra gälla kostnaden för barns tillfälliga omhändertagande på barnsjukhus e. d., när sådan åtgärd i undantagsfall kommer i fråga. Den ekonomiska belastningen för statsverket av sådant omhändertagande

¹ SOU 1964: 27.

² Se 19 § KK 27/11 1964 med vissa bestämmelser om handläggning hos utmättningsman o. 2 § KK s.d. med vissa bestämmelser om överexekutors verksamhet.

blir mycket obetydlig eftersom de åtgärder som här avses kan förutses bli sällsynta. Slutligen torde även kostnaden för hörande av annan än part — d. v. s. kostnaden för vederbörandes inställelse — böra gäldas av statsmedel, jfr t. ex. 77 § BvL. Det har därför stadgats, att kostnaden för här angivna åtgärder skall betalas av statsverket. Bestämmelsen bör i mån av behov kompletteras med administrativa föreskrifter, t. ex. om beloppet av den ersättning som utgår till person vilken hörts upplysningsvis.

11 §.

I huvudsaklig överensstämmelse med vad som enligt 84 och 85 §§ BvL gäller om överklagande av länsstyrelsens beslut i där avsedda barnavårdsmål har i första stycket av förevarande paragraf stadgats, att besvär över länsstyrelsens beslut må anföras hos Konungen men skall ingivas till länsstyrelsen. Denna skall införskaffa den ytterligare utredning som må finnas erforderlig med anledning av besvären. Som framhållits i den allmänna motiveringen är det avsett, att besvären skall avgöras i regeringsrätten. Det synes icke behövt att för ändamålet göra något tillägg till regeringsrättslagen (jfr 2 § 17: o och 18: o i nämnda lag). Såsom framhållits vid 2 § i det föregående innefattar ett uppdrag åt barnavårdsnämnd eller annan att söka genomföra verkställigheten på frivillighetens väg icke något beslut om att verkställighet skall ske, och länsstyrelsen skiljer sig icke från ärendet genom uppdragets meddelande. I överensstämmelse med vad som antages gälla i liknande situationer¹ torde talan icke kunna föras mot beslutet att meddela sådant uppdrag. Om i särskilt fall länsstyrelsen dels lämnat uppdrag som här avses och dels tillika meddelat formligt beslut om att verkställighet skall ske, bör besvär kunna anföras med anledning av det senare beslutet. Detta får anses vara meddelat i »handräkningsmål» och besvären tillhör därför regeringsrättens prövning (jfr 2 § 18: o regeringsrättslagen).

En barnavårdsnämnd har i sitt remissyttrande ifrågasatt, om det icke borde stadgas att även fosterföräldrar kan besvara sig. Med anledning härav må framhållas, att om länsstyrelsen förordnat om barnets överlämnande från fosterhem där det vistas, fosterföräldrarna är att anse som sökandens motparter i ärendet och därmed utan vidare berättigade att överklaga beslutet. Något särskilt stadgande om besvärsmått för fosterföräldrar synes därför icke erforderligt. Med anledning av ett uttalande av en socialvårdskonsulent vill beredningen vidare framhålla, att det ej är avsett att barnavårdsnämnden skall äga föra talan mot länsstyrelsens beslut. Detta gäller även när nämnden enligt 50 § BvL meddelat förbud att flytta barnet och verkställigheten medför att förbudet sätts å sido.

I andra stycket har upptagits stadgande, att beslut som ej avser utdömande av vite länder till efterrättelse utan hinder av förd klagan, om det ej

¹ Jfr SOU 1964: 27 s. 497.

förordnas annorlunda. Länsstyrelsen kan alltså i tveksamma fall bestämma, att dess beslut icke skall verkställas förrän det vunnit laga kraft.² Om besvär anförts över beslut som skall gå i omedelbar verkställighet, kan regeringsrätten förordna om inhibition.

12 §.

Överexekutors beslut enligt 38 § eller 191 § UL medför icke i och för sig hinder mot en efterföljande domstolsprövning, när sådan eljest är möjlig.¹ Det har däremot hävdats, att beslut enligt 191 § (och 192 §) UL skulle binda överexekutor själv, i allt fall såtillvida att överexekutor, när ansökan avslagits, icke kan ingå i prövning av ny ansökan som grundar sig på samma skäl.² I vad mån dessa grundsatser kan vinna tillämpning i mål om överlämnande av barn är tveksamt.

Det skulle uppenbarligen icke vara lämpligt, om beslut i ärende som avses i förslaget skulle vara ovillkorligt bindande. Länsstyrelsen måste kunna upptaga frågan till omprövning när ändrade förhållanden inträtt. Även i andra särskilda fall bör en omprövning kunna få ske. När verkställighet beviljats, kan t. ex. senare visa sig, att åtgärden ej går att genomföra utan allvarlig skada för barnet. Upplysningar som föranlett länsstyrelsen att vägra verkställighet kan visa sig vara felaktiga o. s. v. Länsstyrelsen bör dock icke frångå meddelat beslut utan bärande skäl.

Med hänsyn till det anförda har det stadgats, att beslut i anledning av ansökan om verkställighet som avses i förevarande 21 kap. FB ej utgör hinder att frågan ånyo prövas, när ändrade förhållanden eller eljest särskilda skäl föranleder därtill. Omprövning kan ske, om frågan drages upp på nytt av part eller om anmälan av polismyndighet, som har att ombesörja hämtning, barnvårdsnämnd eller annat organ inom barnvården ger anledning till omprövning. Stadgandet bör kunna tillämpas även när ansökan om verkställighet görs hos annan länsstyrelse än den som meddelat det första beslutet och ändrade omständigheter eller andra särskilda skäl föreligger. Stadgandet inverkar ej på frågan i vad mån domstol kan meddela ändrade bestämmelser om vårdnad m. m.

13 §.

Såsom tidigare i olika sammanhang betonats kan förslaget behöva kompletteras med vissa tillämpningsföreskrifter. Detta gäller främst reglerna om förfarandet hos länsstyrelsen. På detta område torde närmare bestäm-

² Jfr ang. motsvarande möjlighet för överexekutor i där upptagna mål 53 § UL och Utsökningsrätt I s. 118.

¹ Tillämpning av 38 § UL förutsätter dom eller beslut av rätten. Dom eller beslut utgör i regel men icke alltid hinder för ny prövning av samma sak, se ang. vårdnadsmål 6 kap. 13 § FB. Bifall till framställning enligt 191 § UL hindrar ej svaranden att vända sig till rätten, se 2 mom. Vid avslag kan sökanden få frågan upptagen vid rätten, se Nilsson-Stjernquist, Om handräckningsutslag s. 31, Hassler s. 398 not 18 samt Agge, Bidrag till läran om civildomens rättskraft s. 96.

² Nilsson-Stjernquist, a. a. s. 30 f, Hassler, a. st. samt Agge, a. a. s. 97.

melser böra meddelas bl. a. om hembesök hos sökanden och den som omhänderhar barnet, om protokollering och om ersättning till person som hörts upplysningsvis. I fråga om förfarandet hos barnavårdsnämnd kan det, såsom anförts i den allmänna motiveringen, finnas anledning att medge ett enklare och mindre formbundet förfarande än som föreskrivs i 3 kap. BvL. Även beträffande polismyndighets befattning med verkställighetsärenden kan tillämpningsföreskrifter möjligen erfordras. Bemyndigande för Kungl. Maj:t att utfärda sådana har upptagits i förevarande paragraf.¹ Såsom framhållits vid 3 § torde det härutöver vara lämpligt, att socialstyrelsen i samråd med medicinalstyrelsen utfärdar allmänna anvisningar om vad berörda myndigheter bör iakttaga för att verkställigheten skall kunna ske utan menliga följder för barnet. Beredningen erinrar också om vad som anförts i den allmänna motiveringen om att det skulle vara av värde, om länsstyrelserna fick tillgång till en rådgivande broschyr som kan tillställas parterna.²

Övergångsbestämmelserna

De nya reglerna är avsedda att på förevarande område träda i stället för UL. Stadgande härom har medtagits i övergångsbestämmelserna till förslaget.

Enligt lagen den 2 december 1932 om erkännande och verkställighet av dom, som meddelats i Danmark, Finland, Island eller Norge, kan verkställighet under vissa förutsättningar erhållas här i riket av dom som i tvistemål meddelats i annat nordiskt land. Detta gäller i viss utsträckning även dom rörande vårdnaden om barn, se 10 §. Enligt 5 § skall ansökan om verkställighet göras hos överexekutor. Eftersom överexekutors befattning med verkställighet i anledning av vårdnadsdomar enligt förslaget övergår på länsstyrelsen bör den som önskar erhålla verkställighet av vårdnadsdom, som meddelats i annat nordiskt land, i fortsättningen hänvända sig till länsstyrelsen. Ett stadgande som möjliggör detta har upptagits i förslaget. Beredningen vill här anmärka, att behovet av sådant stadgande kan komma att bortfalla i samband med genomförande av eventuella förslag om nya regler ang. nordisk verkställighet av vårdnadsbeslut. Som förut nämnts pågår nordiskt samarbete härom.

Ärende om barns överlämnande, vari ansökan inkommit innan nya lagen trädde i kraft men som vid ikraftträdandet ännu ej avgjorts i första instans, skall enligt förslaget i fortsättningen handläggas enligt nya lagen, om ärendet är anhängigt hos länsstyrelsen i dess egenskap av överexekutor. Detta innebär bl. a., att hämtning av barnet i förekommande fall skall ombesörjas av polis och icke av utmättningsman samt att klagan över länsstyrelsens beslut förs i regeringsrätten, icke i hovrätt. Däremot behöver givetvis icke redan verkställd utredning göras om.

¹ Jfr s. 45 f, 52, 62, 66, 68, 69 o. 72.

² Se s. 46.

Om ärendet vid ikraftträdandet är anhängigt hos särskild överexekutor som avses i 1 § UL, må överexekutor enligt förslaget fortsätta att handlägga ärendet i enlighet med reglerna i UL. Om det är ändamålsenligt, skall dock överexekutor kunna överlämna ärendet till länsstyrelsen, som i så fall skall tillämpa nya lagen. Bedömandet av hur det skall förfaras får bero bl. a. av hur långt handläggningen framskridit.

Antalet fall, då verkställighetsärenden av hithörande slag kan vara anhängiga vid ikraftträdandet, måste av statistiken att döma bli mycket ringa. Övergångsproblemen torde därför icke komma att vålla praktiska svårigheter.

När överexekutor (länsstyrelse eller särskild överexekutor) meddelat utslag före nya lagens ikraftträdande, skall enligt förslaget UL alltjämt tillämpas i ärendet. Detsamma gäller i de fall då särskild överexekutor meddelat utslag efter ikraftträdandet. Hämtning skall alltså i förekommande fall ombesörjas av utmätningsman, och talan mot överexekutors utslag skall föras hos hovrätt och därifrån till högsta domstolen. Skulle ärendet bli återförvisat till överexekutor, får av grunderna för förslaget anses följa, att nya lagen skall tillämpas om det är länsstyrelsen som är överexekutor. Om återförvisning skett till särskild överexekutor, kan denne överlämna ärendet till länsstyrelsen, när det finnes ändamålsenligt.

För undvikande av tvekan eller missförstånd har slutligen stadgats, att utslag som meddelats enligt UL ej utgör hinder att frågan omprövas, när ändrade förhållanden eller eljest särskilda skäl föranleder därtill, samt att nya lagen därvid skall tillämpas.

Ändrad lydelse av 1 § utsökningslagen

De nya reglerna i 21 kap. FB om verkställighet med anledning av dom eller beslut rörande vårdnad m. m. är, såsom beredningen framhållit, avsedda att på förevarande område träda i stället för UL. I övergångsbestämmelserna till förslaget till 21 kap. FB har i enlighet härmed upptagits föreskrift, att bestämmelserna i UL icke vidare skall äga tillämpning i ärenden som avses i nya lagen, i den mån ej annat följer av vissa med avseende på själva övergångstiden meddelade regler. Det har ansetts lämpligt, att även i 1 § UL upptaga en erinran om att vad i UL sägs om utsökningsmål ej gäller verkställighet varå 21 kap. FB är tillämpligt. Någon övergångsreglering erfordras icke i detta sammanhang. Av de föreslagna övergångsbestämmelserna till 21 kap. FB framgår, i vilken utsträckning nya lagen genast blir tillämpliga och när UL fortfarande skall gälla.

I administrativ ordning torde nuvarande bestämmelser om verkställighet som rör barn böra upphävas; se kungörelsen den 27 november 1964 med vissa bestämmelser om handläggning hos utmätningsman, 19 §, och kungörelsen s. d. med vissa bestämmelser om överexekutors verksamhet, 2 §.

Ändrad lydelse av 12 och 50 §§ barnavårdslagen

Förslaget om tillägg till FB föranleder, såsom tidigare framhållits, vissa ändringar i BvL. Från några remissinstansers sida har påyrkats en mera vittgående översyn av lagen, bl. a. i fråga om de ekonomiska konsekvenserna av att samhällsvård upphör och i stället enligt 50 § meddelas förbud mot flyttning av barnet. Beredningen har ej ansett sig böra gå in på dessa spörsmål, som faller utom beredningens uppdrag.

12 §.

I denna paragraf stadgas om befogenhet för barnavårdsnämnd att, om kommunens fullmäktige så bestämt, uppdraga åt särskild avdelning inom nämnden eller åt ledamot i nämnden eller åt befattningshavare i kommunens tjänst att på nämndens vägnar avgöra vissa grupper av ärenden. Nämnden må dock icke annorledes än genom samfällt beslut fullgöra bl. a. vad som ankommer på nämnden enligt FB.

Avfattningen tyder på att bestämmelsen endast omfattar fall då nämnden har att avgöra ärende genom formligt beslut. Enligt 2 § i det nya 21 kap. FB skall åt barnavårdsnämnd kunna anförtros att ombesörja barns överlämnande, när det kan ske utan tvångsmedel. Det är här icke fråga om fattande av beslut i vanlig mening utan om faktiskt handlande. Något hinder bör därför icke möta mot att utförandet uppdrages åt representant för nämnden. Under promemorians remissbehandling har en barnavårdsnämnd hävdad, att hinder möter mot ett sådant tillvägagångssätt eftersom nämnden enligt uttryckligt stadgande icke kan annat än genom samfällt beslut fullgöra vad som ankommer på nämnden enligt FB. Även om detta påstående icke torde vara riktigt, har beredningen ansett det lämpligt att lydelsen av 12 § BvL jämkas så att hänvisning där endast görs till de kapitel i FB som f. n. kan vara åsyftade.

I förslaget har hänsyn även tagits till den nya bidragsförskottslagen av den 21 maj 1964. Det kan ifrågasättas, huruvida icke möjligheten till delegation här borde vidgas. Beredningen har dock ej för sin del upptagit spörsmålet, vilket torde komma att beaktas i socialdepartementet.

50 §.

Denna paragraf har i flera sammanhang berörts i det föregående. Enligt första stycket i paragrafen har barnavårdsnämnden, när ett barn vistas i fosterhem, möjlighet att för viss tid eller tills vidare förbjuda föräldrarna eller annan vårdnadshavare att taga barnet från fosterhemmet. Förutsättning för ett sådant beslut är, att det skulle vara till avsevärd skada för barnet att skiljas från fosterhemmet.¹ Enligt andra stycket i paragrafen kan

¹ Ang. uttrycket »avsevärd skada» jfr ovan s. 49 f o. 53 f.

nämnden i avbidan på erforderlig utredning meddela sådant förbud interi-
mistiskt för längst fyra veckor. Enligt beredningens förslag tilläggs i ett
nytt tredje stycke, att förbud enligt första eller andra stycket ej utgör
hinder mot verkställighet, varom länsstyrelse förordnar enligt 21 kap. FB.
Beredningen får hänvisa till vad som anförts härom i den allmänna moti-
veringen.

I sitt remissyttrande över beredningens promemoria har en länsstyrelse
förordat en något avvikande reglering. Enligt denna skulle länsstyrelsens för-
ordnande om verkställighet medföra, att barnavårdsnämndens förbud hävs.
Denna lösning är dock förenad med vissa olägenheter. Det kan t. ex. tänkas
inträffa, att nämndens förbud meddelas först sedan länsstyrelsens verk-
ställighetsbeslut meddelats. Vidare kan komplikationer uppkomma, om
verkställighet av länsstyrelsens beslut inhiberas. Den av beredningen för-
ordade ordningen undviker dessa olägenheter.

Såsom framhållits i specialmotiveringen till 2 § i 21 kap. FB är det icke
avsett, att uppdrag till barnavårdsnämnd eller annan att söka genomföra
verkställigheten i allmänhet skall behöva föregås av något länsstyrelsens
formliga beslut att verkställighet skall ske. När nämnden meddelat förbud
enligt förevarande 50 § BvL och länsstyrelsen likväl anser verkställighet
böra ske, måste dock formligt verkställighetsbeslut meddelas, om läns-
styrelsen vill tillämpa 2 § i 21 kap. FB. Enbart ett uppdrag att söka genom-
föra verkställigheten kan icke anses likvärdigt med ett sådant förordnande
om verkställighet som avses i förslaget. Skulle länsstyrelsen i något fall
ha meddelat dylikt uppdrag ovetande om att förbud föreligger mot barnets
flyttning, bör vederbörande bringa förhållandet till länsstyrelsens känne-
dom för förnyat ställningstagande.

Övergångsbestämmelsen

Ändringarna i BvL bör träda i kraft samtidigt med det nya 21 kap. FB.
Vad som sägs i 50 § tredje stycket får enligt sakens natur tillämpning
även när barnavårdsnämndens förbud meddelats före ikraftträdandet.

Kort sammanfattning

I betänkandet föreslås nya regler om verkställighet med anledning av domstols beslut som rör vårdnaden om barn m. m. Däri ingår i första rummet sådana fall då barn i samband med hem- eller äktenskapsskillnad skall flyttas från den ena av föräldrarna till den andra liksom då någon av föräldrarna skall beredas tillfälle att vara tillsammans med barnet. Vidare avser förslaget bl. a. att även reglera, hur det skall gå till när barn skall hämtas från fosterföräldrar för att lämnas till den eller dem som har den rättsliga vårdnaden.

För närvarande handläggs sådana frågor som nu nämnts av överexekutor och utmätningsman med tillämpning av utsökningslagen. Genom förslaget skall ärenden som rör barn klart skiljas från vanliga exekutiva ärenden. Ärendena skall i fortsättningen handhas av länsstyrelsen i egenskap av överordnad barnavårdsmyndighet. Mot länsstyrelsens beslut skall klagan kunna föras i regeringsrätten. De nya reglerna har fått sin plats i föräldrabalken.

Beträffande förfarandet föreslås till en början, att länsstyrelsen, om det kan antagas att tvångsmedel icke erfordras, kan anförtro åt barnavårdsnämnden i orten att söka genomföra verkställigheten på frivillighetens väg. I stället för barnavårdsnämnd skall också lämplig befattningshavare vid barnavården kunna anlitas, t. ex. socialvårdskonsulent. När tvångsmedel ej kan undvaras, kan länsstyrelsen enligt förslaget använda vitesföreläggande eller låta hämta barnet. Hämtning skall ske på ett för barnet så skonsamt sätt som möjligt. För åtgärdens genomförande får polismyndighet anlitas, och denna skall om möjligt biträdas av såväl befattningshavare vid barnavården som läkare. Närmare bestämmelser härom kan meddelas av Kungl. Maj:t. För att underlätta barnets överflyttning kan länsstyrelsen vid behov föreskriva, att det skall tillfälligt omhändertagas på lämpligt sätt, t. ex. på barnpsykiatrisk klinik.

Förslaget innehåller också bestämmelser om olika hinder mot verkställighet av rättens beslut som bör beaktas. Om barnet fyllt femton år eller nått motsvarande utveckling, får verkställighet icke äga rum mot dess vilja annat än om länsstyrelsen av hänsyn till barnets bästa finner det erforderligt att barnet flyttas. Är det uppenbart att väsentligt ändrade förhållanden inträtt sedan beslutet meddelades, skall länsstyrelsen kunna vägra att meddela verkställighet i avbidan på att frågan om vårdnaden omprövas av domstol. Verksällighet kan också vägras, om länsstyrelsen finner att åtgärden icke kan genomföras utan avsevärd fara för barnets kroppsliga eller själsliga hälsa.

Förslaget är tillämpligt icke blott när något beslut av rätten föreligger utan även när en vårdnadshavare eljest behöver myndighets bistånd för att få barnet överlämnat till sig, t. ex. när han placerat barnet hos fosterföräldrar och dessa vägrar att återlämna det. Därvid blir enligt förslaget i stort sett samma regler tillämpliga som vid verkställighet av rättsens beslut. Det ligger emellertid i sakens natur, att länsstyrelsen, när den ej har något rättsens beslut att stödja sig på, kan behöva göra en mera ingående prövning än eljest. När makar gemensamt har vårdnaden om barn och ena maken utan beaktansvärt skäl egenmäktigt bortför barnet eller kvarhåller det, skall också ingripande kunna ske.

Förslaget upptar vidare en del andra bestämmelser om förfarandet hos länsstyrelsen, interimistiska åtgärder, kostnadsersättning m. m. I vissa hänseenden torde tillämpningsföreskrifter böra meddelas i administrativ ordning. Även andra anvisningar till handledning vid verkställigheten är önskvärda.¹

I barnavårdslagen föreslås bl. a. den ändringen, att förbud mot flyttning av fosterbarn som barnavårdsnämnd meddelat enligt 50 § icke skall hindra genomförandet av beslut om verkställighet som länsstyrelsen meddelat enligt de föreslagna nya bestämmelserna i föräldrabalken.

Det bör framhållas, att betänkandet ej innehåller något förslag om ändring av föräldrabalkens materiella regler om vårdnad och rättsverkningsarna därav. Beredningen har ej heller ansett det ingå i dess uppdrag att ingå på en omprövning av 50 § barnavårdslagen i vidare mån än som nyss angivits.

¹ Se s. 70 f.

Mål om verkställighet av dom rörande vårdnad om barn (endast mål i vilka ansökan fullföljts har medtagits)

Överexekutor ¹	1960			1961			1962			1963			1964		
	bif.	avsl.	sa	bif.	avsl.	sa	bif.	avsl.	sa	bif.	avsl.	sa	bif.	avsl.	sa
Överståthållarämbetet	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	1
KB i Stockholms län	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Uppsala län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Södermanlands län	—	1	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	1	1
» » Östergötlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Jönköpings län	—	—	—	1	—	1	2	1	3	1	—	1	—	—	—
» » Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Kalmar län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Gotlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Blekinge län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—
» » Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Malmöhus län	2	1	3	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—
» » Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Älvsborgs län	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—
» » Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Örebro län	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Västmanlands län	—	—	—	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Gävleborgs län	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
» » Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Västerbottens län	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Norrbottens län	1	—	1	1	—	1	1	—	1	1	—	1	—	—	—
ÖE i Göteborg	2	1	3	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	1	1
» » Malmö	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Hälsingborg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Norrköping	3	—	3	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	1
» » Borås	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	13	3	16	6	2	8	4	1	5	8	1	9	1	4	5

Anm. bif. = ansökan bifallen; avsl. = ansökan avslagen; sa = summa.

Uppgifter har icke infordrats från sådana städer som under åren 1960—1964 haft men ej längre har särskild överexekutor. Här redovisade mål omfattar därför ej samtliga fall i riket.

Mål om verkställighet av dom rörande umgängesrätt (endast mål i vilka ansökan fullföljts har medtagits)

Överexekutor ¹	1960			1961			1962			1963			1964		
	bif.	avsl.	sa	bif.	avsl.	sa	bif.	avsl.	sa	bif.	avsl.	sa	bif.	avsl.	sa
Överståthållarämbetet.....	8	3	11	7	1	8	3	2	5	11	1	12	7	4	11
KB i Stockholms län.....	2	1	3	3	—	3	—	—	—	—	1	1	1	—	1
» » Uppsala län.....	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1
» » Södermanlands län.....	1	—	1	—	—	—	3	—	3	1	—	1	2	—	2
» » Östergötlands län.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—
» » Jönköpings län.....	1	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Kronobergs län.....	1	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	—	1
» » Kalmar län.....	—	—	—	—	1	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—
» » Gotlands län.....	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—
» » Blekinge län.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
» » Kristianstads län.....	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—
» » Malmöhus län.....	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3
» » Hallands län.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	1	1	2	—	—	—	1	—	1
» » Älvsborgs län.....	1	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	2	—	2
» » Skaraborgs län.....	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	1	1
» » Värmlands län.....	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Örebro län.....	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	1
» » Västmanlands län.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Kopparbergs län.....	—	—	—	—	1	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—
» » Gävleborgs län.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—
» » Västernorrlands län.....	—	—	—	5	—	5	1	—	1	1	—	1	—	—	—
» » Jämtlands län.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Västerbottens län.....	1	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—
» » Norrbottens län.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	1	—	1
ÖE i Göteborg.....	2	2	4	2	—	2	1	—	1	2	3	5	4	2	6
» » Malmö.....	3	—	3	1	—	1	—	—	—	2	—	2	2	—	2
» » Hälsingborg.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—
» » Norrköping.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Borås.....	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	1
Summa	22	7	29	22	5	27	13	5	18	20	9	29	26	9	35

Anm. bif. = ansökan bifallen; avsl. = ansökan avslagen; sa = summa.

¹ Se not till Bilaga A.

Bilaga C

Mål om verkställighet av dom rörande barns överlämnande i andra fall än som avses i bil. A och B (endast mål i vilka ansökan fullföljts har medtagits)¹

KB i Stockholms län: ett mål 1961 (avsl. ans.)

» » Göteborgs och Bohus län: ett mål 1963 (bif. ans.)

¹ Se not till Bilaga A.

Mål om handräckning jämlikt 191 § UL för överlämnande av barn (endast mål i vilka ansökan fullföljts har medtagits)

Överexekutor ¹	1960			1961			1962			1963			1964		
	bif.	avsl.	sa	bif.	avsl.	sa	bif.	avsl.	sa	bif.	avsl.	sa	bif.	avsl.	sa
Överståthållarämbetet	2	—	2	1	—	1	—	1	1	1	—	1	—	—	—
KB i Stockholms län	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	1	1	—	1
» » Uppsala län	—	1	1	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Södermanlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
» » Östergötlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Jönköpings län	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Kronobergs län	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Kalmar län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Gotlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Blekinge län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
» » Kristianstads län	—	1	1	1	—	1	2	2	4	—	—	—	—	—	—
» » Malmöhus län	—	1	1	—	1	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—
» » Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—
» » Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	1
» » Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Örebro län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Västmanlands län	1	—	1	2	1	3	—	1	1	—	1	1	1	—	1
» » Kopparbergs län	1	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	2	—	2
» » Gävleborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Västernorrlands län	1	—	1	2	—	2	—	—	—	—	2	2	—	—	—
» » Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
» » Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	1	—	—
» » Norrbottens län	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—
ÖE i Göteborg	—	2	2	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—
» » Malmö	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Hälsingborg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Norrköping	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Borås	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
Summa	6	5	11	9	6	15	6	6	12	3	6	9	8	—	8

Anm. bif. = ansökan bifallen; avsl. = ansökan avslagen; sa = summa.

¹ Se not till Bilaga A.

**Val av tvångsmedel i de fall då ansökan om överlämnande av barn bifallits
(jfr bil. A—D)**

Överexekutor ¹	1960			1961			1962			1963			1964		
	vite	hdr.	ej tm	vite	hdr.	ej tm	vite	hdr.	ej tm	vite	hdr.	ej tm	vite	hdr.	ej tm
Överståthållarämbetet	5	7	—	6	2	—	1	2	—	9	3	—	7	—	—
KB i Stockholms län	2	2	—	2	—	1	—	1	—	—	1	—	1	1	—
» » Uppsala län	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
» » Södermanlands län	1	—	—	—	1	—	—	3	—	—	2	—	—	2	—
» » Östergötlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
» » Jönköpings län	1	—	—	1	1	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—
» » Kronobergs län	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
» » Kalmar län	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
» » Gotlands län	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
» » Blekinge län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—
» » Kristianstads län	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—
» » Malmöhus län	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	1	—
» » Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—	—	1	—	—
» » Älvsborgs län	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—
» » Skaraborgs län	—	—	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—
» » Värmlands län	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Örebro län	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
» » Västmanlands län	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
» » Kopparbergs län	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—
» » Gävleborgs län	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
» » Västernorrlands län	—	1	—	1	6	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—
» » Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
» » Västerbottens län	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—
» » Norrbottens län	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	1	—	—
ÖE i Göteborg	1	3	—	1	1	1	1	—	—	2	1	—	4	1	—
» » Malmö	3	—	—	1	1	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—
» » Hälsingborg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» » Norrköping	—	3	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—
» » Borås	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Summa	13	28	—	14	21	2	3	20	—	15	17	—	18	16	1

Anm. hdr. = handräkning av utmättningsman; ej tm = tvångsmedel ej utsatt.

¹ Se not till Bilaga A.

Förkortningar

Svenska lagar och lagförslag

<i>BrB</i>	= brottsbalken
<i>BvL</i>	= barnavårdslagen
<i>FB</i>	= föräldrabalken
<i>RB</i>	= rättegångsbalken
<i>UL</i>	= utsökningslagen
<i>Utsökningsrätt I</i>	= Utsökningsrätt I, partiella reformer, förslag av lagberedningen (SOU 1961: 53)
<i>Utsökningsrätt II</i>	= Utsökningsrätt II, lagsökning och betalningsföreläggande, överexekutor och utmätningmän m. m., förslag av lagberedningen (SOU 1963: 28)
<i>Utsökningsrätt III</i>	= Utsökningsrätt III, exekution i lön, beneficium m. m., förslag av lagberedningen (SOU 1964: 57)
<i>Utsökningsrätt IV</i>	= Utsökningsrätt IV, fastighetstillbehör och företagsintecknad egendom m. m., förslag av lagberedningen (SOU 1966: 7)

Litteratur: tidskrifter o. l.

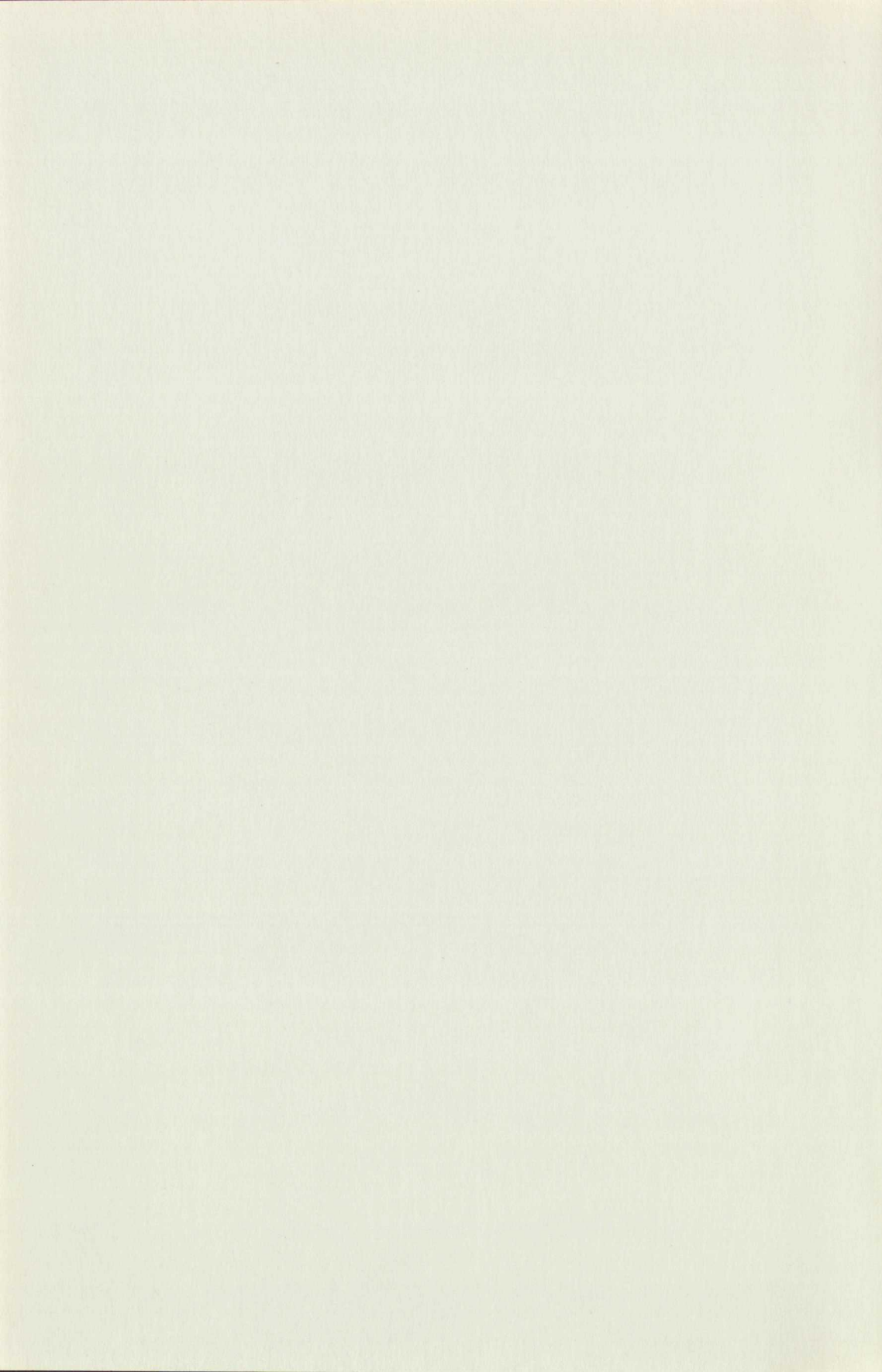
<i>JO</i>	= justitieombudsmannens ämbetsberättelse
<i>L²U</i>	= andra lagutskottets utlåtande
<i>NJA</i>	= Nytt juridiskt arkiv. Avd. I
<i>NJA II</i>	= Nytt juridiskt arkiv. Avd. II
<i>Prop.</i>	= proposition
<i>RÅ</i>	= Regeringsrättens årsbok
<i>SFS</i>	= Svensk författningssamling
<i>SOU</i>	= statens offentliga utredningar
<i>TfR</i>	= Tidsskrift for Rettsvitenskap

Svensk litteratur i övrigt

<i>Alexanderson</i>	= Lärobok i rättskunskap för blivande landsfiskaler. IV. Processrätt. Avd. 3. Utsökning av N. Alexanderson. 2 uppl. Lund 1927
<i>Hassler</i>	= Hassler, Utsökningsrätt. 2 uppl. Lund 1960
<i>Lundberg</i>	= Lundberg, Handledning för exekutorer och stämmingsmän. 5 uppl. Karlshamn 1953
<i>Malmström</i>	= Malmström, Föräldrarätt. Stockholm 1956
<i>Olivecrona, Utsökning</i>	= Olivecrona, Utsökning. 4 uppl. Lund 1964
<i>Olivecrona, Domen</i>	= Olivecrona, Domen i tvistemål. Lund 1943
<i>Trygger II</i>	= Trygger, Kommentar till utsökningslagen. 2 uppl. (till 90 §). Uppsala 1916
<i>Undén</i>	= Undén, Föräldrar och barn enligt gällande svensk rätt. 2 uppl. Stockholm 1927
<i>Walin</i>	= Walin, Föräldrabalken. Uddevalla 1952

NORDISK UDREDNINGSSERIE (NU) 1966

1. La Coopération internordique.

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1966

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

Lagberedningen. 1. Utsökningsrätt IV. [7] 2. Utsökningsrätt V. [38]
Hyreslagstiftningssakkunniga. 1. Ny Hyreslagstiftning. [14] 2. Undersökning angående hyressplittningen. [15]
Arbetspromemorier i författningsfrågan. [17]
Decentralisering av naturalisationsärenden m. m. [20]
1963 års markvärdekommitté. 1. Markfrågan I. [23]
2. Markfrågan II. Bilagor. [24]
Atomansvarighet III. [29]
Vägfraktavtalet I. [36]

Utrikesdepartementet

Internationellt freds forskningsinstitut i Sverige. [5]

Försvarsdepartementet

Tygförvaltningens centrala organisation. [11]
Strategi i väst och öst. [18]
Skeppsholmens framtida användning. [27]
Militärsjukvården. [35]

Socialdepartementet

Förenklad statsbidragsgivning till hälso- och sjukvården. [6]
Omsorger om psykiskt utvecklingshämjade. [9]
Läkemedelsförmånen. [28]
Kommunerna och ungdomen. [32]
De statliga undervisningssjukhusens organisation. [37]

Kommunikationsdepartementet

Friluftslivet i Sverige. Del III. Anläggningar för det rörliga friluftslivet m. m. [33]
Luftfartsverkets ekonomi och organisation. [34]

Finansdepartementet

1965 års långtidsutredning 1. Svensk ekonomi 1966—1970. [1] 2. Export och import 1966—1970. Bilaga 1. [2] 3. Tillgången på arbetskraft 1960—1980. Bilaga 2. [8] 4. Handelsn arbetskrafts- och investeringsbehov fram till 1970. Bilaga 3. [10] 5. Utvecklingstendenser inom undervisning, hälso- och sjukvård samt socialvård 1966—1970. Bilaga 6. [13]
Ny myntserie. [4]
Ny folkbokföringsförordning m. m. [16]
Statliga betänkanden 1961—1965. [19]
Oljebranschen. [21]

Ecklesiastikdepartementet

Yrkesutbildningen. [3]

Jordbruksdepartementet

Renbetesmarkerna. [12]
Bostadsarrende m. m. [26]
1960 års jordbruksutredning. 1. Den framtida jordbrukspolitiken. A. [30] 2. Den framtida jordbrukspolitiken. B. [31]

Handelsdepartementet

Lagstiftning mot radiostörningar. [22]
Sällskapsresor. [25]

